

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAYIS 2013 GÜNCEL EDEBİYAT
sabitfikir.com / www.sabitfikir.com
30.000 ADET BASILMIŞTIR.
FİYATI: 3,00 TL

AYSU ÖNEN

YÜKSELEN İSKANDİNAV FENOMENİ KUZEY KARASI

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

REDHOUSE

İngilizce-Türkçe Sözlük

AZ BİLİNER SÖZCÜKLER #2

*gob.
ble.
dy.
gook

*gob.ble.dy.gook (gab'ıldığök) *L. k. dili* kanşık ve anlamsız yazı veya söz.

www.redhouse.com.tr

EDİTÖRDEN

1

DESENİ BİR İSKANDİNAVYA

Sosyal devlet hayalinin yarattığı ulus kimlikleri, son yirmi yıldır gerçekleşen göçmen akımları sonrası yeniden yapılanıyor. Bu dar tanımlı kimliklerin genişmesi sürecinde ise, toplumsal katmanların tepkimelerle ayrıştığına şahit oluyoruz. Rafine

kültürleri, şimdi biraz desenleniyor gibi. Öte yandan, Amerika (ve küreselleşme) ile ilişkileri tüm Avrupa gibi ama yine de tüm Avrupa'ya kıyasla çok daha güçlü bir gelgit halinde. Yeni neoliberal politikaları, varoluşsal niteliklerini sorgulamaları için etkin bir değişim...

İskandinavya'dan bahsediyorum.

Bugüne kadar İskandinav denince aklınıza ne geldi, bilmem. Ama tüm bu gelişmelerle birlikte, son birkaç yılda masumiyetini yitiren İskandinavya'nın bambaşka ve yepyeni bir şeye evrildiği kesin. Ve bu değişim, dünyanın kalanına heyecanlı bir seyir sunuyor.

THE ECONOMIST'TEN PEMBE BİR TABLO

Polisiye romanın en büyük ihracatçılarından biri, *nordic noir* dizi ve filmlerin anavatanı, "hiçbir olayın olmadığı, hikayenin ileri gitmediği, karda yürür gibi şiirsel bir sessizliğin anlatıldığı gerçekçi metinler" in gözde toprakları... İskandinavya, dünya haritasının kuzeyinde bir yerlerde hep vardı; ama son dönemde, özellikle Anglosaksonların artan ilgisi ve yukarıda saydığım önemli değişikliklerle eşzamanlı bir biçimde, yeni bir İskandinav fenomeninden söz etmek mümkün. Hatta *The Economist* dergisi bu fenomeni, 2 Şubat 2013 tarihli sayısının kapağına taşıyarak bir nevi resmileştirmiş de sayılabilir. İskandinavya, *The Economist*'e göre alametifarikaları günbegün yok olan bir kültür, ama "yeni bir süpermodel".

SabitFikir olarak bizim ilgimizi çeken ise, bu fenomenin nasıl ortaya çıktığı ve bu durumun kültürel yansımaları. Özellikle edebi yansımaları. Aysu Önen imzalı kapak çalışmamız; İskandinavya ile birlikte, kültürün ve edebiyatın toplumsal dönüşümler üzerindeki etkisini (ve de tam tersini) düşünmek için güzel bir fırsat olur umarım.

Elif Bereketli
elifbereketli@gmail.com

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yayın Sıralı Yayın

Sayı: 22 - Mayıs 2013

ISSN: 2148-2227

Baskı Adedi: 30.000

İhtiyaz sahibi: Elektronik Bilişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş. adına
Dr. S. Mehmet İnhan

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmeçci

Genel Yayın Yönetmeni
Elif Bereketli

Editörler
Aykut Ertuğrul, Ceyhan Uşanmaz

Editör Yardımcısı
Doğacan Doğan

Düzenli
İrem Ertuğrul

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabitfikircom
www.twitter.com/SabitFikir

Ne dış dünyayı bilmek istiyorsanız,
editorsabitfikir.com'a yazın!

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Elektronik Bilişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Nova Bazaar Plaza No: 4 Kat: 19 - 34390 ŞİŞİ / İSTANBUL
Tel: +90 212 233 31 33 - Faks: +90 212 233 31 35

Görsel Konsept ve Kapak Tasarımı
Şerif Ali Ünal, Eren Erkalkan

Kapak İllüstrasyonu
Ethem Onur Bilyiç

Grafik
Myra

Tasarım Danışmanı
Rauf Kösemen

Koordinasyon
Damla Özlüer

Sayfa Düzenleme
Gülderen Rençber Erbaş
Serhan Baykara

Baskı Öncesi Hazırlık
Harun Yılmaz

Reklamlarınız için

Hande Saygılı
+90 212 233 31 22
hande.saygili@idefix.com

Operasyon Sorumlusu
Salih Gürzü

Baskım Yeri

İnkilap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Baskı Tesisi Çobançeşme M.
Sanayi C. Altay Sk. No: 8 PK: 34196 Yenibosna - Beşiktaş / İstanbul
Matbaa Sertifikası No: 10614

Kurumsal abonelikler için
yılık abonelik bedeli 84 TL'dir.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraflar ve
illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Elektronik Bilişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Yazar izin alınmaksızın kullanılamaz.

HABERLER 04

KESFET 10

Levent Yüksel öneriyor: Bab-ı Esrar

KENT 12

Kadıköy edebiyatı! Bülent Usta

SİNEMA 14

Heba edilen kitaplar! Hakan Cömert

KARNE 16

Toplu Halüsinasyon, Ahl, Deli Gücük: Zifirname

EDEBİYATDIŞI 18

Murat Cülsoy ile söyleşi

"İnsanlık çok şeye sahip, ama en çok ihtiyacı olanı kaybetti" Hakan Cömert

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 21

KENT 22

Antikapitalist mücadelede şehri sahiplenmek ve Emek FikriSabit

DOSYA 24

Kuzey kararı Aysu Önen

KARARSIZ OKUR 30

Edebiyatın kuzeyi ne yana düşer? Aysu Önen

ELEŞTİRİ 32

İsveç edebiyatı hatıraları A. Ömer Türker

GOLGEDE KALANLAR 36

İsveç'in serin sularından İspanya'nın kızgın kumlarına Ceyhan Uşanmaz

DUNYADAN 38

Bir anneler günü denemesi Mert Tanrıyıldırım

İNCELEME 40

Uyurgezer yazarların çocukluk düşlerinden Burcu Arman

KELEBEK ETKİSİ 42

Çarpışmalardan doğan edebiyat Elif Tanrıyar

ELEŞTİRİ 44

"Gorgostik" bir atmosferde yaşamak Hayati Roman

SAHANE BİR KİTAP 46

Eli sopalı insanlığın kuş duası Gylum Yılmaz

İNCELEME 48

Lazarus Projesi'ndeki büyük resim Pınar Sörmez

ELEŞTİRİ 50

Öğretmenlere öğrenci kullanma kılavuzu küçük İskender

ELEŞTİRİ 52

Olaylar fantastik bir kasabada geçiyordu... Aykut Ertuğrul

ELEŞTİRİ 54

B yüzündeki erkekler Melisa Kesmez

ELEŞTİRİ 56

Hayat pis bir kafa karışıklığı Nazan Maksudyan

ELEŞTİRİ 58

Yüksek çözümlüklü, Borgesyen öyküler Aysu Önen

OKUMA LİSTENİZ 60

Akil akıl, gel peşime takıl Sibel Oral

Amazon, Goodreads'i satın aldı

Amazon, dünyanın en önlü kitap değeriendirme platformlarından biri olan Goodreads'i satın aldığıı duyurdu. 16 milyon kullanıcıya sahip olan Goodreads'te, okuduğunuz, okuyacağınız ve okumak istediğiniz kitapları listeleyip arkadaşlarınızla paylaşabiliyor, kitap kulüplerine üye olabiliyorsunuz. Böylelikle Amazon, daha sosyal ve ayrıntılı kitap önerileriyle müşterilerine daha kaliteli bir hizmet sunmayı planlıyor.

Amazon Başkan Yardımcısı Russell Grandinetti, Amazon ile Goodreads'in yeni kitap keşfetme konusunda ortak bir tutkusu olduğunu belirtti. Grandinetti'ye göre Goodreads, kitap keşfetme ve tartışma konularında okurlara yeni bir bakış açısı kazandırırken, Amazon da Kindle ile kitapseverlere önemli bir deneyim sunmayı başarıyor. Goodreads

Kurucu Ortağı Otis Chandler ise insanların okudukları kitaplarla ilgili fikirlerini paylaşmaya çok yatkın olduğunu söylerken Amazon ailesine dahil olmaktan duyduğu memnuniyeti belirtti. Bu gelişmeden memnun olmayanlar da var elbette. Amazon'un attığı bu adım, özellikle yayıncılıkta yeni bir tekelleşme hamlesi olarak değerlendirilip eleştiriliyor.

Eco-Pamuk buluşması

Boğaziçi Üniversitesi, üniversitenin 150. kuruluş yılı etkinlikleri kapsamında Umberto Eco ve Orhan Pamuk buluşmasına ev sahipliği yaptı. "Gerçek, Kurgu, Tarih Üzerine Bir Diyalog" başlıklı söyleşinin oturum başkanlığını Bologna Üniversitesi'nden Patrizia Violi üstlendi. Violi'nin Eco ve Pamuk'un eserlerindeki paralelliklere değindiği giriş niteliğindeki konuşması uzayınca izleyiciler tarafından alkışlarla kesildi ve söz Pamuk ile Eco'ya bırakıldı. Yaklaşık bir buçuk saat süren sohbette yazarlar liste ve koleksiyon yapma meraklarından; saf ve düşünceli romancı ayrımı üzerine, okur bilincinden yazma ritüellerine kadar pek çok konuda konuştular.

Konuşmasının bir yerinde Umberto Eco'nun, "İnsanların tamamının değil ama yüzde 50'sinin aptal olduğunu düşünüyorum. Hepsinin aptal olduğunu düşündüğüm gün rahatça ölebilirim," sözleri salonda gülüşmelere neden oldu. Yazarlara son olarak "neden yazdıkları" sorulduğunda ise Pamuk, çocukluğundan beri ressam olmayı düşündüğünü ancak 22 yaşına geldiğinde romancı olmaya karar verdiğini söyledi. Eco'nun yanıtı ise oldukça netti: "Kimisi dağa tırmanır, kimisi banka soyar, ben de roman yazıyorum."

GRANTA

YILKATILAN | 1

KİMLİK

S

Granta Türkiye'de

Dünyanın önde gelen edebiyat dergilerinden *Granta*, Everest Yayınları işbirliğiyle Türkçe okurlarıyla buluştu. Altı ayda bir yayımlanacak olan *Granta Türkiye*, *Granta İngiltere*'nin geniş arşivinden seçilen öykü ve denemeleri özgün Türkçe metinlerle bir araya getiriyor. *Granta Türkiye*'nin ilk sayısının teması "kimlik" olarak belirlenmiş: "Kimliklerimiz gerçekten hapisanelerimiz mi, yoksa sadece verili bir durum da biz mi onunla ne yaptığımıza karar verdiğimizde kim olduğumuzu belirliyoruz?"

1889'da Cambridge Üniversitesi öğrencileri tarafından kurulan *Granta*, 1970'lerde çeşitli nedenlerden dolayı krize girdikten sonra, 1979 yılında yeniden küllerinden doğdu. O günden bu güne de dünyanın dört bir köşesinden yazarları sayfalarına taşımakla kalmıyor, özellikle İngiltere'de edebiyat sahnesine yön veriyor. Son dönemde uluslararası bir açılıma imza atan *Granta*, İspanya, Norveç, Bulgaristan ve Brezilya gibi ülkelerden sonra *Granta Türkiye*'yle birlikte toplam on bir ülkede yayımlanıyor olacak.

Iain Banks'ten üzücü açıklama

İskoç yazar Iain M. Banks, kendisine ileri derecede safra kesesi kanseri teşhisi konduğunu açıkladı. Banks birkaç aylık ömrünün kaldığını, yakın bir zaman önce bitirip yayınevine teslim ettiği romanı *The Quarry*'nin de (Taş Ocağı) son eseri olacağını söyledi. Banks'in resmi internet sitesinde paylaştığı yazısında şu cümleler yer alıyor: "Bu haberi alınca tüm programlarımı iptal ettim ve kız arkadaşım Adele'den, dul eşim olma onurunu bana bahsetmesini istedim. Evet, korkunç espriler durumu biraz kolaylaştırıyor." (Banks'in yaptığı açıklamanın tamamını, yazarın resmi internet sitesinden okuyabilirsiniz: www.iain-banks.net)

59 yaşındaki yazar, 1984 yılında yayımladığı ilk romanı *Eşekarı* Fabrikası'nın ardından *Kanal Düşleri*, *Rock Laneti* ve *Camda Yürümek* gibi romanlara da imzasını atmıştı.

Türkiye edebiyatı Londra'daydı

Herhalde bilmeyen yoktur. Dünyanın en önemli kitap fuarlarından biri olarak kabul edilen Londra Kitap Fuarı'nda bu yıl odak ülke Türkiye idi. Earl's Court fuar merkezinde, Türkiye odak ülke olarak 650 metrekarelik en geniş standı sahipti. Dört gün süren fuara aralarında Adalet Ağaoglu, Ayşe Kulin, Doğan Hızlan, Ahmet Ümit, Elif Şafak, İnci Aral'ın da olduğu 120 Türkiyeli yazarın yanı sıra yaklaşık 30 yayıncı katıldı.

Kültür ve Turizm Bakanı Çelik, İngiltere Kültür, İletişim ve Yaratıcı Endüstriler Bakanı Ed Vaizey'nin yanı sıra Elif Şafak'ın açılış konuşmasını yaptığı fuar, "Eleştirmenlerin Gözünden Türk Edebiyatı", "Türk Edebiyatında Kadın", "İstanbul'u Okumak", "Türkiye'de Edebiyatın Geleceği" ve "İngiltere'de Türk Edebiyatı" gibi başlıklar altında pek çok verimli ve ufuk açıcı tartışmaya zemin hazırlamış oldu.

2008 yılında Frankfurt Kitap Fuarı'na konuk olduktan sonra Almancaya çevrilen yazarlarımızın sayısında büyük bir artış yaşanmıştı, Londra Kitap Fuarı'nın Anglosakson dünyadaki etkilerini ise bekleyip göreceğiz.

Murakami çılgınlığı

SabitFikir'in geçen ayki sayısında, yine bu sayfalarda, son romanı *1Q84*'ün üzerinden üç yıl geçen Haruki Murakami'den yeni bir roman müjdesi olduğunu duyurmuştuk. Yazarın yeni romanı *Colorless Tsukuru Tazaki and His Years of Pilgrimage*'in (Renksiz Tsukuru Tazaki ve Onun Hacılık Yılları), Japonya'daki kitapçılara ulaşır ulaşmaz uzun kuyruklara sebep olduğu açıklandı. 500 bin baskıyla piyasaya verildikten saatler sonra 100 binlik bir baskı daha yapılmış durumda.

Kitabın kapağında yer alan bir alıntıdan Murakami'nin de yeni romanının nasıl ortaya çıktığına şaşırdığı anlaşılıyor: "Bir gün içimden geldi ve masaya oturup hikayenin ilk satırlarını yazmaya başladım. Sonrasında yaklaşık altı ay ne olacağını, nasıl karakterlerin ortaya çıkacağını ve ne kadar süreceğini bilmeden yazmaya devam ettim."

"Renksiz Tsukuru Tazaki ve Onun Hacılık Yılları"nın İngilizce çevirisinin yayın tarihi ise henüz belli değil.

"Acımasız" iş adamı Shakespeare

Dünyanın en seçkin drama yazarlarından biri olarak kabul edilen Shakespeare'in gerçek kimliği her zaman merak konusu olmuştur. Bugüne dek Shakespeare'in var olmadığını dahi öne sürece kadar çeşitlenen iddialara bir yenisi daha eklendi: Shakespeare, aslında "acımasız" bir iş adamıymış,

Galler'deki Aberystwyth Üniversitesi'nden bir grup akademisyenin yaptığı araştırma, ünlü ozanın, kıtlık döneminde tahıl işinden para kazanan bir iş adamı olduğunu öne sürüyor. Akademisyenler, tezlerinde, "Shakespeare'in, 15 yıl süresince komşularına ve yerel tüccarlara şişirilmiş fiyatlara satabilmek için tahıl, malt ve arpa satın alarak stokladığını, ürünler için kendisine tam ödeme yapamayacak (ya da yapmayacak) kişilerin peşine düştüğünü, kazançlarını borç para verme işinde kullandığını," yazdı.

Aberystwyth'de ortaçağ ve rönesans edebiyatı dersleri veren Jayne Archer, Shakespeare'in, alışılmadık derece soğuk hava ile asırı yağışların kıtlığa neden olduğu bir dönemde yaşadığını ve bu dönemin "Küçük Buz Devri" olarak bilindiğine dikkat çekti. Archer, Shakespeare'in bu yönünün yazarın romantik görüşleriyle zıtlık taşıdığını ancak bu sebeple eleştirilmemesi gerektiğini ifade ederek, "Shakespeare'i, açlığın adamı olarak hatırlamak, onu daha 'insan' kılar, çok daha anlaşılır ve çok daha karmaşık yapar," dedi. Shakespeare uzmanı Jonathan Bate, *Sunday Times* gazetesine yaptığı açıklamada, Archer ve meslektaşlarının, çok değerli bir araştırmaya imza attıklarını ifade etti.

Neruda'nın mezarı açıldı

Nobel ödüllü şair ve yazar Pablo Neruda'nın ölümüyle ilgili sır perdesi, 40 yıllık bir aradan sonra aralanıyor. Şilili adli tıp uzmanları, Neruda'nın Pinochet rejimi döneminde zehirlenerek öldürüldüğü iddialarını araştırmak için yazarın cenazesini mezarından çıkardı.

Adli tıp servisinden yapılan açıklamada, bir saatlik bir çalışmanın ardından çıkarılan Neruda'nın tabutunun iyi durumda olduğu bilgisi yer alıyor. Adli tıp yetkililerine göre işin en karmaşık yanı, bilinen zehirlerin yanı sıra şaire zarar verecek kadar yüksek dozda tıbbi içerikleri kapsayan toksik maddeleri arama süreci. Neruda'nın ölüm nedeni, resmi kayıtlarda, "1973 yılında, çok sayıda arkadaşının ölümüne ve işkenceye uğramasına neden olan askeri darbeye tanıklık etmesinin yol açtığı travma ve prostat kanseri," olarak geçmekteydi. Oysa Neruda'nın şoförlüğünü yapan, aynı zamanda da koruması olan Manuel Araya, onun Pinochet'nin casusları tarafından öldürüldüğünü iddia etmişti.

Neruda, 11 Eylül 1973'te darbecilere teslim olmayarak intihar eden Şili Devlet Başkanı Allende'nin yakın dostuydu. Neruda, sürgüne gitmeden bir gün önce ambulansla Santa Maria hastanesine kaldırılmış, burada tedavi görmüş ancak 23 Eylül 1973 tarihinde hayatını kaybetmişti.

Meyhaneci Yakup'u kaybettik

Can Yücel'den Aziz Nesin'e, Burhan Uygur'dan Tuncel Kurtiz'e, Selim İleri'den Fikret Ötyam'a kadar sayısız ünlü müdavime sahip olan yılların meyhanesi Yakup 2'nin sahibi Yakup Aslan aramızdan ayrıldı. 63 yaşında hayatını kaybeden Yakup Aslan'ı Edip Cansever 1966 tarihli "Çağrılmayan Yakup" şiirinde yazmıştı:

"Kurbağalara bakmaktan geliyorum, dedi Yakup
Bunu kendine üç kere söyledi
Onlar ki kalabalıktılar, kurbağalar
O kadar çoktular ki, doğrusu ben şaşırdım
Ben, yani Yakup, her türlü çağrılmanın olağan şekli
Daha hiç çağrılmadım
Biri olsun "Yakup!" diye seslenmedi hiç
Yakup!
Diye seslenmedi ki, dönüp arkama bakayım
Ve içimden durgun ve cürük bir suyu düşüreyim
Ceplerimdeki eskimiş kağıt parçalarını atayım
Sonra bir güzel yıkanayım da,
Ben size demedim mi."

Sevgiler, J. D. Salinger

Hayatı boyunca özel hayatıyla ilgili ser verip sır vermeyen bir yazarın, J.D. Salinger'in, neredeyse 70 yıl önce yazmış olduğu mektupların gün ışığına çıkarıldığını söylesek ne derdiniz? Çektirdiği fotoğraflar bile iki elin parmağını geçmeyen Salinger, 1940'lı yıllarda, kendisinden yazma üzerine tavsiyeler isteyen Marjorie Sheard'a dokuz adet mektup göndermiş. Bu mektuplarda, gelecekte yazacağı bir hikayeye "ABD'nin kalbini sökerek yerine çok daha işlevsel bir organ monte edeceğini" söyleyen Salinger, mektuplarında özel hayatına dair de bilgiler paylaşmış: "İznim sırasında evlenmem bekleniyordu ancak o (Oona O'Neill), ailesinin Hollywood'daki evinde her şeyin tamamlanmasını istiyordu. Ben de kaldığım yerden devam ettim, daktilomla beraber."

Kanada'da yaşayan ve 95 yaşında olan Marjorie Sheard'ın bakım masraflarının karşılanabilmesi için satışa çıkarılmış ve Morgan Kütüphanesi ve Müzesi tarafından satın alınmış olan dokuz mektup, geçtiğimiz günlerde *New York Times*'ta yayımlandı.

LEVENT YÜKSEL ÖNERİYOR: BAB-I ESRAR

Sevgili Levent Yüksel,
bu ay SabitFikir
okurcuları hangi
kitabı keşfetsinler?

Ahmet Ümit, Bab-ı Esrar

Neden bu kitabı
seçtiniz?

İnsanı alıp piden, sürük-
leyen bir polisiye olduğu
için...

Fotoğraf: Pelin Ulca

Hangi müzik eşlik etmeli
bu kitabı?

Mercan Dede dinlenerek
okunmalı...

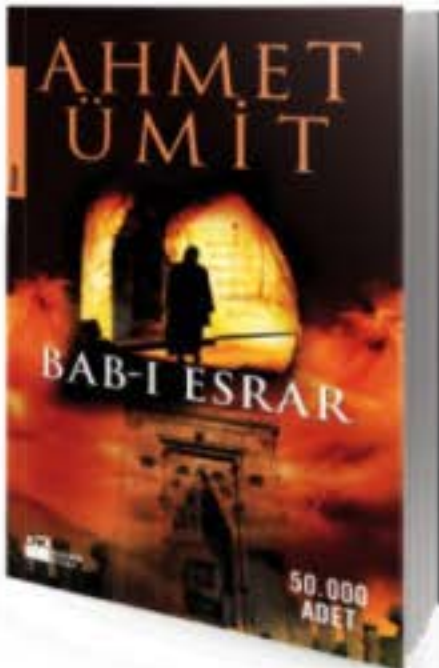
Peki rakibi hangi kitap
olurdu?

Rakip değil ama sırada
Sabahattin Ali var.
"İşimizdeki şeytan"

Bir de tadımlik cümle
isterisiz? ☺

"Hakikati öğrenmeye hazırım;
diğerin sesirmeye hakkı yoktur."

Teşekkürler!

BAB-I ESRAR
Ahmet Ümit
Everest Yayınları

Fazıl Hüsnü Dağlarca: "Gezdim, gördüm, yaşadım. Ama en çok Kadıköy'ü sevdim."

KADIKÖY EDEBİYATTIR!

"Ders kitaplarındaki –Cahit Külebi'ye ya da Edip Cansever'e ait– şiirlerin sansürlenmesi ile Kadıköy'ün sokaklarından eğlenen gençlerin temizlenmesi arasındaki ortak nokta, ikisinin de düşünme ve yaşam biçimine müdahale amacına hizmet etmesi."

Ben eski bir Kadıköylü değilim. Son on yılım geçti sadece. Son iki yıldır da tam göbeğinde oturuyorum; evimin altı, yanı bar, bütün sokak bar ve meyhane, ama çok az oturmuşluğum vardır o bar ve meyhanelerde. Gürültü de oluyor çok, ama yine de ayrılmıyorum buradan. Ayrılısam da, daha az gürültülü olan bir yan sokağa geçerim en fazla. Niye mi? Çünkü Kadıköy edebiyattır, ben de bir edebiyatçı, bulmuşuz bir kere birbirimizi... Evimin bulunduğu sokağın biraz ilerisinde Cemal Süreya Sokak ve Fazıl Hüsnü Dağlarca Sokağı... Dağlarca, vasiyetini açıkladığı konuşmasında Kadıköy'ü neden sevdiğini şöyle dile getirmişti: "Ben İstanbul'un birçok yerinde ikamet ettim. Gezdim, gördüm, yaşadım. Ama en çok Kadıköy'ü sevdim. Kadıköy'ü bu kadar güzel yapan bence buradaki yaşamın çeşitliliği, renkliliğidir." Dağlarca'nın kastettiği, sokaklarda hayat olması... Sokaklar sadece gelip geçilen, alışveriş yapılan, çalışılan yerler değildir Kadıköy'de. İnsanlar, sokaklarında içer, eğlenir, ağlar, zırlar, "öpüşe de bilir" üstelik... Cemal Süreya da, bir yazısında şöyle anlatır Kadıköy'ü: "İstanbul'da, ama Kadıköy'de oturuyorum. Bu 'ama' biz Kadıköylüler için çok şey açıklayan bir sözcük. Daha doğrusu bizi açıklayan bir sözcük. Kadıköylüler, iş ilişkileri

ve zorunluluklar dışında İstanbul'u fazla kullanmazlar. Kadıköy yeter onlara. Diyeceksiniz ki, İstanbul yayıldıkça her semt için öyle olmuştur. Doğru. Ama bizim için daha da öyle. Öte yandan her şeye karşın, kasaba niteliğini yitirmemiştir Kadıköy. Oradaki dostluklar sıra dostluğu gibidir. Mahalle arkadaşlığı gibi."

Çokluğun Gramer'i'nde Virno, Heidegger'in kaygının kökeni olarak gördüğü bir "kendini evinde hissetmeme" durumundan bahseder, dayatılan bir yaşam biçimi olarak. Yani "kamusal alan" denilen yerde herkesin paylaştığı bir duygudur bu. Çünkü özellikle şehirlerde, insanların izole edilmeye yönelik bir hayat kurgusu içinde yaşadığı ortada. Ama ben, o kaygı halini Kadıköy'de yaşamadığımı fark ettim. İşyerim Beyoğlu'nda ve ben vapurdan Kadıköy İskelesi'ne ayak basar basmaz, sanki evimin salonuna girmiş gibi bir duygu yaşıyorum. Ancak Kadıköy son yıllarda hızla çarpık kentleşmenin, rant hesaplarının çoğaldığı bir yere doğru dönüşüyor.

David Harvey'nin *Asi Şehirler* kitabı yayımlandı geçenlerde. Çevirmenin "sunuş" yazısında değindiği gibi, sermayenin el koyduğu ortak alanların geri kazanılması ya da el koymasını engellemenin tek yolu, sahip olunan ortak alanlarda toplumsal bir ilişki tesis

edebilmekten geçiyor. Şehirlerdeki ortak alanlar bugün hiç olmadığı kadar ciddi bir tehdit altında. Bugün Taksim Gezi Parkı'nda olan şey, eğer insanlar yaşam alanlarını korumak için örgütlenmezse, her yerde görülebilir.

KADIKÖY SOKAKLARININ SANSÜRLENMESİ

Bugünlerde Kadıköy'de "Barlar Sokağı" diye bilinen Karanfil Sokak'ta barlara ait sokaktaki masalar, çevre sakinlerinden gelen şikayetler üzerine toplatıldı. Masaların toplatılması kalabalığı azaltmadığı için, tekel büfelerine de saat 22:00'den sonra kapatma zorunluluğu getirildi. Böylelikle gençlerin o sokakta toplanıp bira içmesinin önüne geçilmek istendi. Bu durum barların da işine yaramış olabilir, çünkü gençlerin bir kısmı, hava da güzelse, barlarda oturmak yerine, büfelerden içkilerini alıp sokakta vakit geçiriyorlardı. Kadıköy Belediye Başkanı, bu durumun içki yasağı olmadığını, geceleyin gençlerin bina girişlerine oturup etrafı kirlletmelerini, gürültü yapmalarını önlemek için bu tedbiri aldıklarını açıkladı. Masaların kaldırılmasını da kaldırımların geniş olmamasıyla izah etti. Ama bu kararla büfelerin erken kapatılması, tüm Kadıköy'de ve polis denetiminde sert bir biçimde uygulanıyor. Başka çözümler üretmek yerine, doğrudan yasaklamaya gitmek, günümüzde egemen hale getirilen güvenlikçi anlayışla açıklanabilir sadece. Bu durum, son yıllarda gittikçe artan sansür ve yasaklama zihniyetini andırıyor. Ders kitaplarındaki -Cahit Külebi'ye ya da Edip Cansever'e ait- şiirlerin sansürlenmesi ile Kadıköy'ün sokaklarından eğlenen gençlerin temizlenmesi arasındaki ortak nokta, ikisinin de düşünme ve yaşam biçimine müdahale amacına hizmet etmesi.

Kadıköy edebiyattır, çünkü sokaklarında hâlâ hayat var, insanların birbirlerine temas edebildiği. Çünkü Dağlarca'nın dediği gibi "yaşamın çeşitliliğine ve renkliliğine" sahip hâlâ. Moda'ya çıkınca İzmir'i andırır, Yeldeğirmeni'nde de Barcelona'nın sokak aralarında geziniyormuşsunuz gibi hissedersiniz; çarşısında kilisesi, camisi, havrası, balıkçı tezgahları, sokak aralarındaki çay ocakları, meyhaneleri, Romanların darbuka sesleri ve çiçekçiler karşılar sizi...

Kadıköy edebiyattır ve şimdi, o da sansürleniyor azar azar, sokak sokak...

Özellikle şehirlerde, insanların izole edilmeye yönelik bir hayat kurgusu içinde yaşadığı ortada. (Görsel çalışma: Claude Schrouder)

Sabit Fikir'e ulaşabileceğiniz kitabevlerinden bazıları...

Gökey Kitabevi

Kemalpaşa Mah. Fetvahanı Sok.
No: 22/A Merkez **ÇANAKKALE**
0 286 213 87 34
gokaykitap@gmail.com

Ada Kitabevi

Eskişehir Yolu 16. km Ankaralılar Cad.
Gordion AVM No: 2/316 Yenimahalle **ANKARA**
0 312 236 70 91
artimuzik@hotmail.com

Yalova Kitabevi

Hürriyet Sok. No: 20/A Merkez **YALOVA**
0 226 813 44 49
yalovakitabevi1@windowslive.com

Sabit Fikir, Prefix ile toplam 1756 kitapçıda!

prefix

KITAP VE KÜLTÜR SEKTÖRÜ AŞ PORTALI

www.prefix.com.tr

HEBA EDİLEN KİTAPLAR!

“*Büyük Umutlar, Lizbon’a Gece Treni ve Hipnozcu, kamera arkasındaki “usta” isimlere rağmen fazlasıyla sorunlu ve vasat filmlerdi.*

The Iceman, sadece bölümün değil festivalin de altı çizilmesi gereken filmlerinden biri.

İstanbul Film Festivali’nin bu yıl belki de en zayıf kuşağı “Edebiyattan Beyazperdeye” idi. İyi filmler elbette vardı ama genel olarak yaratıcılıktan uzak ve yönetmenlikten nasibini almamış uyarlamalar çoğunlukta. Kağıt üstünde Henry James, Victor Hugo, Charles Dickens gibi “baba” isimlerle karşı karşıya kalsak da sonuç hüsran oldu açıkçası. Üstelik o bitmeyen uyarlama tartışmalarını bile geride bırakan sinemasal sorunlar yüzünden. Özellikle *Büyük Umutlar*, *Lizbon’a Gece Treni* ve *Hipnozcu* kamera arkasındaki “usta” isimlere rağmen fazlasıyla sorunlu ve vasat filmlerdi. *V tumane*, *Kuru Gürültü* ve *Katil* ise uyarlama film dalına serpilmiş ölü toprağını silkeleyen filmler oldu. Kısa kısa üzerinden geçmek gerekirse:

Bille August sinemasına uzak duranlardan olduğum için, *Lizbon’a Gece Treni* gibi yakın tarihli iyi bir romanı başka bir yönetmenin uyarlamasını tercih ederdim açıkçası. Daha önce *Ruhlar Evi* ve *Sefiller*’i son derece demode anlatımlarla, kendinden hiçbir şey katmadan uyarlamayı becerebilen (!) August, özellikle *Ruhlar Evi*’nde metni basitleştirerek ihtiras merkezli ucuz bir hikayeye çevirmişti. *Lizbon’a Gece Treni*’nde o kadarını yapmıyor ama romanın belkemiği olan tarihsel metni layıkıyla fona taşıyamıyor. Festivaldeki gösterimde, romanda kendisini çeken şeyin “başkarakterin yalnızlığı ve yaşama arzusu” olduğunu söyleyen August, belli ki temel olarak bunun üzerinde durmuş ancak bunu da hikayenin polisiye yönüne katsaymış başarılı olabilmemiş belki ama ne yazık ki onun da üstesinden gelememiş. Filmin önemli bir handikapı da İngilizce olması elbette...

Bir diğer demode anlatımın İsveçli yönetmen Lasse Hallström’den gelmesine çok şaşırmamak gerekir galiba. Burada beklenti yaratan tek şey Hollywood’da giderek vasatlaşan bir yönetmenin ülkesine dönmeyi tercih etmesiydi ama görüyoruz ki bu tercih de kendisine yaramamış. Türkçede de yayımlanan *Hipnozcu*’nun uyarlamasında, kitaptaki gerilim ve sürprizlerin perdeye aktarılması becerilememiş. Oyuncu seçiminin ve oyunculukların da son derece başarısız olduğu (özellikle Lena Olin) *Hipnozcu*’nun tek artısı ise mekan kullanımı.

1928 yılında Paul Leni’nin yönettiği *The Man Who Laughs*, zamanında büyük etki yaratmakla kalmamış, kendisinden sonra birçok filme de ilham vermişti. Victor

Bu bölümün kapalı kutusu olan *Bukalemunun Rengi*, hem uyarlandığı kitap *Zincograph*’ı okumamış olmamız hem de uluslararası festivallerde çok sık görmediğimiz bir ülkenin filmi (Bulgar yapımı) olması nedeniyle herhangi bir beklenti yaratmamıştı. İyi bir keşif olabilirdi belki?

Bu bölümün en etkileyici filmi hiç kuşkusuz *V Turane* oldu. Ukraynalı belgeselci Sergei Loznitsa'nın Sovyet edebiyatının ünlü isimlerinden Vasil Bykov'un kitabından uyarladığı film, hikayesini geçmiş ve hesaplaşma üzerine kuruyor.

Hugo'nun *Gülen Adam* romanından uyarlanan filmde Conrad Veidt'in canlandırdığı karakter, Batman'in ezeli düşmanı Joker'in esin kaynaklarından biri aynı zamanda. (Keza *Batman*'in iki sinema uyarlamasını çeken Tim Burton'ın da favori kitapları arasında.) Hugo'nun diğer klasikleri gibi *Gülen Adam* da birçok kez sinemaya uyarlandı. Şimdilik sonuncusu olan Jean Pierre-Améris imzalı filmde (*L'Homme Qui Rit*) Gülen Adam karakteri, romandakinden çok daha fazla ön planda. Hugo'nun romanının merkezine koyduğu sınıfsal çatışmalar ve toplumsal dokuyu yönetmen fazlasıyla törpülemiş. Romana bağlı kalan bir film bekleyenler için hayal kırıklığı yaratabilir.

KURU GÜRÜLTÜ İYİ BİR UYARLAMA

Bu bölümün kapalı kutusu olan *Bukalemunun Rengi*, hem uyarlandığı kitap *Zincograph*'i okumamış olmamız hem de uluslararası festivallerde çok sık görmediğimiz bir ülkenin filmi (Bulgar yapımı) olması nedeniyle herhangi bir beklenti yaratmamıştı. İyi bir keşif olabilirdi belki? Politik bir hikayeye sahip filmde yalan söylemek konusunda doğuştan yetenekli olan Batko'nun önce Bulgar gizli polisi tarafından keşfedilmesi, sonra ise teşkilattan atılıp gözetleyenleri gözetlemesini anlatılıyor. Dramatik yapısındaki sorunlar ve hikaye örgüsündeki dağınıklık, haz ve gözetleme üzerine kurulan filmi takip etmeyi bir hayli zorlaştırıyor. Depresif kamera açıları ve hiçbir yere oturmayan kara mizahıyla belki enteresan bir iş çıkarmayı başarıyor yönetmen Emil Christov ama sadece o kadar.

Marion Laine'nin Mathias Enard'ın *Remonter L'Orénoque* adlı kitabından uyarladığı *Kollarımda Kal*, birbirine deli gibi aşık olan Javier ve Mila'nın ilişkisini anlatıyor. Bir uyarlama olarak değerlendirmekten öte "bir ilişki filmi" tanımlaması üzerinden konuşulmayı gerektiren bir film *Kollarımda Kal*. Büyük bir aşkın bozularak acı dolu bir hikayeye dönüşmesini anlatan filmde Juliette Binoche ile Edgar Ramirez'in uyumu

seyredilmeye değer elbette fakat en fazla "bir Hollywood filminden hallice" demek mümkün.

Charles Dickens'in çok sevdiğimiz romanı *Büyük Umutlar*'ının yeni uyarlaması hakkında az cümle kurmak en doğrusu; keza daha önce David Lean'ın 1946'da ve Alfonso Cuarón'un 1998'de hakkıyla çektiği uyarlamaların sonuncusu "gösterişli yapım ve oyuncu kadrosu" klişesine rağmen gereksiz ve başarısız bir proje. Mike Newell'in garipleşen filmografisinin son halkası!

Bu bölümün en etkileyici filmi hiç kuşkusuz *V Turane* oldu. Ukraynalı belgeselci Sergei Loznitsa'nın Sovyet edebiyatının ünlü isimlerinden Vasil Bykov'un kitabından uyarladığı film, hikayesini geçmiş ve hesaplaşma üzerine kuruyor. Türkçeye çevrilmeyen kitap hakkında çok fazla şey bilmediğimiz için nasıl bir uyarlama olduğu üzerine bir şey söylemek zor. Ancak, Loznitsa'nın elindeki güçlü metni çok iyi kullandığı ortada. Yönetmen, metnin gücüne ağırlık vererek kurmaca film anlatısıyla oynuyor ve 1942'de savaş zamanı geçen hikayesini kolay unutulmayacak bir gerçekliğe dönüştürüyor.

Shakespeare'in *Kuru Gürültü* adlı klasik komedisine popüler sinemanın iyi ki var dediğimiz isimlerinden Joss Whedon'ın getirdiği yorumu merakla bekliyordum elbette. Kendi evinde 15 gün içinde filmi çeken Whedon, Shakespeare'in metnine sadık kalmayı başardığı gibi günümüz dünyasına keyifli bir şekilde taşımayı da biliyor. Siyah beyaz görüntüler eşliğinde bol konuşmalı (başka ne olacaktı ki!) *Much Ado About Nothing* (*Kuru Gürültü*), zekice hamlelerle iyi bir uyarlama.

Gerçek bir hikayenin kurgulanması üzerine kurulan *The Iceman* (*Katil*), kiralık katil Richard Kuklinski'nin herkesten gizlediği hayatını anlatıyor. Metne çok iyi çalıştığı belli olan Ariel Vromen'in filminin; hikaye kurgusundan oyuncu kadrosuna kadar her parçası çok iyi işliyor. Sadece bölümün değil festivalin de altı çizilmesi gereken filmlerinden biri.

Bille August sinemasına uzak duranlardan olduğum için, *Lizbon'a Gece Treni* gibi yakın tarihli iyi bir romanı başka bir yönetmenin uyarlamasını tercih ederdim açıkçası.

TOPLU HALÜSİNASYON Allen Ginsberg

Sel Yayıncılık, Çeviren: Süha Sertabiboğlu (19,5 cm x 13,5 cm)

BASKI

Katlamadaki özensizlik, sırtta yuvarlanma ve kör bıçakla kesilme dışında ciddi bir sorunu yok.

KAPAK TASARIMI

Kapak karışık teknikle üretilmiş bir Ginsberg illüstrasyonu üzerine kurulu. Sel Yayıncılık'ın yeni kapak kimliğinde yer alan başlık kuralları burada da uygulanmış. Bu kimliklendirmede tırnaklı ve kolay okunan bir yazıtipi ile yazılan yazar ve kitap adı, kapak görselinin sol üst köşesine yerleşiyor. Genel olarak iyi işleyen bu yöntem bu kez, beyaz olarak yazılan yazıların görece soluk renkli illüstrasyon üzerinde zayıf kalmasıyla biraz aksamış.

Gereksiz tüm ayrıntılardan arındırılan sade ve güçlü arka kapak üç paragraflık bir tanıtım metni içeriyor. Sırtı okunaklı ve işlevsel.

İÇ SAYFA TASARIMI

Tırnaklı bir yazıtipiyle formatlanan iç sayfalar okunaklı büyüklükte dizilmesine rağmen satır araları oldukça sıkışık. Sayfa kenar boşluklarının azlığı sıkışık satır aralarıyla birleşince boğucu denebilecek sayfalar ortaya çıkmış.

Kitap ve bölüm adının bulunduğu ve sayfa üstünde yer alan yazıların gereğinden büyük olması da sıkışıklık duygusunu artırıyor.

Ara başlık, dipnot, kaynakça, alıntı vb. değişkenler, üzerinde fazlaca düşünülmemiş gibi dursa da işlevsel görünüyor. Künyesi yeterli.

AH! Defne Sandalcı

Metis Yayınları (19,5 cm x 13 cm)

BASKI

Birinci sayfa ile kapak içi rengini tutturmak kolay değildir. İki ayrı kağıt vs. Neredeyse mükemmel kapak motifine rağmen sırt yazısı şiddetle kayık, "karga" gümeye gitmiş, bu motifin renk şiddeti iyi ayarlanamamış ve arka kapak karmakarışık olmuş. Ama belki de böyle istenmiştir, kimbilir? Metis'in en iyi kitabı değil.

KAPAK TASARIMI

Toprak renklerinin hakim olduğu bir kapak. Zemine yedirilmiş bir medikal illüstrasyon üzerine yazılan bir başlık olarak "Ah!" nidası ve üzerinde tümü büyük harflerle yazılmış yazar adı.

Derli toplu görünen bir kapak. Muhtemelen bir şiir kitabı olduğu için görsel fikri yazarından geliyor. Bu yüzden okura mesafeli ve biraz da subjektif sanki.

Arka kapak, yayınevi ismi, internet adresi, barkod vb. ticari bilgiler dışında, bir metin içermiyor. Burada insan dışında başka bir dört ayaklı canlının daha medikal illüstrasyonunun yer aldığı bir zemin kolajı var. Yine toprak renkleri hakim. Sırtta yer alan kitap ve yazar adı illüstrasyonun detayına kurban gittiği için zorlukla okunuyor.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar tırnaksız bir yazıtipi ile dizilmiş. Bir şiir kitabının çok parçalı yapısına uygun olarak yer yer kelimeler arası uzun boşluklar, yer yer kısa ya da boş satırlar kullanılmış.

Ara başlıklar, kenar boşlukları, sayfa numaraları gibi detayların çözümünde çekici bir tasarım fikri öne çıkmasa da bu çözümler işlevini yerine getiriyor. Ön ve arka kapak içi kağıtların kapağa hakim olan toprak tonlarıyla uyumlu bir haki zemin ile kaplanması Metis kitaplarına özgü bir tercih. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

DELİ GÜCÜK – ZİFIRNAME

Flaneur (24,5 cm x 16,5 cm)

BASKI

İyi bir sert kapaklı kitap hazırlamak isteyenler için ibret dolu bir eser. Hemen hemen her şey yanlış. Kapakta bez ya da özel olarak bu iş için üretilmiş kağıtlar tercih edilmelidir. Zorunluluk varsa mukavvanın yüzey düzgünlüğü iyi olmayacağı için bunu daha az gösteren mat selofan tercih edilmeli ya da mukavvanın yüzeyine ön kaplama yapılmalıdır. Muhatta çatlama ihtimaline karşı dikkatli olunmalıdır. Yan kağıt tercihen kaplanmamış hamur kağıt olmalı ya da mat selofan kaplanmalıdır. Fazla yüklendik, yeter... İçerideki problemleri herkes görebilir.

KAPAK VE İÇ SAYFA TASARIMI

Türkiye çizgi roman açısından çok şanslı bir ülke değil. Yerli ve ortak emekle üretilmiş bir çizgi roman yayımlamak ise başlı başına bir deli cesareti gerektiriyor olmalı. *Delî Güçük* serisi böyle bir delilik eseri. Bu yüzden, küçük kullanıldığı için güme giden ve "Kaplumbağa Terbiyecisi"nin eğretilmesi olan kapak illüstrasyonu; aşırı laklanarak parlatılmış iç cilt yan kağıtları; konuşma balonları dışında yer alan metinlerde ve ara başlıklarda kullanılan yazıtiplerinin isabetsizliği; sayfa kenarlarındaki boşluk hataları yüzünden kenar kesimine kurban gitmiş metin ya da çizimler vb. hatalara dikkat çeksek de notumuzu bol tutuyor ve 3 yıldız veriyoruz.

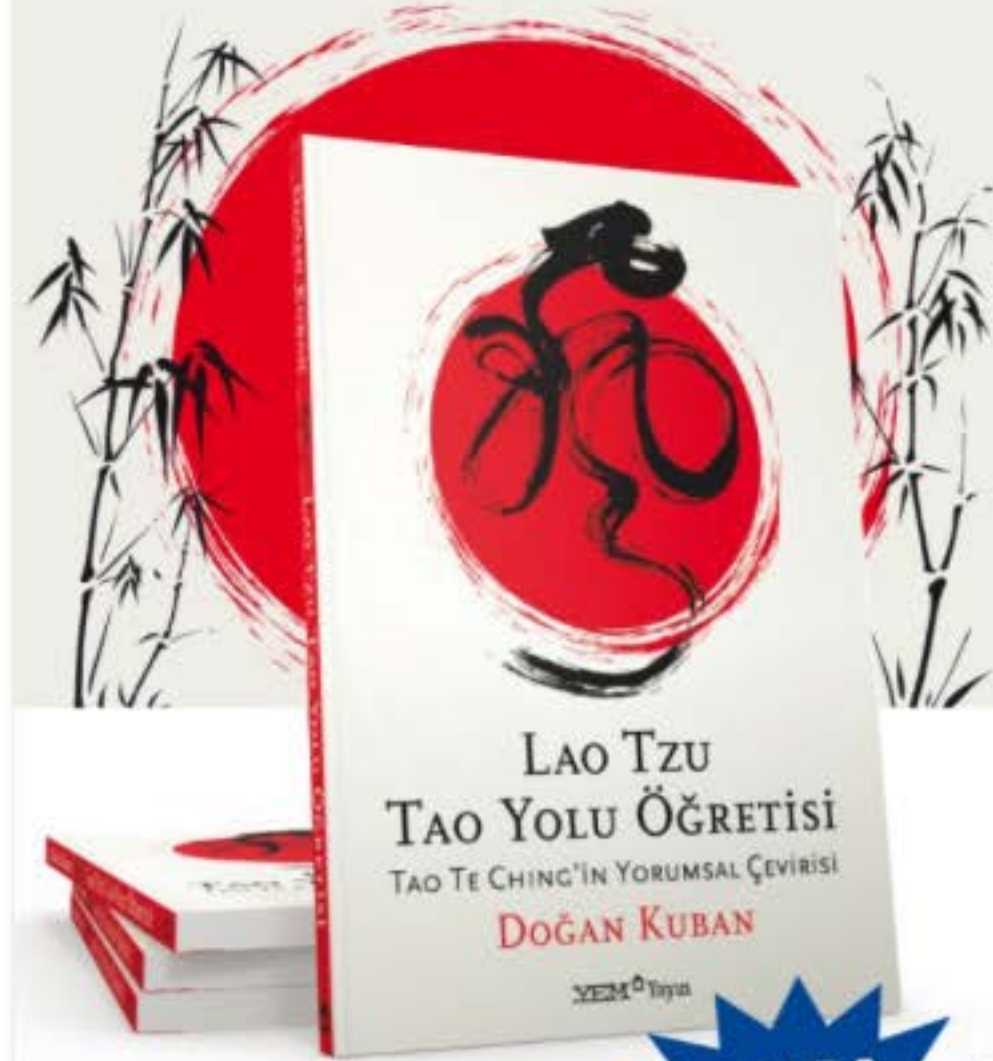
Künyesinde ismi geçen emek sahiplerini kutluyor, serinin bir sonraki kitabında benzer hatalar için daha fazla puan kıracağımızı şimdiden belirtiyoruz.

Dünyanın en çok okunan kitaplarından

TAO TE CHING

DOĞAN KUBAN'ın özgün yorumuyla...

1 AYDA
2. BASKI

"Kısaltmak için önce uzat.
Devirmek için önce yücelt.
Almak için önce ver.
Dolmak için boş ol.
Yeni kalmak için kullanılmış ol..."

MURAT GÜLSOY İLE SÖYLEŞİ

İNSANLIK ÇOK ŞEYE SAHİP, AMA EN ÇOK İHTİYACI OLANI KAYBETTİ

“Her dönem kendi yeni insan tanımını kendine göre yapıyor.

Dünyanın hızla değiştiği ortada. Ancak insan aynı hızda değişiyor mu?

Şu sıralar çokça konuşulan dizilerden *Black Mirror*, en umutsuz tablolardan birini çiziyor insanlık için. Gelişmiş iletişimin insanlığı yok ettiği bir dünya! Beyazperde, televizyon ya da gerçek fark etmiyor aslında, yeni bir insan profilinin oluştuğunu söylemek için geç bile kalındı. Peki nedir bu yeni insan? Nereye doğru gidiyor? Biz de zihinleri bulandırmadan anlamak için yazar Murat Gülsoy'un kapısını çaldık.

“Yeni insan” diye yeni bir tanımlama mümkün mü sizce? Siz nasıl tarif edersiniz çağımızın insanını?

Her dönem kendi yeni insan tanımını kendine göre yapıyor. Dünyanın hızla değiştiği ortada. Ancak insan aynı hızda değişiyor mu? Olaylara hangi ölçekten baktığınıza bağlı olarak değişiyor cevap. Örneğin biyolojik olarak pek değişmedik. Daha zeki hale geldiğimizi söylemek de kolay değil. Belki binlerce yıldır aynı yeteneklere sahibiz ama kolektif olarak yapabildiklerimizin sınırlarını tahmin etmek kolay değil. Tek tek bireylerin yapamayacağı inanılmaz karmaşıklıkta işleri başarabiliyor insanlar. Ve yeni bir kültürün içinde yaşıyoruz artık. Bu yüzden de alışkanlıklarımız, davranışlarımız, düşüncelerimiz, kaygılarımız değişiyor. Hatta o kadar büyük bir hızla değişiyor ki değil 10 bin yıl, 40-50 yıl öncesinin insanından bile tamamen farklı bir şekilde yaşıyoruz.

Bunların gündelik yaşama etkisi ne sizce?

Gündelik yaşam da son on yılda kökten değişti. İlk bakışta göze çarpan özellik daha fazla iletişim halinde oluşumuz. Bu çağın insanını tanımlayacak en önemli kavramın iletişim olduğunu düşünüyorum. Bilginin yayılması, paylaşılması, üretilmesi daha önce hiç olmadığı ölçüde etkin bir hale geldi. Bu kolektif davranışın sonucu. İnsanlar her geçen gün birbirine daha fazla bağlanıyor. Bu yüzden de artık eskisinden çok daha fazla etkileniyoruz olup bitenlerden. Dolayısıyla yeni insan dünya üzerinde özgür bir birey değil artık. Diğerlerine bağımlı. Bunun iyi yanları da var, “mecburen” demokrasiyi talep etmek gibi; kötü yanları da var, kişisel özgürlük düşlerinin yıkımının çok büyük bir ruhsal çöküntüye neden olması gibi... Çünkü bir yandan da her yer birbirine benziyor. Tüm dünya metro duraklarının üzerine kurulmuş AVM'lere ve her biri küçük birer şehre benzeyen toplu konutlar dizisine dönüşüyor. Aslında çok önceleri başlamış bir süreç bu, biz yeni yeni farkına varıyoruz.

Teknolojiye çoktan bağımlı hale geldik. Elektrik kesildiği an duran bir uygarlık bu, daha ötesi yok ki. Elbette bağımlıyız.
(Görsel çalışma: Chuck Todd)

Murat Gülsoy: "İnsanlar şimdi dünyayı yeniden büyüğü bir yer olarak görmek istiyorlar."

DÜŞLENEN ORTAK DİL, GERÇEK OLDU

Teknolojinin hızlı gelişimi ve kullanımının hayatımıza etkisi sonsuz; bir uyuşturucu gibi tehlikeli bir bağımlılığa dönüşme potansiyeli olduğu konuşuluyor. Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Teknolojiye çoktan bağımlı hale geldik. Elektrik kesildiği an duran bir uygarlık bu, daha ötesi yok ki. Elbette bağımlıyız. Yazının keşfi nasıl bir sıçrama yarattıysa, matbaa nasıl bir devrimse internet de en az onlar kadar kuvvetle değiştirdi dünyayı. Yazı düşünsel birikimi kaydetmeye, matbaa çoğaltmaya yarıyordu. İnternet ise hem kaydediyor, hem çoğaltıyor hem de anında her yerde olmasını sağlıyor. Bu yüzden de insanlar sürekli bağlı olmak istiyorlar. Artık tek başına bir varlık olmaktan çok büyük bir ağı bir düşünüm olmak istiyoruz, çünkü bilgi o ağı üzerinden akıp gidiyor.

Olumlu yanları mı ağır basıyor sizce, olumsuz mu?

Olumlu yanları... Hiçbir şey gizli kalamıyor mesela. Ve tabii bir özelliği daha var bu dönemin, çeşitlilik. Tam olarak baskın hale gelen bir düşünce sisteminden söz etmek de kolay olmuyor. Bu çeşitlilik ve yüksek iletişim demokratikleşme kültürüne katkıda bulunuyor. Ancak bir yandan çeşitlilik artarken öte yandan bir

Popüler kültür belirsizliğe karşı olduğu için halkçı görünür, elitizm karşıtı bir konum alır. Dolayısıyla popüler kültür sadece bir eğlence gösterisi değil, iktidarın yeniden üretildiği bir alan.

tür homojenleşmeden de söz etmek gerekir. İnternet ortamındaki zengin içeriğin büyük bölümü İngilizce. Bilim dili çoktandır İngilizceydi, ama internetle beraber bu tüm alanlara yayıldı. Dolayısıyla yüzlerce yıldır düşünülen ortak dil gerçek oldu. Tabii bu durum küresel dünya kültürünün güçlenmesi için olumlu, ancak yerel, otantik olanın yaşaması açısından olumsuz bir gelişme. Dünya üzerinde her gün birkaç dil ölüp gidiyor; her ölen dille insanlığımızın da bir kısmı ölüyor.

Bu yeni yaşamda popüler kültürün nasıl bir rolü var sizce?

Popüler kültür ciddi bir endüstri. Çoğunluğun vasatında birleştiği için yaratıcılığın, eleştirel düşüncenin, bireyselliğin, özgürlüğün ürettiği bir ortam olmuyor. Popüler kültür yüzeyselin, basitin, temel içgüdülerin hükümdarlığıdır. Ancak bu nedenlerden dolayı da sıkıcıdır. Bu da doğasına uygundur. Çünkü yeni ürünlerin piyasaya hızla sürülmesi endüstriyi ayakta tutar. Yüzeysel olan hızla moda olur ve aynı hızla demode olur. Bu sayede endüstrinin çarkları döner. Bu, kendini yeniden üretmesi için gereklidir zaten. Ama popüler kültür sadece kendinden ibaret de değildir. İktidarla, muktedir olanla iç içedir, üst üstedir, zaman zaman bir ve aynı şeydir. İktidarın gündelik yaşamdaki pratiğidir. Ancak bir başka boyutu daha var popüler kültürün. Çoğunluğun çoğunluk olmasını bir güce dönüştürme özelliğine sahiptir. Popüler kültür belirsizliğe karşı olduğu için halkçı görünür, elitizm karşıtı bir konum alır. Entelektüel olanın güvenilmezliğine, tekinsizliğine karşı popüler kültürün figürleri hep dobradır, doğrudandır. Kimin daha etkili olacağını kestirmek çok güç değil. Dolayısıyla popüler kültür sadece bir eğlence gösterisi değil, iktidarın yeniden üretildiği bir alan.

NEW-AGE PRATİKLER SOSYAL BİR OYUN GİBİ

Peki, bilimin insan hayatındaki yeri sizce azalıyor mu? Bilim hızla gelişirken insan bilimden uzaklaşıyor mu?

İnsanların söyleminde, sosyal yaşamında New Age ve antik dini inançlara bir dönüş yaşanırken, bilim ve teknolojiye gelişme hız kesmeden sürdü, sürmeye de devam ediyor. Asıl olarak modernite varlığını sürdürüyor. Sosyal bir oyun gibi New Age pratikler; gerçek bir felsefi seçim olarak yaşandığını düşünmüyorum. Bilim daha önce hiç olmadığı kadar önemli ve belirleyici günümüzde. Çünkü hızla teknolojiye dönüşüyor. Hatta teknolojinin yarattığı artı değer yüksekliği öyle baş döndürücü boyutlara vardı ki artık pek az insan bilimin felsefi sonuçlarıyla uğraşılıyor, onun yerine teknolojik sonuçlarıyla ilgileniliyor. Bunda tabii üniversitelerin sanayinin ArGe kurumlarına dönüşme süreciyle doğrudan bağlantısı var. Bilim önemli ama tek başına saygınlığı yok. Ancak sanayiye uyarlandığında yani bir ekonomik fayda sağladığında saygınlık kazanıyor. Bilimin yerini teknoloji aldı diyebiliriz bu yüzden de...

New Age inanışlar sizce neden bu kadar yayıldı?

Mistik inançların popüler hale gelmesinin en büyük nedeni insanlığın akla, aydınlanmaya ve bilime olan inançlarını yitirmiş olmalarıdır. Bilimin gelişmesi insanları başlangıçta çok umutlandırdı. Artık daha uygar bir dünya kurulacak ve birbirimizi kesmeyi bırakacağız diye naif bir düşünce vardı. Ancak arka arkaya yaşanan dünya savaşları ve sistematik soykırımlar derin yaralar açtı insanlığın vicdanında. İnsanlığın bilime, gelişmeye inancı kalmadı. Modernleşme projesi günah keçisi ilan edildi. Önce Uzakdoğu'nun mistik öğretileri, ardından Kabala gibi, tasavvuf gibi antik heterodoks öğretiler cazibe kazanmaya başladı. İkinci dalga da 90'larda geldi. Sovyetlerin çöküşünün ardından. Üstelik tüketim toplumuyla uyum sağlayarak. Modernizm dünyanın büyüsunü bozma iddiasındaydı ve bunu başarmıştı da. Ancak insanlar şimdi dünyayı yeniden büyüül bir yer olarak görmek istiyorlar; dinlere yüz vermeyen "seküler" kesimin yarı şaka yarı ciddi izlediği bir yol New Age inanışlar.

70'ler, 80'ler ve hatta daha öncesinde kurulan distopyalar günümüzde karşılığını buldu mu?

Örneğin Atları da Vururlar romanındaki/ filmindeki mevzunun 2000'lerde tekrar karşılığını bulması, insanların reality show'larda kendilerini başkalarının eğlencesi için obje olarak sunması gibi...

Verdiğiniz örnekler doğru. Tüm bunlar çok önceden yazılıp çizilmişti. Bence ideolojinin nasıl çalıştığını, kitlelerin nasıl

Artık tek başına bir varlık olmaktan çok büyük bir ağı bir düğüm olmak istiyoruz, çünkü bilgi o ağı üzerinden akıp gidiyor. (Görsel çalışma: chucktodd)

yönlendirildiğini en iyi 1984 romanı anlatır. Tabii çok renksiz, gri, fakir, sıkıcı bir dünya gibi görünür gözümüze; yaşadığımız dünyanın ne kadar da renkli olduğunu düşünüp seviniriz kitaptan başımızı kaldırdığımızda. Ama acaba öyle mi? 1984'te iki önemli tema var: Cinselliğin ve tarihin kontrolü. Ben 1984'ü her okuduğumda günümüz yaşantısının dikiş yerlerini sezebiliyorum. Ama yine de kötümser değilim.

Birçok kitap, film, dizide gözle görülür biçimde "geleceğe ağıt" olarak yorumlanabilecek meseleler ele alınıyor. Böyle umutsuz bir tablo gerçeğe yakın olur mu, yoksa popüler kültür üzerinden mi konuşmak gerekir bu meseleyi?

Dediğim gibi, karamsar değilim. Belki şu söylenebilir: Eskiden çok daha kötü bir durumdaydık ama çok daha fazla umutluyduk. İnsanlık daha önce hiç sahip olmadığı kadar çok şeye sahip olduğu bu dönemde en çok ihtiyacı olan şeyi kaybetti. Asıl kötü olan da bu zaten. Aslında haksız da sayılmaz insanlar böyle düşünmekte: İki dünya savaşı ile moderniteye olan güven sarsıldı; ardından Sovyetler çöktü, Amerikan rüyasının bir kandırmaca olduğu ortaya çıktı. Dinlere dönüş de bu umutsuzluğun yarattığı bir regresyon, yani geçmişteki daha mutlu olduğunuzu düşündüğünüz bir çağa özlem... Ama ben bu umutsuzluğun çözüleceğine inanıyorum. İnsanlar birbirlerine bağlanmaya başladılar. Bu iletişimin son derece verimli bir kolektivizme dönüşeceğini düşünüyorum. Dünyanın kaynakları tükeniyor, bu yüzden de gelecek kuşaklar bu sorunları çözmek konusunda daha yaratıcı olmak zorunda kalacaklar.

Yeni insan dünya üzerinde özgür bir birey değil artık. Diğerlerine bağımlı. (Görsel çalışma: Ermal Bezhani)

Berktaş'a "Yazma Özgürlüğü" Ödülü

Dünya Yazarlar Birliği (PEN) Amerika Merkezi, 2013 yılı PEN/Barbara Goldsmith Yazma Özgürlüğü Ödülü'nün Ayşe Berktaş'a verildiğini açıkladı. Ayşe Berktaş, 2011'de İstanbul'daki bir KCK operasyonu kapsamında gözaltına alınıp tutuklanmıştı.

Amerikan PEN'in Başkanı Peter Godwin, "Berktaş Türkiye'de kadın hakları ve kültürel haklar bağlamında cesur, net ve tutkulu bir sestir ve kesinlikle hapiste olmamalıdır," derken, bir çevirmen ve barış aktivisti olarak Berktaş'ın hayatını kültürler arasında köprüler kurmaya ve resmi tarihi sorgulamaya adanmış olduğunu belirtti: "Bugün Türkiye birçok konuda ileri gitmesine rağmen çok sayıda yazar ve gazeteciye çoğunluğu sahte terör suçlamalarıyla yargılıyor. Ayşe Berktaş'ın cesaretini onurlandıran bu ödül PEN'in bu rahatsız edici gidişatı tersine çevirme kararlılığının bir göstergesidir. Türk hükümeti işe Berktaş'ın en kısa zamanda serbest bırakılmasını sağlayarak başlayabilir."

PEN/Barbara Goldsmith Ödülü, uluslararası boyutta, ifade özgürlüğünü kullandığı ya da savunduğu için yargılanan ya da bu sebeple hapse atılan yazarlara veriliyor.

Fazıl Say yeniden yargılanacak

Sosyal paylaşım sitesi Twitter'da Ömer Hayyam'a ait olduğu öne sürülen rubainin de arasında yer aldığı bazı tweetler yazarak "Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamak" iddiasıyla 10 ay hapis cezasına çarptırılan ve hükmün açıklanması geri bırakılan piyanist Fazıl Say bu karara itiraz etti ve Say'ın itirazı mahkemece kabul edildi. İstanbul 29'uncu Asliye Ceza Mahkemesi Yargıcı Yaşar Yetiş, dosyanın yargılamanın yapıldığı İstanbul 19'uncu Sulh Ceza Mahkemesi'ne gönderilerek yeniden yargılanmasına ve mahkumiyet hükmü verilmesi halinde "hükmün açıklanmasını geri bırakılmasını isteyip istemediği hususları açıkça sorulup" ancak sonucuna göre hukuki durumun değerlendirilmesi gerektiğine karar verdi. Hapis cezası kadar, Say'ın itirazı; yeniden yargılama kararı ve yargıcın kararındaki yorumları da ses getirdi.

İfade Özgürlüğü Kampanyası

Dünya Yazarlar Birliği (PEN) İngiltere Merkezi Türkiye'de ifade özgürlüğü için kampanya düzenliyor. İngiliz Pen kampanyayla Türkiye'deki yazar, yayıncı, çevirmen ve gazetecilere yönelik tehditlere dikkat çekmeyi, Türkiye edebiyatını tanıtmayı ve Türkiyeli sanatçı, yazar ve entelektüellerle birlikte tartışmalar düzenlemeyi amaçlıyor. Kampanya İngiliz PEN'in dünyada tehdit altında olan yazarlarla ilgili çalışmalar yapan Risk Altındaki Yazarlar Programı tarafından yürütülüyor.

Örgüt, özellikle Türkiye odaklı kampanya yapmasının sebebi olarak ifade özgürlüğü kapsamında PEN'i en çok kaygılandıran ülke olmasını gösterdi. İngiliz Pen Gazetecileri Koruma Komitesi'nin (CPJ) raporunda Türkiye'nin en çok gazeteciye hapseden ülke olarak yer aldığını belirterek Sınır Tanımayan Gazeteciler'in (RSF) İfade Özgürlüğü Endeksi'nde de 2012'ye kıyasla altı sıra gerileyerek 179 ülke arasında 154. sırada yer aldığını dikkat çekti.

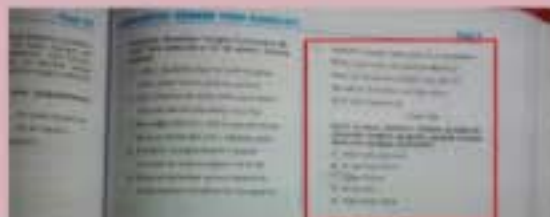
İngiliz Pen ayrıca Uluslararası PEN heyetinin Türkiye ziyareti esnasında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşüğünü, ancak ziyaretten iki ay sonra Fazıl Say'a açılan davayı eleştirmeleri sebebiyle Türkiye PEN ile ilgili soruşturma açıldığını hatırlattı, yeniden Adalet Bakanı Sadullah Ergin'den soruşturmanın düşürülmesini istedi. Kampanya etkinlikleri tüm yıl boyunca devam edecek.

Bir sansür de Cemal Süreya şiirine

Limit Yayınları'nın LYS edebiyat test kitabında, Cemal Süreya'nın yarım asırlık kitabına da adını veren "Üvercinka" şiirinde geçen "sevişmek" sözcüğünün "sevmek" sözcüğüyle değiştirildiği ortaya çıktı.

Daha önce de benzer bir sansür, Ekoyay Yayınevi tarafından basılan ve lise 4'üncü sınıflarda okutulan ders

kitabında, Edip Cansever'in "Masa da Masaymış Ha" şiirine uygulanmıştı; "Bir bira içmek istiyordu kaç gündür/ Masaya biranın dökülüşünü koydu" dizeleri şiirden çıkarılıp yerine "... konulmuştu.

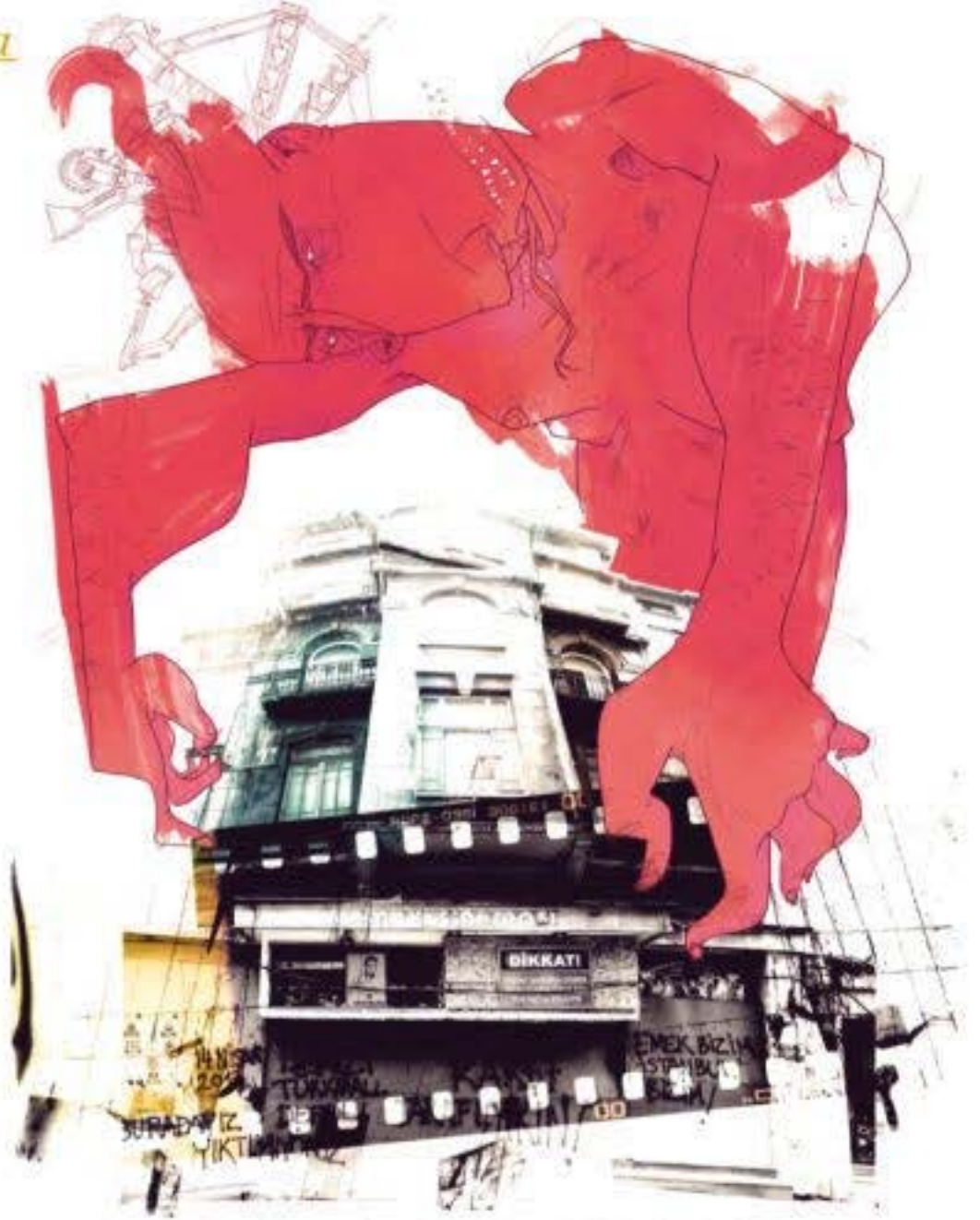

ANTİKAPİTALİST MÜCADELEDE ŞEHİRİ SAHİPLENMEK VE EMEK

“Yıkım başlamış olabilir, ama Emek –hep birlikte göreceğiz– o kadar kolay yıkılmayacak.”

Ne çok anarım Milan Kundera'yı, "XX. yüzyıl insanının en büyük dramı, öldüğü dünyanın doğduğu dünya olmayacağını anlamış olmasıdır." sözüyle. Yüzyıllardan XXI. yüzyılda yaşıyoruz ya şimdi, sahiden anladık mı olan biteni iyiden iyiye; anlamak dramın içinden çıkmak da değildir ki, dram devam etmekte. Ekonomisi çökmüş, tarım ve hayvancılığı devlet eliyle bitirilmiş, sanayisi can çekişen bu ülkede yaşayan tek şey var: Kendini, var olanı yok edip üzerine yeni ucubeler dikmeye adanmış, rant. Soluğu beton tozu, besini beton şerbeti... Bir yandan harıl harıl meyve bahçelerinin, altın kumsalların, sahillerdeki zarif ılgınların, mütevazı tepelerde kayalara tutunmuş kadim zeytinlerin kökünü kurutuyor. Bir yandan benliği, toplumsal ruhu içimizden sökercesine, insan-mekan ilişkisini ezercesine, toplumsal hafızayı, bilinci silercesine şehirleri talan ediyor. Attığı her adımda, geçtiği yerler yıkılıp yok olan postmodern roman kahramanlarıyız hepimiz şimdi. Ve bağıyoruz, "Ey, rant! Topraklarımızdan elini çek! Emek bizim, İstanbul bizim! Şehirler, kasabalar, sokaklar, sahillere, denizler bizim!" diye. Duyan var mı? Yok. Sesimiz uçsun gitsin, sözlerimiz kayda geçsin. En azından hikayemiz böyle devam etsin.

7 Nisan günü, çok sayıda sanatçı ve İstanbullu, yıkımına başlanan Emek Sineması'nın önünde tartaklandı, biber gazı ve tazyikli su ile etkisiz hale getirilmeye çalışıldı, birkaç kişi gözaltına alındı. Kamunun, kamuya ait bir mekanı sahiplenmesi, onun üzerinde söz hakkına sahip olması mümkün değil gibi görünüyordu ya da öyle gösterilmeye çalışılıyordu. "Bir grup sinemasever sapıtmış, iki kat yukarı taşınacak Emek Sineması için olay çıkarıyor"du. Yalanlar, çarpıtmalar da bir yana, bunun aslında bir sınıf mücadelesi olduğu zaten hiç mi hiç konuşulmuyordu. David Harvey, yeni Türkçeleşen kitabı *Asi Şehirler*'de, "Madem ki sermaye güçleri ve sayısız müttefiki şehir yaşamını kökten değiştirmek için düzenli aralıklarla gözünü kırpmadan seferber olmaktadır, sınıf mücadelesi de kaçınılmaz olarak bu sürece dahil demektir." diyerek antikapitalist mücadelelerin, ister istemez şehrin

"Ey, rant! Topraklarımızdan elini çek! Emek bizim, İstanbul bizim! Şehirler, kasabalar, sokaklar, sahillere, denizler bizim!" (Görsel çalışma: Selçuk Ören)

tanımladığı geniş sahada ve kamusal mekanlarda odaklanacağı üzerinde duruyor. Bunun adı "Antikapitalist mücadele için şehri yeniden sahiplenmek." Sermayenin kalesi AVM ile kamusal Sinematek arasındaki savaş, işte bunun savaşı. Yıkım başlamış olabilir, ama Emek –hep birlikte göreceğiz– o kadar kolay yıkılmayacak.

Atilla Dorsay da bu olayın bir gün öncesinde yıkım çalışmalarını görmek için Emek'e gittiğinde tartaklanmıştı. Dorsay, 10 Aralık 2011'de, "Emek Sineması'na kazma vurulduğu gün, ben gazeteciliği bırakıyorum," diye yazmıştı. Öyle de yaptı. Yazarken duyulmayan Dorsay, belki sustuğunda duyulur.

(Görsel çalışma:
Ethem Onur Bilgiç)

KUZHEY KARASI

İSKANDİNAV POLİSİYESİ NASIL BU KADAR POPÜLER OLDU?

“*Bir zamanların sosyal devlet ütopyasının dar tanımlı ulusal kimlikleri, küreselleşme, neoliberalizm ve göçmen akımları sonrasında bir yeniden yapılanma geçiriyor. Böylece, “Başarıyla tamamlanan ve dünyanın geri kalanına örnek olacak” bir hikaye çıkıyor ortaya. Oysa edebiyat nedenlerle ilgilidir, değil mi? Nereden çıkmış olabilir bu kuzey karası fenomeni?*

Aysu Önen

aysuonen@gmail.com

Çocuktum, ilk yabancı diyar keşfim arkadaşımın eviydi. Oymalı, aslan ayaklı, bordo kadifeli, varaklı, gomalaklı, kristalli bu diyardan döndükten sonra, anne demiştim, neden bizim salondaki koltuklar arkadaşıminkilere benzemiyor? Annemin yanıtı üç kelime: Bizimkiler İskandinav tipi. O günden sonra ne zaman farklı hissetsem nedeni belliydi. Biz İskandinav tipiydik. İskandinav ne demek hiçbir fikrim yoktu ama bu melodik, ağız dolusu harften oluşan yabancı sözcük benim ilk varoluşsal can simidim olmuştu.

İskandinav, artık kimse için yabancı bir sözcük değil. *The Economist* dergisinin 2 Şubat 2013 tarihli sayısının kapağında İskandinav fenomeni var. Yeni süpermodel, demişler. Bir zamanların sosyal devlet ütopyasının dar tanımlı ulusal kimlikleri, küreselleşme, neoliberalizm ve göçmen akımları sonrasında bir

yeniden yapılanma geçiriyor. Postsosyal devlet sistemde, yeni bir kimlik arayışı içindeler. Bu arayışta verdikleri sınav, eski farklılıklarını ve kendilerine özgüllüklerini değişimden sonra da koruyabilmek. Ortaya çıkan, büyük ve çokkültürlü bir oluşum. Etnik azınlıklardan, Amerika ile olan aşk-nefret ilişkilerinden, kendi kültürel gelenekleriyle yeni bağlar kurmaktan, meşhur klişelere meydan okumaktan ilham alıyorlar. Bu ilham bir fenomene dönüştükçe bölgesel bir gurur kaynağı oluyor. Farklı ülkeleri bu gurur birleştiriyor.

The Economist müjdeliyor ki polisiye roman İsveç ve Norveç'in en büyük ihracatlarından biri. Danimarka, *nordic noir*'ın, yani kuzey karası diyebileceğimiz dizi ve filmlerin en büyük yapımcısı. Amerikan *Billboard* müzik dergisinin 100 şarkılık pop listesindeki pek çok şarkıda besteci, yapımcı ya da mühendis olarak İskandinav

imzası var. Bütün dünyaya ulaşan bir dağıtım ağına sahip bir marka İskandinav tipi yaratıcı işler. Kültür ve sanatı böyle ekonomik terimlerle ölçmek ve yaratıcı eserlerden "yumuşak güç" olarak söz etmek yeni bir söylem. Edebiyat bağlamında değerlendirildiğinde, İskandinav kanonunun merkezindeki Henrik İbsen, August Strindberg, Knut Hamsun ve Selma Lagerlöf'ten böyle söz etmedik hiç. Ama kuzey karası janrını ve İskandinav polisiye romanı çoksatar kavramına indirgeyip yüksek edebiyattan saymayarak, derin ve öğretici bir siyasal ve toplumsal analizden mahrum etmiş oluruz edebiyat eleştirisini. *The Economist* pembe bir İskandinav tablosu çiziyor. Başarıyla tamamlanan ve dünyanın geri kalanına örnek olacak bir hikaye çıkarıyor sonuçla ilgili. Edebiyat ise nedenlerle ilgilidir, değil mi? Nereden çıkmış olabilir bu kuzey karası?

OLOF PALME CİNAYETİ VE NAZİZM

1960'larda, İsveçli Maj Sjöwall ve Per Wahlöö benzeri görülmemiş bir ekip çalışmasıyla modern İskandinav dedektif romanının öncüleri oldular. Hem hayatlarını, hem yazmayı paylaşıyorlardı. Geceleri oturup her biri bir bölüm yazıyor, ertesi gün yazdıklarını değiş tokuş edip birbirlerinin editörlüğünü yapıyorlardı. Başkahramanı dedektif Martin Beck olan on kitap yazdılar. Kitaplar,

Eğer İngiltere'nin ilgisi olmasaydı, bugün İskandinav fenomeninden söz etmeyecektik belki de.

yaşadıkları toplumun Marksist bir eleştirisiydi, dünyayı değiştireceklerini düşünüyorlardı. Maj ve Per o dönemde farkında olmasalar da, "Martin Beck serisi", suçun arka planındaki politik tavrıyla, sevimsiz ve asosyal dedektif tiplmesiyle, eşit ağırlıklı kadın ve erkek yazar sesiyle bugünün İskandinav polisiyesine ilham verecekti.

1986'da çok kötü bir şey oldu. İsveç başbakanı Olof Palme, karısıyla birlikte sinemadan çıktı ve evine doğru yürümeye başladı. Yanında koruması yoktu. Katil yanına yaklaştı, hatta onunla konuştu bile ve silahını ateşledi. Bu gerçek suç, huzurlu Kuzey ülkelerinin hayatına terörü soktu. Palme'nin ölümü, İsveç'in tarihindeki ve polisiye yazarlarının hikayelerindeki büyük değişimi tetikleyen olaydır. Olof Palme, cömert ve huzurlu sosyal devlet cenneti ülkenin lideri olarak çok seviliyordu. Ama değişen liberal ekonomik şartlara karşı fazla sosyalist bulunarak eleştiriliyordu da. Polis, cinayetin neden ve kim tarafından işlenmiş olacağına dair araştırmalarıyla bütün ülkeyi didik didik etti. İsveç halkı, o huzurlu sandıkları toplumun sakladığı suçluları, şiddet eğilimlerini, sistemin dışındakileri ilk kez görüyordu. Saplantılı bir şekilde

soruşturmayı takip eden İsveçliler, polisiyenin standart aşamaları olan delil toplama, tanıklarla konuşma gibi konuların uzmanı oldular. Arka arkaya yanlış kişilerin tutuklanması, hayal kırıklığı ve ümitsizlik yaratıyordu. Palme cinayetinin faili bulunamadı, polise olan saygı ve güven gittikçe azaldı. Komplo teorileri ortaya atıldı, herkes kendince bir Palme dedektifiydi artık. Cinayeti çözmeye yeltenen pek çok kitap yazıldı. Ülkenin trajedisi, global bir maceraya dönüştü. 2003'te İsveç Dış İşleri Bakanı Anna Lindh'in öldürülmesiyle trajedi tekrarlanacaktı.

Bu edebiyatın merkezinde, kuzeyin sosyal-demokrat modelinin vaatlerini yerine getiremeyip fonksiyonunu yitirmesi karşısında duyulan hayal kırıklığı var. Kuzey karası, yüzeyde suç oranı yok denecek kadar az, tek renkli eski İskandinavya ile, tehdit ve olasılıklara gebe yeni çokkültürlü İskandinavya arasındaki gerilimdir aynı zamanda. Bu gerilim, ülke kaynaklarını ve fırsatlarını göçmenlerle paylaşmak istemeyen Neonazi eğilimde kendini gösteriyor; kökleri II. Dünya Savaşı'na dayanıyor. İsveç, hatta Almanlar tarafından işgal edilene kadar Norveç bile, II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmayı seçmişlerdi. Ama desteklemek ile tarafsız olmak arasındaki ince çizgi,

Kullanılan dil, soğuk ve karanlık kuzey atmosferinin etkisi altında. Minimalist, kısa, dolambaçsız, süssüz bir anlatım. (Görsel çalışma: Robert Acucchiaro)

Kuzey karası polisiye, bir kaçış edebiyatı ama misyonu çok önemli. Roland Barthes'a göre, kapitalizmin toplumu sabitlemek, değişim dalgalarından korumak için mitolojilere ihtiyacı var. (Görsel çalışma: Ethem Onur Bilgiç)

toplumların masumiyet görüntüsüne sığınıp bir suçlu karakteri benimsemesine engel olmadı. Knut Hamsun ve Ingmar Bergman bile Hitler'e sempati duyuyorlardı. İşte bu etik gri alan, İskandinav polisiyesinin hayat bulduğu, kimsenin görüldüğü gibi olmadığı, yüzeyin altında yatan gizli ajandalarla dolu kurgulara olanak verdi. 2011'de Anders Breivik'in Norveç'te yaptığı katliam, kolektif bilince bu faşist bakış açısının uzun süre derinlerde gömülü kalmayacağını hatırlattı.

Danimarkalı yazar Peter Høeg'un -Silver Dagger ödüllü- *Smilla* ve *Karlar* adlı romanı, tam bir polisiye olmasa da taşıdığı kuzey karası özelliklerle türün uluslararası ilk başarı örneği idi. Høeg'in gittikçe postmodernizme kayması, son kitaplarının fazla karmaşık bulunup beğenilmemesi yazarı ne yazık ki inzivaya sürükledi.

Oysa okurlar, tek bir kahraman dedektifin başından geçen seri kitaplar okumak istiyorlardı. İsveçli Henning Mankell'in, diziyeye de uyarlanan Kurt Wallander serisi tam da bu isteği karşıladı. Mankell'in başarısında, polisiyenin arka planındaki toplumsal eleştirinin ve yazarın politik aktivist kişiliğinin büyük payı var. Batılı okur, yavaş yavaş İskandinav polisiyesine ısınıyordu ama kimse Stieg Larsson'un *Milenyum Üçlemesi*'nin ulaşacağı başarıyı kestiremezdi. Larsson, ejderha dövmeli Lisbeth Salander karakteriyle, İskandinav polisiyesindeki dominant kadın başkahramanların yolunu açtı. Kadın yazarlar -İsveçli Liza Marklund, Camilla Läckberg, Helene Tursten, Mari Jungstedt, Anna Jansson; Norveçli Karin Fossum ve Anne Holt- neredeyse bir alt grup oluşturuyorlar tür içinde. Norveçli Jo Nesbø ise son dönemin en başarılı kalemi.

Bütün dünyaya ulaşan bir dağıtım ağına sahip bir marka İskandinav tipi yaratıcı işler.

MINİMALİST MELANKOLİ

İskandinav ülkeleri, birey ve devlet arasındaki ilişkiyi küreselleşme karşısında yeniden tanımlamaya çalıştıkları sürece kuzey karası polisiyeler konu sıkıntısı çekmeyecekler. Çıkış noktası gerçek suç olsa da, İskandinav polisiyesi tıpkı İngiliz polisiyesi gibi bir kurmaca mekanizmasıdır. Okurdan devamlı bilgi kaçırarak gerilim yaratır. Gerçekçi, çoğunlukla minimalist bir tonla yazılması, inandırıcı detaylarla kurgulanması, mizah duygusuna izin vermeyen ciddiyeti, yine de okunanın bir kurmaca olduğunu unutturmaz. Hayal kırıklığı ile başlayan hikayeler, gerçeği soğukkanlılıkla arar. Kuzey karası türünün en başarılı yönü, polisiye gizemle sosyal sorunları iç içe anlatabilmesidir. Göçmenlik, zenofobi, misojini, ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve eşitsizlik suç sosyolojisinde tekrarlanan temalardır.

Kuzey karası polisiyede son her zaman rahatlatıcı ve hakkaniyetli olmayacaktır. Suçlunun yakalanması kadar suçun etrafındaki sosyal gerçekler de önemlidir. Uygarlığın parlak yüzeyinin hemen altındaki çatlakları, bu alt tabakalarda yaşayan, düzenin fark etmediği karakterleri anlatır.

Toplumun geçirmek zorunda olduğu değişim sancılarında biri de tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş. Bazı romanlar, geleneksel kır yaşamına geri dönme nostaljisi yaparken, bazıları da bu nostaljiye karşı, Karamsar atmosfer, karanlık karakterler, yolsuzluk, ümitsizlikle dolu sinik kurgu hava ve doğa tasvirlerini de etkiliyor. Masumiyet yiterken, Bergmanvari bir karakterin uzun ve karanlık bir kış hüznünü hayal edin. Doğanın ruhu, önemli bir anlatıcıdır, neredeyse bir karakterdir.

İSKANDINAV GERÇEKÇİLİĞİNİN YENİ TEMSİLCİLERİ

Şüphesiz bu koşullardan sadece polisiye romanlar çıkmıyor. Son dönemin ödüllü yazarları Finlandiyalı Kari Hotakainen, Norveçli Kjell Askildsen, Danimarkalı Helle Helle ve Josefine Klougart gerçekçilik akımının önemli temsilcileri. Hiçbir olayın olmadığı, hikayenin ileri gitmediği, karda yürür gibi şiirsel bir sessizliğin anlatıldığı metinlerde kurmaca ve gerçek hayat birbirine karışıyor. Bedenin bilerek ya da bir hastalık sonucu acı çektilerle deneyimledikleri de yazı temaları arasında. Bir yere aitlik duygusu ve bir gün bu aidiyeti kaybetme korkusu var. Sıradan insanların başından geçen sıradan olayların sakladığı trajediler; hüznü, tutsak, beklenti içinde insanlar... Kullanılan dil, soğuk ve karanlık kuzey atmosferinin etkisi altında. Minimalist, kısa, dolambaçsız, süssüz bir anlatım.

FEMME FATALE'IN ÖLÜMÜ

İsveçli ve Norveçli yazarların, polisiye roman türünde yaptığı rönesansı, Danimarka yapımı diziler, *film noir* türünde gerçekleştiriyor.

Klasik anlamda, kara filmde kadının rolü *femme fatale* olmaktı. Cinselliğini ön plana çıkaran, manipülatif, agresif, tehlikeli ama yine de kurtarılmaya muhtaç. O dönem için ilericiydi, sonra kadını tektipleştiren bir klişe haline geldi. Kuzey karası, *nordic noir* polisiye dizilerde ise alışkın olmadığımız bir kadın tiplemesi var.

Dedektifin cinsiyet değişimi ilk olarak Stieg Larsson'ın *Ejderha Dövmeli Kız*'ı Lisbeth Salander ile gerçekleşti. Larsson, Lisbeth'i anarşist çocuk karakter Pippi Uzunçorap'ın büyümüş hali olarak hayal ettiğini söylemişti. Filmlerde son derece androjen bir vücutta görselleşti. Uyumsuz, antisosyal, işine takıntılı. Kötücül kişiler ve yozlaşmış sistem tarafından defalarca taciz edildikten sonra toplumu tamamen reddediyor Lisbeth. Kadınlardan nefret eden adamlarla uğraşır. *Femme fatale* olmaya karşı çıkıyor ve kendi cinselliğini yok ediyor. Sonunda geleneksel eril bir rol üstlenerek Mikael Bloomkvist'in hayatını kurtarıyor. Yazar Stieg Larsson kadın eşitliği savunucusuydu ve kadınların güçlenmesini ve haksızlıklara karşı çıkmasını istiyordu.

Forbrydelsen - The Killing dizisinin kadın dedektifi Sarah Lund ise, Clint Eastwood'un Kirli Harry tiplemesinden ilham alınarak yaratılmış. Sevimsiz bir kişilik. Bir başkahraman için ne çelişki değil mi? Lund bakımsız saçlı, nikotin sakızı çiğneyen, makyajsız gezen, el örgüsü kazaklar giyen bekar bir anne. İş konusunda o da çok takıntılı. Kendine güvenen ama cinselliğini ön plana çıkarmaya ihtiyaç duymayan bir kadın. Dizinin karanlık arka sokaklarında dolaşırken, iyi ve kötüyü zaman zaman birbirinden ayırmakta zorlanıyor. Etik değerlerini yitirip körleşiyor, yeniliyor, onurunu kaybediyor. Tek başına herkese savaş açıyor.

Bron/Broen - The Bridge dizisinin başkahramanı cinayet masası dedektifi Saga Norén sosyal ilişki kurmayı başaramayan biri. Asla gülmez, tuhaf yürür, düzen ve mantık takıntısı vardır. Dizinin ana gizemi İsveç ve Danimarka sınırında bulunan bir cesettir ve sınır, Saga Norén'in sınırdaki kişiliğine bir metafor oluşturur. Yalnız yaşar, işte daha çok vakit geçirir, ihtiyaç duyduğunda seks satın alır. Ortağı, erkek olmasına rağmen, ona topluluk içinde nasıl nazik davranması gerektiğini hatırlatan kişidir.

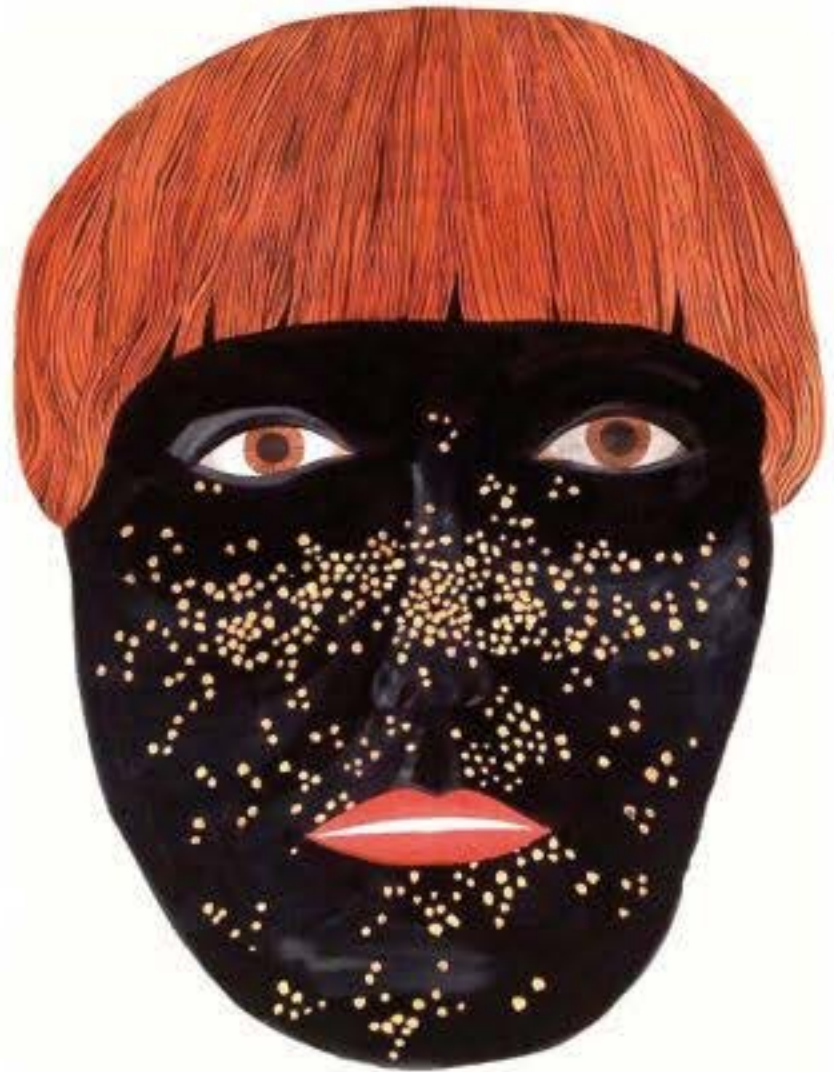
Borgen - The Castle, bir polisiye dizi değil, yine de başkahramanın Danimarka'nın ilk kurmaca kadın başbakanı Birgitte Nyborg olması, kadının aile ve çalışma hayatındaki rolünü sorgulaması, yaptığı sistem eleştirisi ve gerçekleşen politik kehanetleri ile kuzey karası janrına dahil edebiliriz. Birgitte bir idealist olarak görevine başlar ama sonraları istediğini elde etmek için çeşitli manipülasyonlara başvurduğunu, ilkelerinden vazgeçmek zorunda kaldığını izleriz. Psikolojik ve ahlaki olarak çökmesidir ana tema. Kocasının geleneksel ev erkeği rolüne bürünmüştür. Birgitte suçluluk duymaz, kendine

İskandinav ülkeleri, birey ve devlet arasındaki ilişkiyi küreselleşme karşısında yeniden tanımlamaya çalıştıkları sürece kuzey karası polisiyeler konu sıkıntısı çekmeyecek.

acımaz. Kendini kaybedip perişan olmayacaktır. Cinsiyeti ne olursa olsun kahraman kahramandır.

İNGİLTERE'NİN SON SERVİSİ

Dünya İngiltere'nin popüler kültüre servis ettiği her yeni şeyi çok seviyor; İngiltere'nin son servisi de kuzey karası polisiye romanlar ve diziler. Eğer İngiltere'nin bu ilgisi olmasaydı bugün bu İskandinav fenomeninden söz etmeyecektik belki de. 2012 Londra Olimpiyat Oyunları açılış töreninde, İngiltere, tıpkı *The Economist*'in söz ettiği gibi, "yumuşak gücünü" göstermişti. Küresel kolektif hafızaya yerleşmiş herkesin kendini ait hissettiği popüler kültür, sanat, edebiyat ve müziğin sahibi benim, diyordu İngiltere. İskandinav ülkeleri İngiltere modelini mi izliyor, yoksa İngiltere ortada bir benzerlik ve potansiyel

Stieg Larsson, Lisbeth'i anarşist çocuk karakter Pippi Uzunçorap'ın büyümüş hali olarak hayal ettiğini söylemişti. (Görsel çalışma: Carson Ellis)

İskoçlar, ortak Viking ve Nors geçmişlerinden yola çıkarak, kendilerini bu kuzey kültürünün bir akrabası ilan ettiler bile. Peki neden şimdi? (Görsel: 1573 tarihli bir İskandinav haritası.)

gördüğü için mi bu yeni akıma destek veriyor tam belli değil. Ama fark etmez de zaten, küresel aidiyet nesnesi yaratan, bu fenomenin de sahibi olur.

İngiltere desteği sayesinde ne oldu? İskandinav romanlar, çok sınırlı olan çeviri roman pazarını az da olsa genişletmeyi başardılar. Romanların İngilizceye çevrildikten sonra diğer dünya dillerine ulaşması oldukça kolaylaştı. Danimarka kuzey karası diziler, orijinal altyazılı halleriyle ya da BBC uyarlaması olarak önce İngiliz izleyiciye, sonra dizileri internetten takip eden dünyanın geri kalanına ulaştı. Bazı eleştirilerde, İngilizlerin kitaplardaki soğuk ve karanlık atmosferle ve derin melankoliyle özdeşleşmesine bağlanıyor bu ani İskandinav sevgisi. İskoçlar, ortak Viking ve Nors geçmişlerinden yola çıkarak, kendilerini bu kuzey kültürünün bir akrabası ilan ettiler bile. Peki neden şimdi? Zamanın ruhu diyebiliriz; Roland Barthes mitoloji diyordu. Aynı retorik. Belki de *Guardian* okuyan, BBC-4 izleyen elit burjuvanın kendini ana akımdan ayırma gayreti. Aynı gayret, İngiltere'nin peşinden İskandinav fanatığı kesilen diğer ülkelerde de mevcut. "Ben televizyon izlemiyorum, sadece internetten dizi izliyorum, ama herkesin izlediği dizileri de izlemiyorum" içgörüsü tanıdık geldi mi? Toplu bir kültürel hareket,

mitoloji yaratmakla eş anlamlıdır. İş öyle bir hale geldi ki, İsveç usulü yumurtalı kahve içmek sanki kırk yıllık alışkanlıkmiş gibi fanatikler tarafından benimsendi. Evet iğrenç ama bir deneyin derim.

Kuzey karası polisiye, bir kaçış edebiyatı ama misyonu çok önemli. Roland Barthes'a göre, kapitalizmin toplumu sabitlemek, değişim dalgalarından korumak için mitolojilere ihtiyacı var. Kapitalizmde kurmacanın görevi bu mitolojiyi yaratmaktır işte. Diziler ve kitap serileri okurdan ve seyirciden daha uzun süreli sadakat istediklerinden, mitolojiye dönüşme güçleri daha etkilidir. Biz, bilinçli olarak içinde yaşadığımız toplumda mitolojiler aramasak bile, mitolojilerin tüketicisi, bazen de aktörleri oluruz. Dünyayı anlamak için ihtiyaç duyduğumuz ipuçlarını keşfettiğimizi sanırız bu kurmaca mitolojilerde.

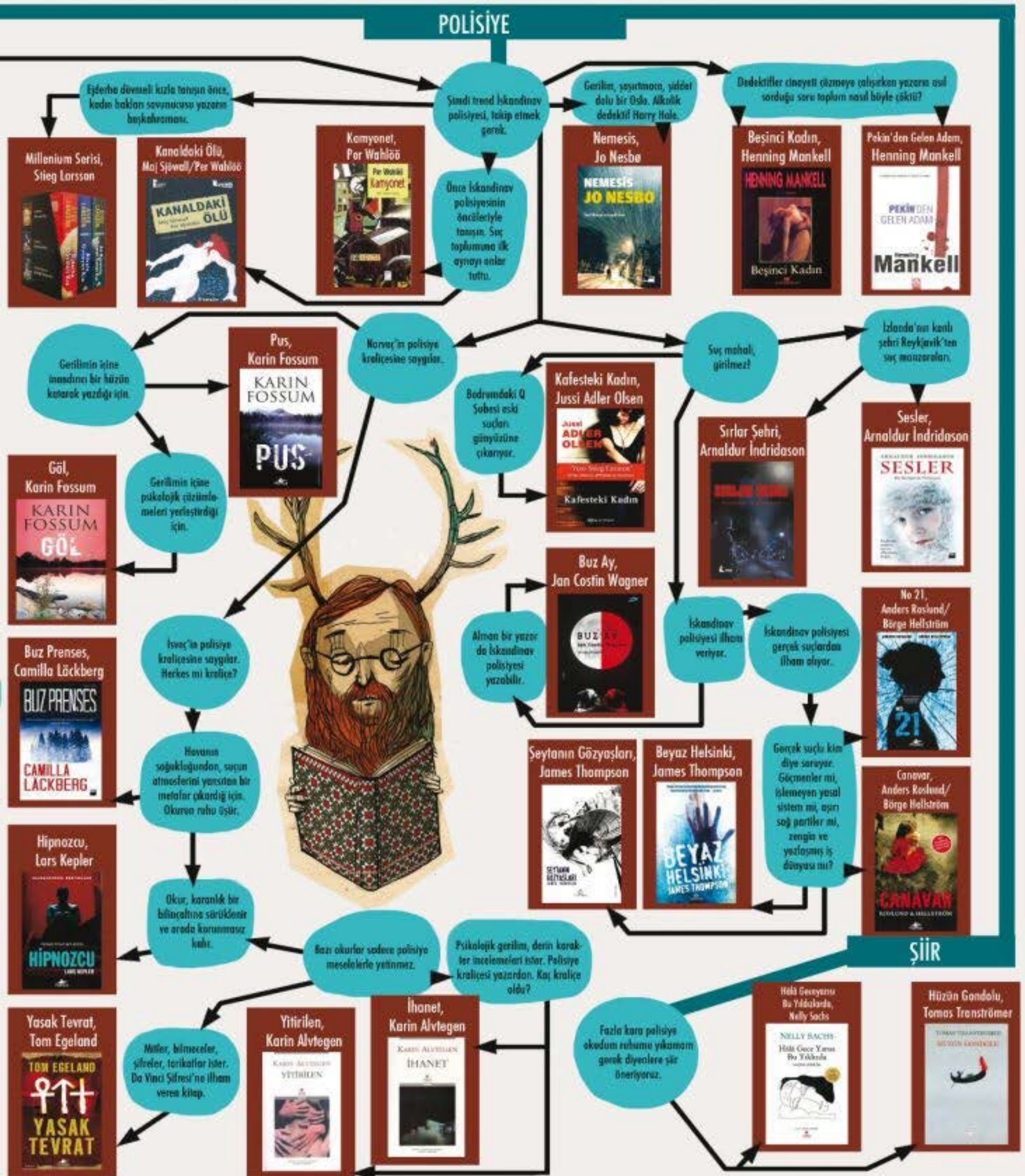
Küreselleşme dünyayı düzleştiriyor. Herkes aynı şeyi, aynı şekilde tüketiyor. Ama bir de şöyle düşünelim: Toplamlar ne kadar çok birbirine dönüşürse, insanlar bu kaçınılmaz çekim karşısında kaybolmamak için aidiyet hissedecekleri bir diyara ve kavrama ihtiyaç duyacaklar. Bu diyar ne kadar farklı ve biricikse o kadar iyi. Böyle bakıldığında İskandinav tipi belki de tutunacak en iyi can simidi.

EDEBİYATIN KUZEYİ NE YANA DÜŞER?

Soğuk ve puslu atmosferlerini, üstlerini örten karları metafora dönüştürdüler. Kulağa melodik gelmeyen, "yabancı" dilleriyle minimalistik, keskin, süssüz bir anlatım geliştirdiler. Toplumculukla bireyciliği birleştiren modernist bir anlayış başlattılar. Kadın ve erkeğin geleneksel rollerini, birey ve devletin ilişkisini 19. yy'da sorguladılar.

Unutulmaz kadın karakterler, başarılı kadın yazarlar çıktı içlerinden. Liberalizmle ve çokkültürlülükle değişen düzeni edebiyatla irdelediler. Göçmen düşmanlığı, neo-nazizm, yolsuzluk, sınıf eşitsizliği gibi kötü yüzlerini dünyaya edebiyatla göstermekten çekinmediler. Bir polisiye tür yarattılar, edebiyatı bir kültür ihracatı başarısına dönüştürdüler. Çocukken belki de ilk tanıştığımız edebiyat ürünü bir Andersen masalıydı. Nobel Edebiyat ödülünü onlar veriyor, daha ne olsun? Onlar İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, İzlanda. Şimdi Sigur Rós'un sesini biraz daha açın, okları takip edin ve İskandinav Edebiyatı'nı keşfe çıkın.

Yapısal sorunlarının üstesinden gelebilmiş, sosyal devlet ilkesine bağlı, insan hayatının neredeyse kutsandığı, suç oranının hiç de yüksek olmadığı bir ülkede, İsveç'te, son on yılda görülen polisiye roman patlaması tuhaf ve tartışılması gereken bir olgu. (Görsel çalışma: David Kitano)

İSVEÇ EDEBİYATI HATIRALARI

“Türk okurunun klasik İsveç romanındaki temalar ve anlatım biçimleriyle ilişki kurmakta zorlandığını düşünüyorum.

Türkçede çok bilinmeyen İsveç edebiyatı, 2000'li yıllarla birlikte görünürlük kazandı. Tek yanlı bir süreç değil bu; başta Orhan Pamuk'un romanları olmak üzere Türk edebiyatından önemli metinler İsveç diline çevrildi. Ancak sürecin ağır işlediği, dil engelinin daha yakın ilişkilerin önüne geçtiği söylenebilir. Aslında iki ülke arası yapılan çevirilerin uzun bir tarihi var. Halide Edip'in *Ateşten Gömlek*'inin İsveç'te yayımlanış tarihi 1928; Türkçeleştirilen ilk İsveçli yazarı Selma Lagerlöf olmuş - *Romalı Kanı* (1933)*. Ancak tarihler yanıltmasın; karşılıklı çevirilerin her iki ülke yayıncılığında hiçbir zaman ağırlıklı bir yer tutmadığı görülüyor.

Her ne kadar Lagerlöf, August Strindberg, Pär Lagerkvist gibi isimler 1940'tan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın ünlü "beyaz" dizisiyle Türkçeye kazandırılmış olsalar da, zihinlerde yerleşik bir "İsveç edebiyatı" imgesi yarattıkları söylenemez. Bunun nedenlerinden ilki, roman kültürü Avrupa edebiyatından etkilenecek şekilde gelişen Türkiye'den bakıldığında, o yıllarda İsveç'in yeterince "Batı"lı olmamasıdır. Diğer neden edebiyatla daha ilişkili; Türk okurunun klasik İsveç romanındaki temalar ve anlatım biçimleriyle ilişki kurmakta zorlandığını düşünüyorum. Mesela Lagerlöf, Türkçeye *Romalı Kanı*, *Portugaliya İmparatoriçesi* (1941), *Kudüs* (1953), *Zacharias Topelius* (1957), *Mutluluğu Beklerken* (1969) gibi isimlerle

çevrilen romanlarında efsanevi çağlarda geçen iyi-kötü mücadelesini İskandinav destanlarına yaslanarak anlatırken lirik bir dil, roman dokusuna pek de uygun düşmeyen bir üslup kullanır. Üstelik hikayelerini ve içerdikleri söylenceleri günümüze bağlama kaygısı gütmeyiz. "Mukavelelerini kanla yazan şeytanlar, alevli ayak izleri bırakan büyük bir heyula köpek, şeytani bir kadını saksağan haline getiren kızgın bir cadı" ve diğer mitolojik karakterler sanki bir piyes havasında yan yana gelir, eski zamanlardaki duygu ve düşünceleriyle davranırlar. Romanı büyük meselelere açılan bir kapı olarak gören Türk okuru için bu türden hikayeler çocukların dünyasına aittir. Lagerlöf de Türkiye'deki karşılığını işte bu dünyada -çizgi filminin de yardımıyla- *Nils'in Fevkalade Maceraları*'yla bulmuştur (bu roman farklı adlar altında pek çok kez yayımlandı).

Eserlerinin merkezine kadın-erkek ilişkilerini yerleştiren ve evlilik, cinsel özgürlük, iktidar kavramlarını sorgularken öznel, sembolist bir tarzı seçen August Strindberg ise, ülkemizde romanlarından ziyade tiyatro oyunları ile sevilmişti. 1951'de Nobel Ödülü'nü alan Lagerkvist ise, sadece İsveç edebiyatının değil, modern klasisizmin de en önemli isimlerinden. Çok sayıda roman, piyes ve şiir kitabı yazan Lagerkvist, hemen hemen bütün yapıtlarında kapitalist toplum yapısının çelişkilerinden kaynaklanan düş kırıklığını, şiddetin ve kötülüğün kaynağı olarak

* Parantez içindeki tarihler, romanların Türkiye'de yayımlandığı yılları göstermektedir.

İsveçli eleştirmenlerin de belirttiği gibi, İsveç romanında şehirlerin modern hayatını yakalayan örnek sayısı az. Bu eksiklik şimdilik polisiyelerle gideriliyor.

gördüğü faşizmin barbarlığını işlemiştir. Bu yakıcı siyasi ve sosyal meselelerine rağmen, o yıllarda edebiyatımızda sol rüzgarlar estiği halde, *Barabbas* (1965), *Cüce* (1965) ve *Tanrı Gelini Sibyl* (1969) romanları Türkiye'de ses getirmedi. Bir kez daha kültürel farklılığı işaret etmek zorundayız: Lagerkvist'in yaşamın anlamını, insandaki kötülüğü, korku, güçsüzlük, yalnızlık gibi duyguları Kuzey mitolojisine ve Hristiyanlık tarihine dayalı hikayelerle simgesel olarak işlediği romanları, klasik anlatım tarzına alışkın Türk okuru için, içine girilmesi zor metinlerdir.

TÜRKÇEDE MODERN İSVEÇ EDEBİYATI

İsveç edebiyatının pek çok örneğinde de söz konusu geleneğin izlerini sürmek mümkün. Mesela 1974 Nobel Ödüllü Eyvind Johnson'un *Mutlu Ulyse* (1974), daha yakın tarihlilerden Torgny Lindgren'in *Bet-Şeba* (1997), Göran Tunström'ün *Ben, İsa* (2004) ve Jacques Werup'un *Simonov'un Seyahatleri* (2005), günümüz İsveç edebiyatının belki de en önemli ismi Per Olov Enquist'in *Kraliyet Doktorunun Ziyareti* (2007), genç kuşak yazarlardan Carl-Johan Vallgren'in *Bir Garip Aşk Öyküsü* (2007) romanları yine tarihten ve mitolojiden besleniyorlardı. Ancak elbette modern zamanlarda geçen romanlar da yazılıyor İsveç'te. Birer romanlarını okuma fırsatı bulduğum Bodil Malmsten, Marianne Fredriksson ve Mikael Niemi isimleri arasından taşrada geçen şenlikli ama eleştiri dolu hikayesiyle Niemi'nin *Vittula*'sını çok sevdim. Ancak yine de -İsveçli eleştirmenlerin de belirttiği gibi- İsveç romanında şehirlerin modern hayatını yakalayan örnek sayısı az. Bu eksiklik şimdilik polisiyelerle gideriliyor.

Yapısal sorunlarının üstesinden gelebilmiş, sosyal devlet ilkesine bağlı, insan hayatının neredeyse kutsandığı, suç oranının hiç de yüksek olmadığı bir ülkede, İsveç'te, son on yılda görülen polisiye roman patlaması tuhaf ve tartışılması gereken bir olgu. İsveç edebiyatını dünya ölçeğinde çoksatar hale getirmiş durumda... Ve Türkiye'de de 2000'li yıllardan sonra en çok ilgi gören İsveç romanları, polisiye türe dahil olanlar.

Öncelikle ülkelerindeki polisiye edebiyata saygınlık kazandıran Maj Sjöwall-Per Wahlöö ikilisini anmak isterim. Yarattıkları Martin Beck dizisi, Wahlöö'nün

ölümüne kadar on kitapla sürmüş, 70'li yıllarda yayımlandığında Türkiye'de de seveni çok olmuştu. Çağdaş İsveç polisiyesi bugün onların açtığı yolda ilerliyor. Artık kitapları pek çok ülkenin *bestseller* listesinde yer alan Henning Mankell'in Kurt Wallander tiplemesinde bile Martin Beck'ten esinlenmeler var. Sjöwall-Wahlöö ve Mankell'den sonra, sanırım en büyük ilgiyi de -ne yazık ki ölümünden sonra- Stieg Larsson'un üçlemesi görmüştü.

2003'te *Bombacı*, 2004'te *Stüdyo 69* romanlarıyla tanıyıp, gazeteci Annika Bengtzon karakteriyle sevdiğimiz Liza Marklund dünya çapında beş milyon rakamına ulaşmış bir yazar. Casusluk türünde yazdığı *Kızıl Tetik* (2004) romanıyla suçlar dünyasına dalan Jan Guillou ve psikolojik gerilim türündeki *Karambol*'ünü (2004) okuduğumuz Håkan Nesser de, İsveç'in diğer önemli polisiye yazarları arasında sayılıyorlar. Sjöwall-Wahlöö ikilisinin günümüzdeki en sadık takipçisi Åke Edwarsson'u da merakla bekliyoruz.

Sonuç olarak; özellikle roman tekniğine hakimiyetleriyle kayıtsız kalınamayacak bir edebiyatları var İsveçlilerin. Bizden daha geç başlayan roman tarihlerine rağmen okuma-yazma oranının yüksekliği sayesinde çok daha güçlü bir kitap endüstrisi yaratan İsveç kültürüyle diyalog, Türk romanını besleyecektir diye düşünüyorum.

Türkçede çok bilinmeyen İsveç edebiyatı, 2000'li yıllarla birlikte görünürlük kazandı. (Görsel çalışma: Ethem Onur Bilgiç)

İSVEÇ'İN SERİN SULARINDAN İSPANYA'NIN KIZGIN KUMLARINA

“Maj Sjöwall ile Per Wahlöö çiftinin dünya çapında en iyi bilinen Martin Beck serisi bile bu durumdayken, yazarların diğer kitaplarından hiç söz edilmemesi doğal.”

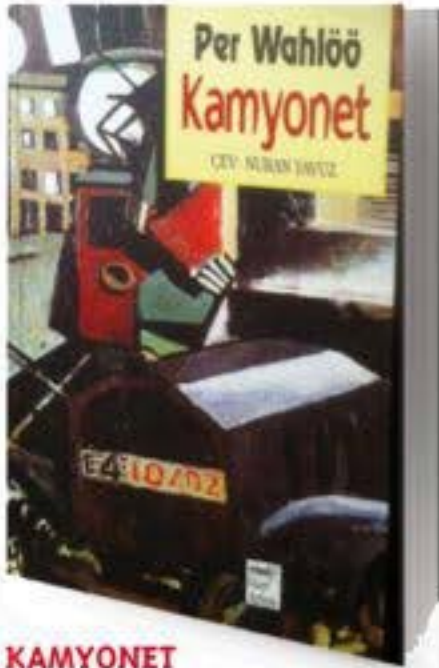

2010 yılında İsveç'te, İsveçli polisîyeciler adına özel bir pul serisi çıkmış. Bu özel seride, Maj Sjöwall ile Per Wahlöö de yer alıyor.

“İsveç polisîyelerine bayılırım. Bu zevki bana Aydın Arıt'ın güzel Türkçesiyle çevrilen ve hiç ara vermeden altı cildini arka arkaya okuduğum Martin Beck dizisi kazandırmıştır. Maj Sjöwall ile Per Wahlöö'nün birlikte yazdıkları bu dizinin Sjöwall'ın ölümüyle yarım kaldığını öğrendiğimde hüzünlenmişim. Taşınmalarımın birinde elden çıkarmışım o kitapları. Bazen özölüyorum.” Martin Beck dizisi ile ilgili bu “hoş” sözler Murathan Mungan'a ait. (Seriye dahil kitapların yeni Türkçe basımlarında bu cümleler, “Milliyet Kültür & Sanat” şeklinde kaynak gösterilerek arka kapaklarda da kullanılmış.) İsveç polisîyeleri, daha geniş bir çerçeve çizmek istersek İsveç edebiyatı ve hatta coğrafyayı daha da genişleterek “Kuzeyli polisîyeler” hakkında söz söyleyen herkesin adlarını anmadan geçemeyeceği iki isim Maj Sjöwall ile Per Wahlöö. 1965'te birlikte yazmaya başladıkları Martin Beck serisini 1975'te Per Wahlöö'nün ölümüne dek sürdürüyorlar; on yılda on kitap... (Fark edileceği gibi Mungan'ın cümlelerinde ufak bir yanlışlık var ya da şimdiye kadar hep yanlış alıntılandı; 1935 doğumlu Maj Sjöwall hâlâ hayatta, 1975

yılında aramızdan ayrılan Per Wahlöö aslında.)

Genel olarak mutsuz ve içine kapanık bir profil çizen ama ülkesinin en başarılı sorgu uzmanı olarak görülen Komiser Martin Beck'in merkezde olduğu seri, 1970'li yıllarda ilk olarak yayımlandığında Türkiye'de de sevilmişti; ancak ilk altı kitabın ardından devamı getirilememişti. Aydın Arıt çevirisiyle Milliyet Yayınları tarafından yayımlanan bu kitaplar *Kanaldaki Ölü*, *Duman Olan Adam*, *Balkondaki Adam*, *Gülen Polis*, *Uçtu Uçtu İtfaiye Arabası Uçtu* ve *Oteldeki Cinayet* isimlerini taşıyordu. Yıllar içinde tam anlamıyla “unutulan” bu seriyle ancak 2000'li yıllarda yeniden karşılaşabildik. İnkılap Kitabevi tarafından 2004'te yeniden yayımlanmaya başlayan serinin bu sefer eksik kitapları da tamamlanacak gibi görünüyordu. Yedinci kitap *Saffle Pisliği* 2005 yılında yayımlandı ancak sekizinci kitap olarak *Kilitli Oda'yı* beklerken nedense bir atlama yapıldı ve *Polis Katili* çıktı; son kitap da (*Teröristler*) zaten yayımlanmadı. Böylelikle Martin Beck serisi Türkçede yine eksik kalmış oldu. Ayrıca bu aralar unutulmuş durumda görünüyor, kitapların

KAMYONET

Per Wahlöö

Telos Yayıncılık

Çeviren: Nuran Yavuz

yeni basımlarına bile ulaşmak pek kolay değil; üstelik Kuzey polisiyesi romanlarına, televizyon dizilerine bu kadar “değer” verilen bir zamanda... Dolayısıyla, Maj Sjöwall ile Per Wahlöö çiftinin dünya çapında en iyi bilinen Martin Beck serisi bile bu durumdayken, yazarların -biraz da Martin Beck’in gölgesinde kalmış- diğer kitaplarından hiç söz edilmemesini doğal karşılamak gerekiyor sanırım. Oysa özellikle Per

Wahlöö’nün *Kamyonet* romanını okuyunca, yazarın diğer ilk dönem yapıtlarını (Martin Beck serisinden önce kaleme aldıklarını) merak etmemek elde değil.

BİR SİYASİ GERİLİM ROMANI

Martin Beck serisinin ilk romanı *Kanaldaki Ölü*, şu cümleyle başlar: “Cesedi 8 Temmuz öğleden sonra tam saat üçte buldular.” Per Wahlöö’nün *Kamyonet* romanı ise şöyle: “Willi Mohr, yedi Ekim günü, saat iki sularında, tam siesta sırasında tutuklandı.” Bir polisiyeyle karşı karşıya olduğumuzu bir cesedin bulunuşuyla; bir siyasi gerilim romanıyla karşı karşıya olduğumuzu da bir tutuklamayla daha ilk cümleden belli ediyor yazar. Bu ilk cümlelerdeki benzerlik de gözden kaçacak gibi değil. Her ne kadar anlatılan hikaye İsveç’in kanallarındaki serin sulardan İspanya’nın kızgın kumlarına, bir sahil kasabasına sıçramışsa da...

Kamyonet romanı, Franco dönemi İspanya’sında bir sahil kasabasında geçiyor. Alman Willi Mohr ile tanışıyoruz. Pek de başarılı olduğu söylenemese de resimle uğraşmaktadır Willi Mohr. Aynı evde yaşamaya başladığı Norveçli bir çift ve yerel halktan iki kardeş daha vardır yakın çevresinde. Mohr, hiçbir şeye kendini

Martin Beck serisindeki her bir kitapta nasıl İsveç toplumunun röntgeni çekilmişse, siyasi gerilim türündeki *Kamyonet*’te de Franco İspanya’sını “okuduğumuz” söylenebilir.

Maj Sjöwall ile Per Wahlöö, 1965’te birlikte yazmaya başladıkları Martin Beck serisini 1975’te Per Wahlöö’nün ölümüne dek sürdürüyorlar, on yılda on kitap...

veremeyen, kendi kişisel sorunlarının bile kendisini ilgilendirmediklerini düşünen biridir. Adeta bir kapalı devre içinde dolanıp durmaktadır. Başından geçmiş ve ona gerçekten mutluluk ya da ıstırap vermiş tek bir olay hatırlamamaktadır mesela... Elbette yalnızca bu bohem hayatlara odaklanan, “durgun” bir roman değil elimizdeki. Willi Mohr’un ve aslında romanın kırılma noktası ise Norveçli çiftin söz konusu iki kardeş tarafından öldürülmesidir. Kaza gibi gösterilse de Willi Mohr inanmaz. “Sıradan bir kaza, fazla gürültü koparmaya değmez.” dense de olayın peşini bırakmaz. “Bu olay, o güne kadar çevresinde olan biteni izlemekle yetinmiş, gözlemciliği eylemciliğe yeğ tutmuş olan roman kahramanı Willi Mohr’u harekete geçirir; artık, yabancılaşıma ile adanmışlık arasındaki çelişkiyi çözmeye götürecek bir yolun ağzında bulur kendini.” Martin Beck serisindeki her bir kitapta nasıl İsveç toplumunun röntgeni çekilmişse, bu siyasi gerilim türündeki romanda aynı zamanda Franco İspanya’sını “okuduğumuz” da söylenebilir. Ne de olsa Wahlöö, bir dönem İspanya’da kalmış ama karıştığı bazı “faaliyetler” nedeniyle 1957 yılında sınır dışı edilmiştir.

MAJ SJÖWALL’I DA UNUTMAYALIM...

Gayet sağlam bir olay örgüsüne sahip olan *Kamyonet*, Per Wahlöö’nün Martin Beck serisi dışındaki tek romanı değil üstelik. Diğer romanlarını ve kaleme aldığı senaryoları da hesaba kattığımızda uzun bir liste elde ediyoruz. Öncelikle Martin Beck serisi Türkçede tamamlanabilirse, belki bu romanları da okuma imkanı bulabiliriz. Bu arada Maj Sjöwall’ı da unutmayalım... Halen Stockholm’de yaşayan Sjöwall, hiçbir zaman - Per Wahlöö’süz- yeni bir Martin Beck kitabı yazmayı düşünmemiş, ama polisiyeden de vazgeçmemiş.

BİR ANNELER GÜNÜ DENEMESİ

“Anneler, tüketim toplumu tarafından her yılın mayıs ayında çağdaş bireysel törenlerle anılırken, bazı yazarlar tarafından da bir başka anılıyorlar.”

Her türlü olasılığı var anneliğin, istisnalarla dolu olasılıklar; olmayanı da var elbette, çok isteyip de olamayanı. İnsanlığın geniş hallerinden anneler, tüketim toplumu tarafından her yılın mayıs ayında çağdaş bireysel törenlerle anılırken, bazı yazarlar tarafından da bir başka anılıyorlar.

İrlandalı Colm Tóibín, anneler (daha da geniş olarak aile bireyleri) hakkında ısrarla yazan isimlerden... İki öykü kitabından biri *Mothers and Sons* (Anneler ve Oğullar), ötekisiyse *The Empty Family* (Boş Aile) adını taşıyan Tóibín, Katolik İrlanda'ya yakışır biçimde, merkezi bir anne figürü üzerinde çeşitli varyasyonlar yazmıştı. Hatta son romanı, İsa'nın annesi Meryem'in oğlunu anlatışı hakkındaki *The Testament of Mary*'de tüm Katoliklerin annesini bile ele almaktan çekinmemişti. Kurgu yapıtlarının yanı sıra incelemeleri ve derlemeleriyle de tanınan yazar, geçtiğimiz sene yayımladığı son kitabında yazarların sadece anneleriyle değil genel olarak aile bireyleriyle ilişkilerini incelediği denemelerini yakınlarda bir araya getirdi: *New Ways To Kill Your Mother* (Annenizi Öldürmenin Yeni Yolları) adını taşıyan bu derlemenin iddialı başlığının, metaforik de olsa, çarpıcı olduğunu yadsıyamam.

Yazarların, aileleri ile çalışmaları arasına gerdikleri ipler üzerine denemelerden oluşuyor Tóibín'in çalışması. Daha önce IMPAC dahil çeşitli ödüller alan en önemli çalışması *The Master*'da (Türkçeye *Üstad* adıyla çevrilen tek romanı) Henry James'in son yılı üzerine kalem oynatmıştı Tóibín, “Jane Austen, Henry

Her türlü olasılığı var anneliğin, istisnalarla dolu olasılıklar... (Görsel çalışma: Jonathan Shipley)

James and the Death of Mother” (“Jane Austen, Henry James ve Annenin Ölümü”) başlıklı *New Ways*'in açılış denemesindeyse anne eksikliği/teyze ikamesi mevzusunu iki yazarın yaşamları ve yapıtları üzerinden anlatmış mesela. Kitabında daha çok İrlandalı yazarları ele alsa da, Thomas Mann, Borges, John Cheever, hatta baba eksikliği konusunda Obama'yla karşılaştırılan James Baldwin gibi isimlerin de sadece annelerinin değil özel yaşamlarındaki yakınları üzerine eğiliyor.

İrlanda'nın son dönemde yetiştirdiği en parlak yazarlardan Tóibín açık eşcinselliği, eleştirel İrlandalılığı, estetik boyutu yüksek edebiyatı ve üretkenliğiyle gün geçtikçe daha fazla dikkat çekiyor. Babasını çocuk yaşta kaybetmiş, evi terk etmiş annesinin yokluğuyla (sonra da mesafesiyle) kendi ailesi açısından pek de şanslı sayılmaz, belki de bu nedenle eleştirel yazı yeteneklerini aile meselesinde odaklaması gayet yerindedir.

“okunacak kitaplar!”

ANNELER: TÜM VARLIKLARI VE YOKLUKLARIYLA ÇOCUKLARI ÖRENLER

Son yapıtlarında kişisel hayatındaki aile meselesinde odaklanan bir başka yazar da, Jeanette Winterson. 2011'de yayımladığı *Why Be Happy When You Could Be Normal?* (Normal Olacakken Neden Mutlu Olasın?) adlı otobiyografik anı kitabında yazdığı üzere gerçek ailesi tarafından terk edilen Winterson, on altı yaşında lezbiyen olduğunu keşfettiğinde üvey ailesinden de uzaklaşmak durumunda kalır. Üvey annesinin zamanında kendisine sorduğu manidar soruyu yıllar sonra yapıtına isim olarak seçen yazar, ailelerin çocuklar üzerindeki kontrol arzuları ve baskıları üzerine kendi deneyimlerinden hareketle azımsanmayacak ağırlıkta saptamalar yapar. Doksanların yıldız romancısının iletişim'den Türkçeye aktarılan romanlarının yeni baskıları yapılmıyor bildiğim kadarıyla; umarım Sel Yayıncılık, *Bedende Yazılı*'yla başladığı Winterson yapıtlarının yayıncılığında eksikleri kapatır. İnsan ilişkilerinin katı cinsiyet kategorilerine hapsolmemiş hallerini yaşayıp yazan bu tarz yazarlardan, dogmatik olmayan bakış açıları edinmek hiç de kötü olmaz.

Son olarak Lionel Shriver'in *Kevin Hakkında Konuşmalıyız* romanını, anneler günü hediyesi olarak ortaya atmak istiyorum. Shriver'in yapıtı, çocuk bir katilin, annesinin kocasına yazdığı kurgusal itiraflarından oluşuyor. Günümüz tüketim toplumunda bir annenin ve de bir çekirdek ailenin, çocuklarını yetiştirirken yaptıkları sayılıp dökülerek irdeleniyor romanda. Oğlunun yaptıklarını benimsemese bile reddedemeyeceğini anladığımız annelere iyi bir örnek Kevin'in annesi. Everest Yayınları'ndan Türkçesi yayımlanmış olan yapıt, her ne kadar ABD'deki okul katliamlarından sonra gündeme gelmek gibi kötü bir şöhrete sahip olsa da, aslında bugünün toplumunda hem bireyselliğini koruma arzusunun hem de topluma karşı sorumlu çocuk yetiştirmenin çelişkileri üzerine okkalı bir sorgulama.

Lionel Shriver'in beyazperdeye de uyarlanan *Kevin Hakkında Konuşmalıyız* romanını, anneler günü hediyesi olarak ortaya atmak istiyorum.

SALÇALI EKMEK
SERKAN KOKTAY

ÖRSELENEREK
GÜZEL
SEMA SAHILLİ

OLTAYA SEVDALI
BALIKLAR
DİDEM GÜNDÜZ EREN

GAFİL İLE
SOYTARI
ÖZLEM PEKER

DERGİCİLİK
ÜZERİNE
editör
PROF. DR. ASLI YAPAR GÖNENC

KADIN
FOTOĞRAFÇILARLA
FOTOĞRAF
ÜZERİNE
IŞIK ÖZDAL

ÇOK YAKINDA

Başlı Dirimilli
Serhat Kaner
Toza Yazılan
Bensu Kaya

UYURGEZER YAZARLARIN ÇOCUKLUK DÜŞLERİNDEN

“Belki de o kadar da korkutucu olmayan başka şeyler: Kayıp bir ülke, sahipsiz cep telefonları, gökyüzünden gelen yaratıklar, Peru’da kaybolan ebeveynler, Lars Farf adlı bir adam ve tam olarak bitmemiş başka bir hikaye...”

Sanki içlerindeki çocuk, uykusunda yürüyüşe çıkmış ve gece başına gelenleri yazarlarının kulağına fısıldamış gibi. (Görsel çalışma: Eleanor Taylor)

Şamatacı Suçlular ve Daha Fazlası... Neil Gaiman, Jonathan Safran Foer, Nick Hornby. Dünyaca ünlü 11 kurmaca ustasından akla zarar öyküler. Kitabı anlatmak için önce adını anmak şarttı bu sefer, zira adını görünce kitaptakileri birer cinayet öyküsü sanabilirsiniz. Oysa, bahsi geçen kalemlerin öyküleriyle birer şamata ortamı yarattığı gerçeğine bir yönlendirme. Suçlarına gelince, “Orası öyküden anlayıp anlamadığınıza göre değişir,” diyerek yuvarlayabiliriz. Ama şu bir gerçek ki, kitap, nelerle karşılaşacaklarınızın sinyalini daha önsözünden veriyor: “Bu kitap son derece tehlikeli şeylerle dolu.

Bu, karakterler için kötü, okuyucular için ise iyi bir haber. Tehlikeli şeyler olmazsa, hikayeler sıkıcı bir hal alır. Bunun anlamı onların ‘Okulda okumak zorunda bırakılacağınız şeylere’ benzemesidir. Bu kitapta bazılarını sevip, bazılarını sevmeyeceğiniz birçok farklı hikaye var ve hiçbirisi de sıkıcı değil.”

Sanki içlerindeki çocuk, uykusunda yürüyüşe çıkmış ve gece başına gelenleri yazarlarının kulağına fısıldamış gibi. Çocukluk korkularından, eğlencelerinden, algılarından fazlaca etkilenmiş öykülerde zaman zaman kendini pek belli etmeyen, çoğu

zamansa en sağlamından bir tokat geçiriveren mesajlar bulunuyor. *Şamatacı Suçlular ve Daha Fazlası*, önsöz ve en sondaki bitmemiş olanı dahil on üç öyküden oluşuyor. Daha doğrusu önsözü, muhtemelen her bir paragrafı yazarlardan biri tarafından yazılmış “sıkıcılık” vaat eden bir öykü olarak nitelendirebiliriz; sondaki imzasız öykü de, yazı yazmaya meraklı okurlar için yarım bırakılmış.

Nick Hornby’nin “Küçük Ülke”siyle başlıyor macera... Dünyanın en küçük ülkesinde yaşadığınızı öğrenseniz ne yapardınız? Üstelik bu en küçük ülkenin gerçekten ama gerçekten küçük olduğunu öğrenseniz? Abartısız, bir tarla boyutunda olduğunu. Hornby, her zamanki muzipliğiyle algıları altüst ederken mütemadiyen yüze bir gülümseme yerleştiren bir hikaye anlatıyor. Ardından George Saunders, “Lars Farf”la çıkıyor karşınıza: Ailesinin başına gelebilecekler yüzünden aşırı kaygılanıp neredeyse onları hapseden baba, sevginin kaybetme korkusuyla eşdeğer olduğunu keşfeden ve bununla başa çıkmaya çalışan bir kocayla. Ve “Canavar”! Kelly Link çocuk kampında bir bungalov veriyor, numarasını siz seçin: Canavarın yiyeceği mi? Arkadaş olacağı mı? Yoksa ta kendisi olan mı? Ve Jon Scieszka’nın “Her Biri Ayrı Satılır”la yaptığı muhteşem kapitalizm eleştirisi... Clement Freud’un ebeveynlerinin ve hatta tüm yetişkinlerin “not kağıtlarıyla” yetiştirdiği Grimbale’in öyküsü... Neil Gaiman’dan insanın içini ısırarak bir öykü, Güneşkuşu ve her şeyi yemeye kalkan tatminsiz insanoğlunun hikayesi...

Kısacası: “Şamatacı suçlular, dost canlısı olmayan su kabarcıkları ve ne hissettiğinize bağlı olarak, belki de o kadar da korkutucu olmayan başka şeyler: Kayıp bir ülke, sahipsiz cep telefonları, gökyüzünden gelen yaratıklar, Peru’da kaybolan ebeveynler, Lars Farf adlı bir adam ve tam olarak bitmemiş başka bir hikaye...”

**ŞAMATACI SUÇLULAR
VE DAHA FAZLASI**

Derleyen: Ted Thompson, Eli Horowitz

İthaki Yayınları

Çeviren: Sevinç Kayır

DEMET ALTINYELEKLIOĞLU

AH BRE SEVDA AH BRE VATAN

Bir Mübadele Romanı

ANADOLU VE RUMELİ'DE
SEVDALARIYLA VATAN AŞKLARI
ARASINDA SIKIŞANLARIN
BÜYÜK DRAMI...

Her şeyden habersiz halkların sırtında kurulan
kurtlar sofrasında oynanan oyunlar, entrikalar...
Dayanılmaz acıların, adsız şehitlerin, gazilerin,
yiğitlerin ve Ege'nin iki kıyısındaki gönül
erlerinin hikâyesi...

İzmir'de Rum kızı Eleni ile Türk delikanlısı Enver'in,
Selanik'te Fidan ile Mehmet'in düşmanlıklara,
bağnazlığa meydan okuyan büyük aşkları...

Trafik kazaları ve otomobiller, edebiyat için zengin bir metafor kaynağı olduğu kadar, kurguda dramatik değişikliklere olanak sağlayan bir araç olarak da yazarlar için müthiş kullanışlı bir temadır. (Görsel çalışma: Andrea Turvey)

ÇARPIŞMALARDAN DOĞAN EDEBİYAT

***Siz siz olun aracınızı kullanırken
dikkat edin, heyecan duygusunu
kitaplara bırakın.***

Bizim kelebek kısa bir bahar tatilinden döndü geçenlerde. Yolculuğunu gözüne kestirdiği araçlara konarak gerçekleştirmiş. Eve pek bir heyecanlı girdi ve "Yolculuk ettiğim son aracın şoförü trafikte öylesine çılgınca gidiyordu ki eve sağ salım varmış olmam bir mucize!" dedi bir solukta. "Üstelik yol boyunca mayısın ilk haftası kutlanacak olan Trafik Haftası'nın duyuruları da vardı ama o hızda giderlerken okuyabildiler mi şüpheliyim."

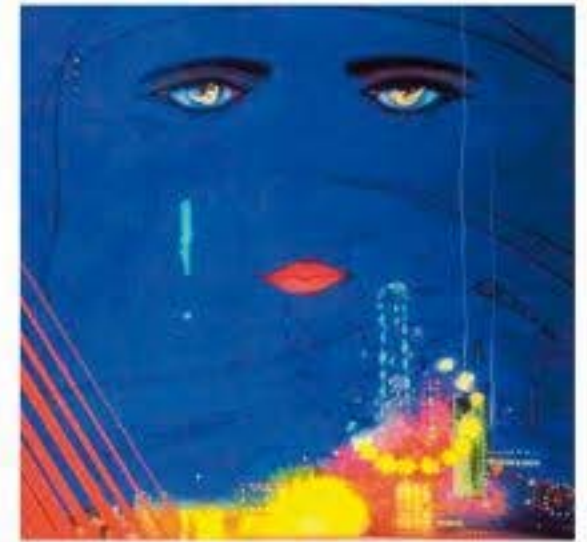
O halde bile okumaktan bahsediyordu bizimki. "Belki de Ballard'ın *Çarpışma*'sındaki karakterlerden biridir. Bu hiç aklına gelmedi mi?" diye bir takılayım istedim. "*Çarpışma* zaten trafiğe her çıkışında aklımdan mutlaka bir geçer, eminim o kitabı okuyan herkesin aklından geçtiği gibi. Ballard ne ilginç bir edebi deha değil mi? Otomobiller ve çarpışan araçlar aracılığıyla bir yandan otomobilleri cinsellik ve teknolojinin buluşma yeri olarak gösteriyor, oto-erotizm diye ilginç bir başlık açıyor, bir yandan da insanoğlunun bilinçaltındaki saklı şiddet duygusunu trafik kazalarıyla açığa çıkarıyor," diye yorumladı hemen. "Ama," dedi, "bana ilginç bir şekilde

Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat*'ı da aynı duyguyu çağırıştırıyor biliyor musun." Bir kanat çırpışı kütüphanesine uçtu ve *Yeni Hayat*'tan bir paragraf okumaya başladı hemen: "Konya'da trafik polislerinden aldığım bir bilgi üzerine soğuk bir bahar gecesi, Tuz Gölü yakınlarında bir yerde, çölün ıssızlığında kafa kafaya tokuşan iki otobüse yetiştim. Mutlu ve hararetle buluşma anının gürültüsü patlaması üzerinden yarım saat geçmişti, ama hayatı yaşanılır ve anlamlı kılan o sihir havadaydı daha. Polis ve jandarma araçları arasından, ters dönmüş otobüslerden birinin kara tekerleklerine bakarken yeni hayatın ve ölümün hoş kokusunu aldım. Bacaklarım titredi, alnımdaki dikeş izleri sızladı, bir randevuya yetişir gibi şaşkınlar arasından yarı karanlığın sisi içerisine doğru kararlı

kararlı ilerledim." Evet, benzerlik şaşırtıcıydı gerçekten de! Edebiyat bir kez daha iki yazarı, trafik kazaları gibi tuhaf bir metafor üzerinden insanoğlunun bilinçaltında saklı duran şiddetin farklı bir yorumuyla birleştirmiş, varoluş kavramına yeni bir boyut getirmişti.

Kelebek trafik kazalarının kaderler üzerindeki doğrudan etkilerini konu alan birkaç kitabı anımsadı sonra. Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'sindeki hikayenin tüm akışını bir anda değiştiren kaza sahnesini, bizde *Sadist* adıyla yayımlanan Stephen King'in *Misery*'sindeki trafik kazası sonrası sadist bir hemşirenin evinde mahsur kalan yazarın öyküsünü (ki kahramanın yazdığı romanın adı da "Hızlı Arabalar"dır bu arada!) ve son olarak Ian McEwan'ın bir post-11 Eylül romanı olan *Cumartesi*'deki kahramanın gün içinde karıştığı trafik kazasını... "Trafik kazaları ve otomobiller, edebiyat için zengin bir metafor kaynağı olduğu kadar, kurguda dramatik değişikliklere olanak sağlayan bir araç olarak da yazarlar için müthiş kullanışlı bir temadır."

diyen kelebek, "Yine de siz siz olun aracınızı kullanırken dikkat edin, heyecan duygusunu kitaplara bırakın. Zaten onlar biraz da bunlar için var!" diyerek mesajını vermeyi de ihmal etmeden, pencereden dışarıya hafifçe süzülüp uçtu.

Kelebek trafik kazalarının kaderler üzerindeki doğrudan etkilerini konu alan birkaç kitabı anımsadı sonra. Mesela, Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'sindeki hikayenin tüm akışını bir anda değiştiren kaza sahnesini...

"GORGOSTİK" BİR ATMOSFERDE YAŞAMAK

“ *Cumhuriyet tarihi olarak da okunabilir, bu kitabın tarih derslerinde yardımcı okuma kitabı olabildiği bir ülke gorgo'ları alt etmiş bir ülke olacaktır muhtemelen.*

Şiirin ekonomisi, romanın sonsuz gevezeliğe olanak tanıyan yapısal potansiyeli; bu ikisinin arasında, belki de iyisi en nadir olan öykünün kısa hacimdeki büyülu kudreti... Edebi metinler üzerinde düşünürken soyutlamanın gücünü de unutmamak gerekir, özellikle de modern edebiyatta. Hedefin etrafında biteviye dönüp dolaşan, lüzumsuz gevezeliğinden okuru bunalıma sürükleyen metinler vardır (amacı özellikle gevezelik üretmek olanları hariç tutalım), bir de tam hedefe nişan alıp tek atışta 12'den vuran. Kısa, yoğun ve karmaşık romancıklar, novellalar. Tıpkı yaşam gibi. Bunun adı ustalık oluyor. Anlatılmak istenene uygun biçimin, roman türünün seçimi de başlı başına bir yaratıcılık konusudur. Klasik bir dönem romanı için novellanın doğru bir seçim olmayacağı aşikardır.

Üretilen metnin, gerçeklik karşısında, gündelik yaşamın, politikanın, aşkın, insan ilişkilerinin ağırlıklı biçimi olan sıradanlığın ve hatta banallığın güdümüne girmeden, belki de Stendhal'in söylediğinin yalın anlamının tersine yol boyunca tutulan bir ayna olmadan, yazarın açık ve örtük bilincinde dönüşüp,

eşsiz ve daha önce varolmayan bir içeriğe ve biçime kavuşmasını bekleriz. Benim her gün yaşadıklarımı, algıladıklarımı, zaten yaşadığım ve algıladığım biçim ve içerikle bire bir aynı olarak senden okumaya ihtiyacım olabilir mi?

GERÇEK YARATICILIĞIN SINAVI

Bir olanda, teklikte çoğulu anlatabilmek, çok olanları (çokluğu değil) soyutlayıp tek bir zengin gösterene dönüştürebilmek ya da çıplak, biçimsel haliyle en anti-edebi gerçekliklerden olan politikayı o çıplaklığı ile edebiyatın içinde yaşatabilmek gerçek yaratıcılığın sınavıdır.

Leylâ Erbil'in Komet'in resimleri ile eşleşen novellası *Tuhaf Bir Erkek* henüz peşimi bırakmadan, hesaplaşmamı bitirmeden yazmak zorunda kalıyorum; hesaplaşmanın bitmeyeceği de kesin. Edebiyatımızın devrimci ustası Erbil, öznel bir anlatı ile bu tuhaf ülkeyi (tuhaf olmayanı var mıdır?) ve erkeklerini soyutluyor sanatın eşsiz yöntemi ile. Gorgo'ların nasıl da yaşadığımız her ana sindiğini, bir kaba çevirdiğini, yaşamımızın onu elimizden almak, şekillendirmek, bize boyun eğdirmek, diz çöktürmek isteyen gorgo'larla bitmek bilmez bir mücadele olduğunu, o mücadeleyi kaybettiğimizi, yenildiğimizi anımsatıyor:

"tuhaf bir erkek eşimdi
hakikati bulup
hakikatteki gerçekliği de bulup
gorgo'yu öldürmek
benimle mutlu bir hayat sürmekti
nedeni
evlendikten birkaç ay sonra
her şeyi unuttu
hakikatle gerçekliği, sahihle doğruyu,,, hakikatle
yalanı,,, gorgo'yu öldürmeyi falan,,,"

Gorgo bataklığında kadının sevgilisi org'cudur, "körüklü, irili ufaklı borulardan geçen havayla değişik ses tonları veren klavyeli çalgı?" nedir sorusu çıkar

Uyarıyorum: *Tuhaf Bir Erkek* her okurun bünyesine uygun bir kitap değil. Hayat size üst düzey AVM alerjisi teşhisi koymuş ise, kolay gelsin.

bir gün bulmacada, yanıtını bilemez.

Gorgo'lar
öldürülebilir mi?
Gorgo'suz bir dünya mümkün mü? Gorgo'suz bir dünyanın kadınları ve erkekleri nasıl olur? Gorgo içimizden çıkıyorsa, ki öyle... Kaldı ki "annem gorgo'ya dikkat edin, her yerde olabilir derdi". Taksim'e dikilen AVM'nin kulesinden ölümsüzlüğünü ilan eder gorgo! Romanımızın kahramanı kadın bu

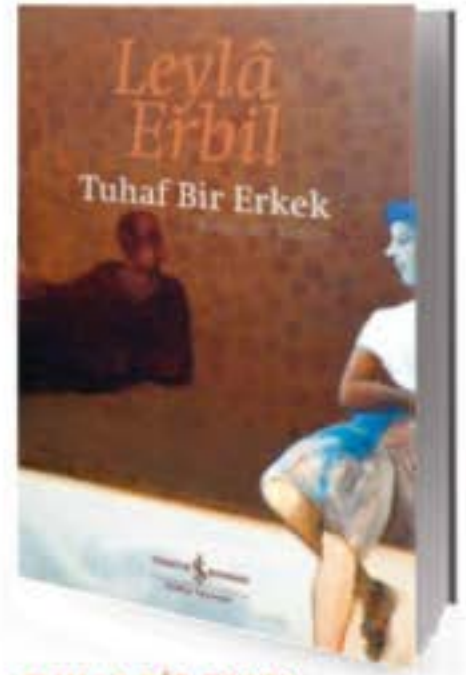
"saçma hayatı" kendine acındırmak için anlatmaz bize: "varlığını bizimkine yakınlaştırmak, canciğer olmak, tuhaf bir erkek nasıldır, bilelim," ister.

Hurşit, Bünyamin, Harun, Zeyyat, Bünmayın, Kürşit, Zursit, "sabah oldu mu uçları yukarı kalkık o kahverengi deri pabuçlar ayakta,...". Tuhaf erkeğin çokluğu ve birliği. Adının bir önemi var mı? Belki pabuçları daha önemlidir adlarından.

Erbil'in bu kısa ama çok yoğun novellası "gorgostik" bir atmosferde yaşamayı anlatıyor. Cumhuriyet tarihi olarak da okunabilir; bu kitabın tarih derslerinde yardımcı okuma kitabı olabildiği bir ülke gorgo'ları alt etmiş bir ülke olacaktır muhtemelen.

Uyarıyorum: *Tuhaf Bir Erkek* her okurun bünyesine uygun bir kitap değil. Büyüklere masallar tarzı romanlarla, dişsiz bebeklere gorgo'cu annelerin ağızlarında çiğneyerek verdiği köftelerle orgazm oluyorsanız, sakın bu kitaba yaklaşmayınız. Hayat sizi uçlara savurmuş, veya mesela size üst düzey AVM alerjisi teşhisi konmuş ise, metinlerin sinir uçlarının açıkta olduğunu, sizin okumanızla bir bağlantı kurulabileceğini, sizi anlamın tamamlanamayacak yolculuğuna çıkaracak bir tetikleyici olduğunu düşünüyorsanız, o zaman kolay gelsin. Komet'in kitaptaki resimlerinden oluşan bir sergi açılırsa bir gün, oturup tabloların karşısında yeniden okumak gerekecektir bu metni. Müthiş bir birliktelik olmuş.

"olsa olsa tarihöncesi cinsel hayattan bu yana biriken tüm çelişkilerin modern insana yığılması olabiliyordu bu durum diyordum içimden,,, miknatis gibi çekmişti bütün divaneliklerini tarihin üstüne,,, bir gün kapının dibine oturup yavaş yavaş kendini erittiğini ve orada sadece saçsız yabancı bir erkek başı kaldığını gördüm,,, bünyamin bu kafa senin mi, gövdeni ne yaptın? dedim,,, o kafa da yok oldu."

TUHAF BİR ERKEK

Leylâ Erbil

İş Bankası Kültür Yayınları

eşsiz ve daha önce varolmayan bir içeriğe ve biçime kavuşmasını bekleriz. Benim her gün yaşadıklarımı, algıladıklarımı, zaten yaşadığım ve algıladığım biçim ve içerikle bire bir aynı olarak senden okumaya ihtiyacım olabilir mi?

GERÇEK YARATICILIĞIN SINAVI

Bir olanda, teklikte çoğulu anlatabilmek, çok olanları (çokluğu değil) soyutlayıp tek bir zengin gösterene dönüştürebilmek ya da çıplak, biçimsel haliyle en anti-edebi gerçekliklerden olan politikayı o çıplaklığı ile edebiyatın içinde yaşatabilmek gerçek yaratıcılığın sınavıdır.

Leylâ Erbil'in Komet'in resimleri ile eşleşen novellası *Tuhaf Bir Erkek* henüz peşimi bırakmadan, hesaplaşmamı bitirmeden yazmak zorunda kalıyorum; hesaplaşmanın bitmeyeceği de kesin. Edebiyatımızın devrimci ustası Erbil, öznel bir anlatı ile bu tuhaf ülkeyi (tuhaf olmayanı var mıdır?) ve erkeklerini soyutluyor sanatın eşsiz yöntemi ile. Gorgo'ların nasıl da yaşadığımız her ana sindiğini, bir kbusa çevirdiğini, yaşamımızın onu elimizden almak, şekillendirmek, bize boyun eğdirmek, diz çöktürmek isteyen gorgo'larla bitmek bilmez bir mücadele olduğunu, o mücadeleyi kaybettiğimizi, yenildiğimizi anımsatıyor:

"tuhaf bir erkek eşimdi
hakikati bulup
hakikatteki gerçekliği de bulup
gorgo'yu öldürmek
benimle mutlu bir hayat sürmekti
nedeni
evlendikten birkaç ay sonra
her şeyi unuttu
hakikatle gerçekliği, sahihle doğruyu,,, hakikatle
yalanı,,, gorgo'yu öldürmeyi falan,,,"

Gorgo bataklığında kadının sevgilisi org'cudur, "körüklü, irili ufaklı borulardan geçen havayla değişik ses tonları veren klavyeli çalgı?" nedir sorusu çıkar

Uyarıyorum: *Tuhaf Bir Erkek* her okurun bünyesine uygun bir kitap değil. Hayat size üst düzey AVM alerjisi teşhisi koymuş ise, kolay gelsin.

bir gün bulmacada, yanıtını bilemez.

Gorgo'lar
öldürülebilir mi?
Gorgo'suz bir dünya mümkün mü? Gorgo'suz bir dünyanın kadınları ve erkekleri nasıl olur? Gorgo içimizden çıkıyorsa, ki öyle... Kaldı ki "annem gorgo'ya dikkat edin, her yerde olabilir derdi". Taksim'e dikilen AVM'nin kulesinden ölümsüzlüğünü ilan eder gorgo! Romanımızın kahramanı kadın bu

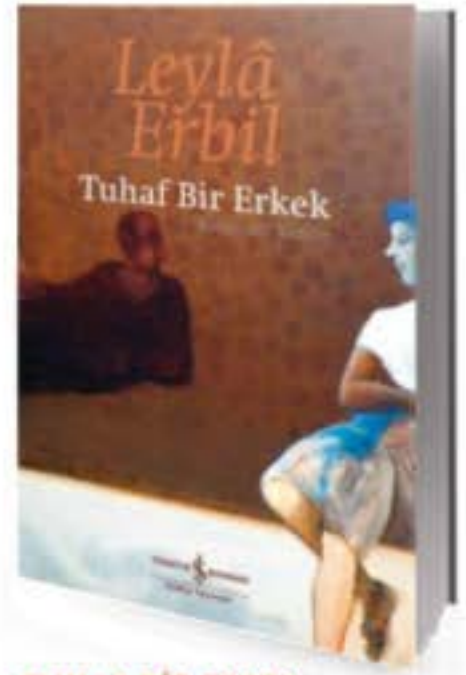
"saçma hayatı" kendine acındırmak için anlatmaz bize: "varlığını bizimkine yakınlaştırmak, canciğer olmak, tuhaf bir erkek nasıldır, bilelim," ister.

Hurşit, Bünyamin, Harun, Zeyyat, Bünmayın, Kürşit, Zursit, "sabah oldu mu uçları yukarı kalkık o kahverengi deri pabuçlar ayakta,...". Tuhaf erkeğin çokluğu ve birliği. Adının bir önemi var mı? Belki pabuçları daha önemlidir adlarından.

Erbil'in bu kısa ama çok yoğun novellası "gorgostik" bir atmosferde yaşamayı anlatıyor. Cumhuriyet tarihi olarak da okunabilir; bu kitabın tarih derslerinde yardımcı okuma kitabı olabildiği bir ülke gorgo'ları alt etmiş bir ülke olacaktır muhtemelen.

Uyarıyorum: *Tuhaf Bir Erkek* her okurun bünyesine uygun bir kitap değil. Büyüklere masallar tarzı romanlarla, dişsiz bebeklere gorgo'cu annelerin ağızlarında çiğneyerek verdiği köftelerle orgazm oluyorsanız, sakın bu kitaba yaklaşmayınız. Hayat sizi uçlara savurmuş, veya mesela size üst düzey AVM alerjisi teşhisi konmuş ise, metinlerin sinir uçlarının açıkta olduğunu, sizin okumanızla bir bağlantı kurulabileceğini, sizi anlamın tamamlanamayacak yolculuğuna çıkaracak bir tetikleyici olduğunu düşünüyorsanız, o zaman kolay gelsin. Komet'in kitaptaki resimlerinden oluşan bir sergi açılırsa bir gün, oturup tabloların karşısında yeniden okumak gerekecektir bu metni. Müthiş bir birliktelik olmuş.

"olsa olsa tarihöncesi cinsel hayattan bu yana biriken tüm çelişkilerin modern insana yığılması olabiliirdi bu durum diyordum içimden,,, mıknaş gibi çekmişti bütün divaneliklerini tarihin üstüne,,, bir gün kapının dibine oturup yavaş yavaş kendini erittiğini ve orada sadece saçsız yabancı bir erkek başı kaldığını gördüm,,, bünyamin bu kafa senin mi, gövdeni ne yaptın? dedim,,, o kafa da yok oldu."

TUHAF BİR ERKEK

Leylâ Erbil

İş Bankası Kültür Yayınları

ELİ SOPALI İNSANLIĞIN KUŞ DUASI

“Heba, Hasan Ali Toptaş okurunu şaşırtacak bir roman. Kurgusu, dili, hikayenin işleniş biçimi ve hatta meselesi, yazarın diğer romanlarından oldukça farklı.”

Yüzeyden bakıldığında doğaya kaçış romanı gibi görünse de, aslında doğaya kaçışa, doğayı kavrayışa değil, insana dair bir roman *Heba*; insandan, insanlıktan kaçamayışın romanı belki de...
(Görsel çalışma: Ken Krieling)

Heba... Hiçbir işe yaramadan yok olmak, boşa gitmek... Arapçada eskimiş anlamında... Yani bir süreç işi, heba. “Ziyan”da olduğu gibi bir anlık bir şey değil, boşluğa, dalgınlığa gelecek gibi hiç değil. Heba edilen, heba olan her neyse, kendine ait bir zamanı var, bir saat, bir ay, bir yıl ya da belki de en fenası bir ömür. Bir roman adı olarak da iç burkuyor, yürek yakıyor, bir hikayenin temel izleği olarak da... Ancak her şeye rağmen bu kelime bir haber olarak içimizi sevinçle de doldurabilir tabii; Türk edebiyatının usta romancılarından Hasan Ali Toptaş son verimi *Heba* ile karşımızda.

Heba, Hasan Ali Toptaş okurunu şaşırtacak bir roman. Kurgusu, dili, hikayenin işleniş biçimi ve hatta meselesi, yazarın diğer romanlarından oldukça farklı. Okuru uzaklaştıracak bir farklılık değil sözünü ettiğim, belki tam tersine yazara yaklaştıracak, hani elinizi uzatsanız dokunacakmış gibi yakınlaştıracak bir farklılık. Kahramanımız Ziya, şehirden kırsala, doğaya gitmeye çalışan bir yalnız adam. Boyu ne kadar uzun olursa olsun toprakla aynı boydaymış gibi görünen, güneş altında dursa bile üzerinde tuhaf gölgeler taşıyan bir adam. Onu, şehirden çıkmaya, bu büyük adımı atmaya başladığı anda tanıyoruz; evinin anahtarını evsahibesine teslim edecek ve şehri terk edecek. Ancak şehir, öyle kolay kolay adamın yakasını bırakmaz. Ya da şehir demeyelim de, belki insan, insanlık, insan-oluş... Evsahibesi Binnaz Hanım'ın rüya-masal-yalan olabilecek, ve tam da bu nedenle, bir o kadar gerçek, bir o kadar vahşi hikayesini yanına almak zorunda şehirden giderken Ziya. Yanına alacağı başka hikayeler de var tabii; çocukluğu, çocukluğunun öldüğü gün, ülkenin sınırında askerlik yaparken heba olan gençliği ve diğerleri...

İNSANLIKLA NASIL BAŞ EDER İNSAN

Yüzeyden bakıldığında doğaya kaçış romanı gibi görünse de, aslında doğaya kaçışa, doğayı kavrayışa değil, insana dair bir roman *Heba*; insandan, insanlıktan kaçamayışın romanı belki de... Çünkü Ziya için dipsiz bir ormanın kıyısında yaşamak, yeşile çevirmek gözlerini yetmiyor, kurtarmıyor onu. Hatıraları da, hatırlamak istedikleri ve istemedikleriyle hep yanında; ve insanlar, o ne kadar dışında tutmak istese de kendini, hep etrafta... Kendi insanlığına gelince, sanırım zaten baş edilemez olan, kaçınılmaz olan en önemli şey de o. Peki insanlıkla nasıl baş eder insan? Romanın kanımca temel sorularından biri bu. Yazarın *Heba* aracılığıyla bize verdiği cevap ise üzerinde düşünmeye değer. Dil ile susmayı öneriyor, susmayı deniyor Toptaş. Ve sessizliğin dayanağını doğada arıyor. “Yeşil kokular saçan nemli bir sessizlikti bu, karanlık bir sessizlikti, çeşitli engebeleri, çeşitli kapıları ve koridorları

HEBA
Hasan Ali Toptaş
İletişim Yayınları

varmış gibi görünen derin ve meçhul bir sessizlikti ve Ziya o anda bu sessizliğin gelip içine dolduğunu hissediyordu adeta. Derken, bir daha asla var olmayacak olan yeryüzünün ilk sessizliğini düşündü orada ve yanı başında oturan birisi varmış gibi, hakikaten, acaba o sessizlik nasıl bir şeydi, diye mırıldandı. Sonra, yoksa daha sonraki sessizliklerin hepsi irili ufaklı parçalar halinde hep o

yeryüzünün ilk sessizliğinden mi kopup geliyor diye düşündü bir süre. Hatta bazı sessizlik çeşitlerini de geçirdi içinden; bir çocuk telaşıyla, acı sessizlik, ıslak sessizlik, derin sessizlik, ince sessizlik, ağır sessizlik, uzak sessizlik, dolu sessizlik, sıcak sessizlik diye peş peşe bir hayli saydı."

Yukarıda sözünü ettiğim, yüzey ve derinlik meselesi de önemli tabii. Toptaş verdiği bir söyleşide, "Derinlik nasıl yüzeye çekilebilir, yüzeye nasıl saklanabilir, diye kendime sorduğum bir meselem vardı," demiş. *Heba*, hikayesinin işleniş biçimiyle gerçekten yüzeyde geçen, sanki yüzeyden derine işlemeyen bir hikaye gibi; şaşırtıcıdır ki, dili de böyle. Ebe Nine, Hulki Dede ve Binnaz Hanım gibi bazı karakterler var, gerçeğe hiç uymayan biçimde konuşuyor, neredeyse yapmacık bir halle geziyorlar hikayenin içinde bunu desteklercesine. Onların yapmacık duruşu, yapmacık sözleri zaman zaman bizi hikayenin dışına iter gibi oluyor, hikaye ile aramıza mesafe koyuyor. Ancak yine de sanırım esas şaşırtıcı olan hikayesi, dili ve bazı karakterleri bunca yüzeyde gezen bir romanın böylesine içe işlemesi ki, yazarın meselesini bu şekilde hallettiği izlenimini doğuruyor.

ZİYA HATIRLIYOR, BİZ UNUTMAK İSTİYORUZ...

Romanın en uzun bölümü "Sınır". Ziya'nın 70'li yıllarda Suriye sınırında geçen askerlik anıları damgasını vuruyor romana. Suç, cinayet, güç, insanların birbirine kurumlar aracılığıyla koyduğu ast-üst sınırları, mantık, mantıksızlık, sefalet ve eril bilincin birbirini çiğneyerek her an yeniden ve yeniden varoluşu, kendi kendini inşa etme biçimi... Ziya hatırlıyor, biz unutmak istiyoruz; Toptaş yazıyor,

Dil ile susmayı öneriyor, susmayı deniyor Hasan Ali Toptaş. Ve sessizliğin dayanağını doğada arıyor.

biz silmek istiyoruz her satırını. Orada heba oluyor kahramanımızın gençliği, erkekliği, tüm dişil yanı; ve orada bulacağı dostluk, yapıp da unutacağı ya da belki de hiç yapmadığı bir iyilik Ziya'nın sonu oluyor çünkü. Sınır'da yaşananlar, anlatının ötesine geçiyor, orada rüyanın da, doğanın da, hayallerin de sesi kesiliyor. Bu defa da, gerçeklerin ağırlığı sözü susturuyor ve sesleri siliyor sanki.

Ve bütün hikayeyi, bir yaşamın heba oluşunu tamamlayan, gözleyen, izleyen, başkası öldürmesin diye öldürülen, ölmeyen kuş... *Heba*'nın mistik, tasavvufi imgesi. "Çıplak ve nazlı bir dalgınlıktan ibaret," tıpkı heba oluşun kendisi gibi. *Heba* bitiyor, onun çıplaklığı ve nazlı dalgınlığı kalıyor üzerimizde; unutuyoruz şehri, kırsalı, insanlığı, tüm kahramanları, kahramanlık denen şeyi, en başta da Ziya'yı. Ziya'nın görmesi yıllarını alan bakışıyla bakıyor bize, canım kuş gözleriyle...

Ve bütün hikayeyi, bir yaşamın heba oluşunu tamamlayan, gözleyen, izleyen, başkası öldürmesin diye öldürülen, ölmeyen kuş... *Heba*'nın mistik, tasavvufi imgesi. (Görsel çalışma: Lizzy Stewart)

LAZARUS PROJESİ'NDEKİ BÜYÜK RESİM

“Ölümden ve varoluşsal sıkıntıdan bahsedip bu kadar rahat okunan bir roman yazabilmek... Maharet, bu kadar çok kapıyı birbirine değdirmeden açmakta.

“Bir göçmenin yuvası neresidir?” sorusuna iç çektiren bir yanıt veriyor yazar: “Yuva, orada olmadığınızı birilerinin fark ettiği yerdir.”

Kundera'nın, *Roman Sanatı*'ndaki tavsiyesiydi: “Büyük resmi değil, küçük resimdeki büyük resmi göster.” Aleksandar Hemon'un *Lazarus Projesi* romanı, tam da bu tavsiyeye uygun yol alıyor. 1900'lerin başında Chicago'ya gelen ve parçası olmaya çalıştığı ülkenin polis müdürüncü öldürülen Lazarus ile evliliğine, hayata, varoluşuna ilişkin sorularının karşılığını henüz bulamamış olan ve Lazarus'un hikayesini araştırmak isteyen Brik'in hikayesi...

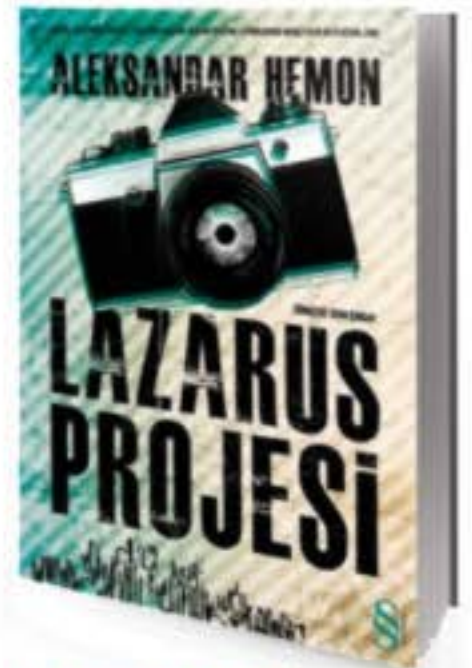
Geçen yüzyılın anarşizminin bu yüzyılda dönüştüğü kavram, terörizm; Lazarus'un hayatını bugüne bağlayansa, Brik. Hemon, terör bahane edilerek polis devleti haline gelme sürecini ve baskı rejiminin nasıl işlediğini gözler önüne seriyor. Lazarus'u vuran polis müdürü, tüm ezici iktidarlara mal edilebilecek bahaneyi dillendiriyor: “Bana anarşist gibi baktı.”

Brik hayatta da, edebiyatta da var olma peşindeyken pek çok kavrayışı adım adım yaşıyor. Farkındalığının ilk aşamasını, “Sesini duyurmak için kendi hikayeni anlatmak zorundasın,” diyerek anlatıyor. Hangi hikaye? Hem Lazarus'la birlikte yazarlığında atılım yapacak hem de kendini tanıyacak. Ama durum değerlendirmesi yapmak, olan bitene dışarıdan bakmak ancak oradan uzaklaşarak mümkün... Enis Batur, “Uç uzak” der mesela, Brik'in uç uzağı da Lazarus'un ki ile aynı; memleketleri, Saraybosna. Yazar Hemon, Brik'i Lazarus Projesi'ni hazırlaması için göçmenlik ve gerçeklik sorunlarıyla birlikte Saraybosna'ya gönderiyor. Öyle ya, nicedir

gitmediği anavatanına, araştırma yapmak ve roman yazmak için de olsa giden kişi, dünya üzerindeki gerçek evinin neresi olduğunu düşünmez mi? İç çektiren bir yanıt veriyor yazar: “Yuva, orada olmadığınızı birilerinin fark ettiği yerdir.” Yuva ve aidiyete kafa yoran birinin sorularına yanıt bulacağı ilk düşünülen yer kendi evi olurdu. Tabii evinde, kendi hikayesini anlatabilseydi... Açmazın tam da burada başladığının farkında olan Brik, kitlesel sorundan kişisel olana ulaşıveriyor: “Genellikle Lazarus projemi düşünmekten kaçınıyordum, sanki evliliğimin geleceği buna bağlıydı.” İşte o vakit karşımıza Brik'in eşi, Amerika'nın ruhu Mary çıkıyor. Brik'in Mary'yi tanımladığı ilk kavram, onun dünyasının ne kadar “gerçek” olduğu... Mary ile Brik arasındaki tartışma, Amerika ile dünyanın kalanı arasındakikiyle aynı; çünkü Mary'ye göre ülkesinin insanları mutlak iyi niyetli...

Herkesin bir ‘biz’i var ve pek çok kötülük de ‘biz’in sözde korunması adına yapılıyor. Üstelik, bu ‘biz’, dünyanın geri kalanına da şöyle bakıyor: “Ülkem ona göre uzakta, düşsel bir yerdi, Amerika'dan önceki dünyanın bir kalıntısı, halkının insanlığa ancak Amerika'ya gelerek ve gecikmeli bir biçimde kavuşabileceği modası geçmiş bir ülke.” İnsan, varlığı için böyle bir kanıya kapıldığını hissettiren eşine kendi esaslı hikayesini nasıl anlatabilir ve onun yanında varoluşsal sorunlarına nasıl yanıt bulabilir ki Brik...

Brik, öyle yalın ki, onun dünyasını kavramak hiç de zor olmuyor. Bu sayede tüm ironiyi, ayrıntıları yakalıyor ve arka arkaya kurulan farklı yüzyıllara ait sahnelere kendiliğinden girip çıkabiliyoruz. Çok kolay sarpa sarabileceği ya da birbirlerinin içinde eriyebilecek iki öykü, zihinde ayrı ayrı yer alabiliyor ve aynı zamanda bütünlüğe de erişiyor. Ölümden ve varoluşsal sıkıntıdan bahsedip bu kadar rahat okunan bir roman yazabilmek... Maharet, bu kadar çok kapıyı birbirine değdirmeden açmakta.

LAZARUS PROJESİ
Aleksandar Hemon
Everest Yayınları
Çeviren: Seda Çingay

Öğretmen sınıfındaki tembelleri sevmediği gibi çalışkan öğrencileri de sevmez gerçekte. Onların ilerde birer rakip olma potansiyeli taşımaları tehlikelidir; çıbanbaşdırlar.

ÖĞRETMENLERE ÖĞRENCİ KULLANMA KILAVUZU

“Sessiz çoğunluk tanımlamasının esası da politik değildir işte; birinin kurban seçilmesi esnasında gıkını çıkarmamaktır.”

Öğrencinin öğretmene direnmesinin altında, eğitime karşı geliştirdiği hırçın tavırdan çok dayatılan, belli ki yönlendirilmiş, ezberletilmeye çalışılan bilgiyi istememesi, bünyenin gelişirken açlığını çektiği kimi şeyleri kendi kendine öğrenme refleksi yatıyor sanki. İnsan, sevdiğine ilgi duyuyor ve onun çözümü, alt edilmesi için uğraşır. Bir gence, birey olma yolunda ilerleyip, bedeninin sınırlarını ve sınırlarını keşfederken; tarih, matematik, coğrafya, kimya gibi o an ihtiyaç duymadığı disiplinleri ve belgeleri dayatmak şüphesiz tiksinti uyandıracaktır. Hormonları mürekkep gibi hokkaya doldurup tüy batırılarak yazılmış bir kitap yoktur daha.

Hele ergenlik, o başlı başına bir iç savaştır; içerde kan gövdeyi götürürken oturup ertesi günkü sınava hazırlanmak standart sapmaları hızlandırır, ahlaki değerlere bağlı sosyolojik araştırmalar yapanların sinirini bozar; öğretmenlerin de post dönemin elçileri gibi toplumsal statü yahut ömrünü boşa harcamış, başarısız bir canavar kostümü giyerek karşımıza geçmesi bu dalaşmanın randımanını artıracaktır.

Öğrencinin öğretmeni sevmemesi değildir mesele; aslında öğretmenin öğrenciyi sevmemesidir aslolan.

Gencin arzuladığı, farkına varmadan yaklaştığı şey usta-çırak ilişkisidir temelde; bilgiden nefret etse de maharetlerinin gelişmesi hoşuna gider. Yapabilmeyi, yaratabilmeyi, iyi taklit yeteneğini kişilikle bir tutar çünkü. Bilgi günümüzde bozmak ve onarmak için başvuru bir kaynakken maharet hâlâ gücün sınanmasında büyük ölçüdür. Bilgin değil mahir olmanın yolunda ilerlemek yandaşı gencin öğrenimi, eğitimi dışlayıp özgür bırakılması, böylece içi "safсата" ile doldurulmamış varlığının "bir işe yarayıp yaramadığını anlaması" bağımsızlığını ilan etmesini sağlayacaktır. Ama sistem bağımsızlığı serserilikle bir tuttuğu için buna izin vermez.

Sistem, kontrol altında tuttuğu, denetlediği, biçimlendirdiği, eğilim verip sansürlendiği her türlü bilgiyle donattığı organizmalar oluşturup kendi doğruluğunu kanıtlamak ve sürdürmek taraftarıyken, ortadaki büyük resme zarar verebilecek tüm argümanları ortadan kaldıracaktır; bazen ortadan kalkacak olan öğrenci olsa bile sistemin devamı için bu

Öğrencilerin ilgi duyup duymayacağını bilemem; ancak bu kitap, öğretmenler için bence bir yüzleşme kılavuzu sayılabilir.

mubahtır.

Sıradanlaşmak, ortalama değerleri tutturup onlarla yetinmek, genelin genel olma sağlığını zedelememek adına yetiştirilen öğrenci, öğretmenin gözbebeğidir; öğretmen sınıfındaki tembelleri sevmediği gibi çalışkan öğrencileri de sevmez gerçekte: Onların ilerde birer rakip olma potansiyeli taşımaları tehlikelidir; çıbanbaşdırlar. Hiyerarşinin hükmettiği her yerde durum aynıdır; askere giden arkadaşınıza, yakınınıza şöyle tavsiyede bulunmaz mısınız: "Ne öne çık ne de çok silik kal." Çoğunluğun içinde kaybolmak, izini kaybettirmek huzur vericidir kimilerine. Sessiz çoğunluk tanımlamasının esası da politik değildir işte; birinin kurban seçilmesi esnasında gıkını çıkarmamaktır.

Asi öğrenci cahilliği savunmaz ki; asi öğrenci öğrenmek istediklerini ve bunun doğruluğunu savunur. Otoritenin eğitimle ilişkilendirilmesine karşı çıkar; evet, belki disiplinin gerekliliği konusunda yeteri kadar hassas davranamıyorsa da bunun ehliileştirmek olmadığının da bilincindedir.

Kendisi de bir öğretmen olan Luca Bloom, ska ve punk konserlerinde görülmesiyle diğer meslektaşlarından ayrılıyor; bir gençlik romanı sayılabilecek *Sınıf Meydan Savaşı* adlı kitabında, yukarıdaki çatışmalara pek yer vermese de öğrenciden yana olan tavrıyla, öğretmen-öğrenci çekişmesini onların gözünden perde perde trajediye taşırkenki

akıcı diliyle özellikle bu yaşlardaki okurlarına okuma hevesi kazandırıyor ve oy'unu onlardan yana kullanıyor. Bizim topraklarımızın aynı yaş grubuna göre fazla ahlaklı bir gözlemi olduğunu söylesek de sert noktalarında rahat okunan, yormayan bir kitap.

Öğrencilerin ilgi duyup duymayacağını bilemem; ancak bu kitap, öğretmenler için bence bir yüzleşme kılavuzu sayılabilir.

SINIF MEYDAN SAVAŞI

Luca Bloom

On8 Kitap

Çeviren: Dilman Muradoğlu

KİL TABLETLERDEN ELEKTRONİK TABLETLERE...

BİR GÖRSEL İLETİŞİM PLATFORMU OLARAK

KİTAP

"Kitap tıpkı bir kaplumbağa gibi, içindekini sert kabuğuyla korur. Sayfaları zaman ve bedenle birleşerek sıralı anlatım olanakları sunar."

MAĞARA RESİMLERİNDEN MAĞAZA VİTRİNLERİNE...

BİR GÖRSEL İLETİŞİM PLATFORMU OLARAK

MEKÂN

"Mekân ve görsel iletişimin birlikteliği insanlık tarihinin başlangıcına, mağara duvarlarına yapılan resimlerle başlar."

OLAYLAR FANTASTİK BİR KASABADA GEÇİYORDU...

“Eğer Ahmet Altan çoksatar bir roman yazdığını, amacının da zaten bu olduğunu iddia ediyorsa diyecek sözümüz yok; akıcı bir dil, aforizmalar, olaylar olaylar olaylar...”

Ahmet Altan'ın içinde bir filozof uyuyor ve o filozof her uyandığında roman nitelik olarak bir adım daha geriye gidiyor. (Görsel çalışma: Mert Tugen)

Yeterince okunmadığı, yazamadığı, bilinmediği için küsüp köşesine çekilmiş bir yazar, yeni bir roman yazma arzusuyla, “belki de” bir dağ köyüne gitmek üzere yollara düşer. Ancak yol üzerinde gördüğü “Satılık Deniz” levhası ilgisini çekince bu sahil kasabasında duraklayıp, yemek yemek için bir köfteciye girer. Köfteciyle bir süre sohbet eden yazar, bu kasabanın görüp görebileceği en ilginç yerlerden biri olduğunu hemen anlar; bir tür katil yuvası, esrarkeşler cenneti, gizli günahlar kalesi, savaş alanı, define adası olan kasabada hemen bir ev kiralayıp ivedilikle insanları ve kasabayı çözümlemeye başlar.

İlerleyen sayfalarda önce belediye başkanının aşık olduğu kadını, ardından kasabanın en güçlü ikinci adamının karısını yatağa atan yazar, bir süre sonra kasabanın neredeyse tamamının internetteki sohbet sitelerinde vakit geçirdiğini tespit eder. Her birinin *nickname*'lerini öğrendikten sonra kendisine sahte bir profil oluşturarak kasabalıların gizli günahlarını bir bir ağızlarından almak, kadın ve erkek ruhundan anlayan (ayrı ayrı) yazarımız için işten bile değildir. Boş vakitlerinde kasabanın “orospu”su Sümbül’le birlikte olup ondan kasaba hakkında önemli bilgiler edinmeyi de ihmal etmeyen yazar, iyice boş kaldığında evine temizliğe gelen Hamiyet Hanım’ın baldırlarını seyrederken onun da gizli gizli kendisini arzuladığını anlayıverir. Bu arada kasabanın en güçlü iki adamı ve diğer zenginleri İsa’nın gömülü olduğuna inanılan bir tepedeki hazine için birbirlerini yemeye başlarlar. Aslında önemli olan hazine değil, iktidarı (gücü)

Biliyorum hikaye anlatmak için rasyonel olmaya ihtiyacımız yok ama iç tutarlılık ve sahicilik her zaman gözetilmeli.

elinde tutmaktır, bir süre sonra yazar da bu iktidar kavgasının oyuncağı olduğunu hissetmeye başlar.

Bana bu kadarı yetti ama meraklısı için söyleyelim; romanda bunun dışında kabadayılardan savaşı, mafyatik ilişkiler, bir teyze ve yeğenin yasak ilişkisi, Tanrı'nın da nihayetinde bir yazar olduğu fikrinden yola çıkan varoluşçu diyaloglar, patlayan tabancalar, kirli polisler, mistik (tasavvufi demeye dilim varmıyor) sohbetler, bol bol da felsefi çıkarım mevcut.

Ahmet Altan'ın yeni romanı *Son Oyun*, sadece kıskanılacak bir tiraja (iki saatte 100 bin diyorlar) değil, aynı zamanda bizim gibi sıradan okurları zihinsel felce uğratacak bir konu çeşitliliğine de sahip. Hal böyle olunca insan söze nereden başlayacağını da kestiremiyor. Eğer Altan çoksatar bir roman yazdığını, amacının da zaten bu olduğunu iddia ediyorsa diyecek sözümüz yok; akıcı bir dil, aforizmalar, olaylar olaylar... Eh bu roman da muadillerinden pek farklı sayılmaz bu durumda. Ben ilgili kitabın bir edebiyat eseri olma iddiası taşıdığı vehminden yola çıkarak bazı kişisel itirazlarımı dile getireceğim.

Size fazla elitist gelebilir ama iyi romanların kolay hazmedilemediğine, hatta öyle ha deyince okunamadığına dair bir önyargım var: *Karamazov Kardeşler*, *Ulysses*, *İlahi Komedi*, *Don Kişot*, *Lolita*, *Katip Bartleby*, *Yüzyıllık Yalnızlık*, *Tehlikeli Oyunlar*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Aylak Adam*, *Suskunlar*...

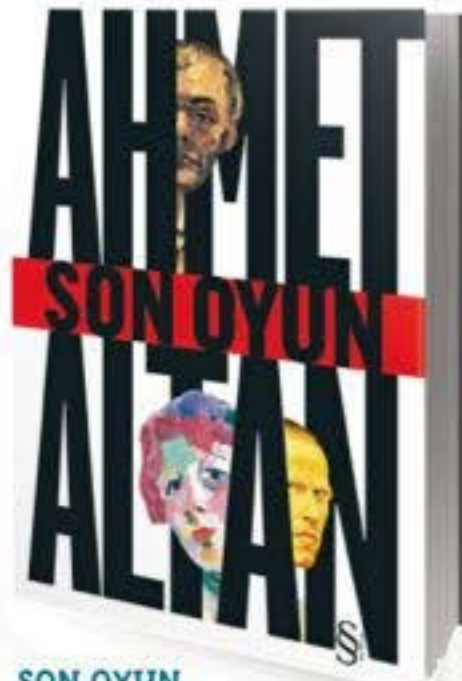
Liste uzar gider. Bu kitapların yazarları bunu nasıl başarıyorlar bilmiyorum ama biz satırlar üzerinde *sprint* atmaya kalktıkça roman, sırtımıza binip gem kısıyor adeta. Evet büyük romanları okurken o bizi değil, biz onları taşıyoruz sırtımızda. *Son Oyun* ise, bana sorarsanız, edebi bir eser olmak için fazla hızlı, üzerine binilmeye fazla istekli. Bu bir.

İkinci olarak Altan'ın romanında garip bir tembelliğin göze çarptığını söylemeliyim. Buna anlatıcı tembelliği diyebiliriz. Romanın kahramanı -ve anlatıcısı- bence hikaye anlatmanın altın kurallarından "anlatma göster" in hilafına, sürekli düşünüyor, hissediyor, hissediyor, düşünüyor... *Son Oyun*'da bu zihinsel tembellik aslında fazladan yazılmış bir sürü cümle ve sahneye sebep oluyor. Anlatıcı sürekli anlatmaya çalışıyor, serinkanlılığını koruyamıyor. Öyle olunca da; ortaya 8. sayfanın 8. satırındaki şu cümle gibi cümleler çıkıyor: "Şimdi düşündüğümde asıl ilgimi o gülüşüyle çektiğini düşünüyorum." Üşenmedim saydım; 8. ve 9. sayfalarda anlatıcımız tam 4 kez düşünüp 6 kez hissediyor. Bilen bilir iki sayfa için bu çok yüksek bir kelime tekrar oranı.

Az önce bahsettiğim karnavalı andıran konu çeşitliliği romanın merkezini de sürekli kaydırıyor. Mesela kaba bir tahminle toplamda elli yüz sayfa tutan "kasabalının internetle imtihanı"nın romanın akışı açısından gerçekten vazgeçilmez olup olmadığı konusunda şüphelerim var. Bu toplamdan elimize, yan karakter bile sayılmayacak, teyzesiyle arasındaki cinsel gerilimi itiraf eden bir yeğen dışında bir şey geçmiyor. Farkındayım saymayı bıraktım ama internet demişken kasabaya yeni gelmiş bir yabancı, kasabalıların hepsinin sohbet sitelerinde cirit attığını nasıl anlayabilir? Hadi anladı, her birinin *nick*'lerini nasıl öğreniyor? Bu ciddi bir mantık hatası. Hepsi aynı siteyi neden kullansın? Hepsi her seferinde aynı *nick*'i neden kullansın? Peki hepsi tanımadığı bir adama neden günahlarını itiraf etsin? Bu soruların bir cevabı yok, olması da mümkün değil. Eğer Ahmet Altan bu romanı otuz yıl önce yazsaydı, buna bir distopya der ve "Başımıza bunlar gelecek mi?" diye düşünebilirdik ama açık söylemek gerekirse yazar internet çağını doğru okuyamamış, çağın gerisinde kalmış ve ortaya gerçeklikten kopuk bir manzara çıkmış. Biri şöyle söylemeliydi Altan'a: "Böyle gelişmedi olaylar, şu an durum bu değil. En azından bu kadar basit değil."

Biliyorum hikaye anlatmak için rasyonel olmaya ihtiyacımız yok ama iç tutarlılık ve sahicilik her zaman gözetilmeli.

Son olarak yerim dar geldiği için kısa bir tespitte bulunacağım. Altan'ın içinde bir filozof uyuyor ve o filozof her uyandığında roman nitelik olarak bir adım daha geriye gidiyor. Aforizmalar, sosyal tespitler, bilgiçlikler çoğaldıkça romanın şirazesini kayıyor. İyi romanlarla edebiyat sahnesine adım atmış bir yazar olan Altan, içindeki filozofu susturmayı başardığı zaman edebi başarısına da bir adım yaklaşmış olacak. Belki unutmamalı diye hatırlatalım: Her biri renkli, boy boy, afili ilmiyle güzel bir sepet örmek mümkün değildir. Güzel bir hasır sepet için binlerce düz, gösterişsiz ilmeğe ihtiyacımız vardır, fazlasına değil.

SON OYUN
Ahmet Altan
Everest Yayınları

B YÜZÜNDEKİ ERKEKLER

“Hiç Kimseyi İlgilendirmeyen Kişisel Bir Felaket, gündelik olaylar çevresinde cereyan eden bir hikaye olsa da, felsefesi bol bir kitap.”

Hiç Kimseyi İlgilendirmeyen Kişisel Bir Felaket, burjuvazile ve onun kent insanına dikte ettiği pek çok şeyle inceden dalga geçiyor. (Görsel çalışma: Karen Ruimy)

Bir kadın olarak gelmiş bulunduğum gezegende, türümün türlü kırıklığıyla hallihamur oldum. Kadınlik uzun bir yol, zemini engebeli, takılıp tökezlenecek taşı, yuvarlanacak şarampolü bol. Lakin kadınlığın virajlı yollarında, uzakta, ufukta bazen, bazen tam şurada, burnumun dibinde erkek kırıklıklarıyla da kesişti yolum.

Ne zaman bir tanesini görsem bastım frene, lastikleri yaktım ama durdum. Bir kitabın içinde çıktı karşıma misal, *Sinek Isırıklarının Müellifi*'nde bir Cemil'di bazen o "kırık" adam. Bazen de bir filmin içinde buldum onu; *Oslo, 31 Ağustos*'ta bir Anders. Erkeklerin kazandığı bir dünyaya ikna edilirken bir yandan, erk bariton sesiyle bas bas bağırırken kulağımın içine, bu hayatın kıyısında köşesinde rastlaştığım, sesi kısık adamları başka sevdim. Kadınlik kırılırdı

elbet, bir şekilde duyar görürdü herkes, dışarı doğru kırılmaya meyli vardı çünkü kadınlığın. Ama erkeklik, bir kahraman olmanı beklerken senden annen, baban, karın, çocukların, arkadaşların, içeri doğru kırılırdı, gizli bir fay hattı gibi. Babasını ilk kez ağlarken gören çocuğun şaşkınlığı ve merakı gibi bir şeydi o anti-kahramanlarla tanışmak benim için. Hâlâ da öyle.

Süreyya Evren'in Sinan'ı, ki kendisi yazarın yeni kitabı *Hiç Kimseyi İlgilendirmeyen Kişisel Bir Felaket*'in kahramanı, o adamlardan biri oldu benim için. Daha ilk cümleden kartları açık, bilmediği bir yer değil yenilgi, kaybederse şaşırmayacak: "Hep zayıf oldum. Çok zayıf. İncecik. Karaktersiz. Silik. Gölgede. Tedirgin. Takipte. Bilemez. Sessizce sinirli. Hep arkadan geldim. İkinci. Gümüş madalya. Aynı bugünkü gibi."

Sinan, annesi, anneannesi ve ablasıyla büyümüş, hâlâ onlarla aynı evde yaşayan, 30'larının sonunda bir adam. Evren, öyle bir Sinan anlatmış ki, onun bir roman kahramanı olduğunu unuttuğum anlar var. Otobüs durağında, Akbil sırasında, son sigarayı içmek için sinemanın önünde bekleşen kalabalığın arasında, Kadıköy'de mendirekte ya da vapurun en arkasında, yani bu topraklarda illaki yolumuzun kesiştiği "annesinin oğlu" erkeklerden biri o. Sinan'ın en yakın arkadaşı Vehbi ise, erkekler dünyasındaki bütün altın madalyaların sahibi bir "şampiyon"; başarılı ve şöhret sahibi bir yazar, kadınlar seviyor onu. Sinan'sa epeydir bitirmeye çalıştığı bir makale ile aklını yemiş

HIÇ KİMSEYİ İLGİLENDİRMEYEN KİŞİSEL BİR FELAKET
Süreyya Evren
Doğan Kitap

bitirmiş; lakin ne yazarlıkta ne kadınlar konusunda zaferleri olan biri. Yine de sanki pek de derdi yok kazanmakla; ne zaman kazanır gibi olsa, o başarıyı sabote eden de yine kendisi. Arada isyan ediyor ama "böyle güzel, böyle iyi" hissi de baki. Sinan'la Vehbi sık sık karşı karşıya kalıyor erkekliğin er meydanında. Tribünde hep kadınlar, bazen anne, bazen sevgili kılığında, kahramanlığın jürisi onlar, erkekliği sınırıyorlar biteviye.

Bir kaybeden resmi çiziyor Evren, lakin itici değil Sinan. Kasedin B yüzündeki adamlardan biri; A yüzündeki "hit"lere kıyasla, B yüzünde ıskalanmış ama iyi bir şarkı. "Yırtık" değil sadece, bugünün vahşi rekabet ortamında kalabalığın içinde sıyrılmak için gereken en birinci "erdem" olan yırtıklıktan eser yok onda. Sahne ışıklarının adamı değil. Provası yok. Hep olduğu gibi, bodoslama, yer yer patavatsız. Bıçak gibi keskin bir aklı var, tilkisi bol, tilkilerinden mütevellit bilinç akışı hiç durmuyor. Karşılaştığı her durumu didikliyor.

ESAS OĞLAN DEĞİL FIGÜRAN

Tesadüfen katıldığı bir düğünde, olaylar enteresan bir noktaya evriliyor ve damadın babasını yumrukluyor Sinan. Peşine aynı aileden beklenmedik bir iş teklifi alıyor ve hayat burnunu hiç tahmin etmediği bir yere doğru çeviriyor. Bir kültür göreviyle, damadın sanat sevgisi ve ziyadesiyle güzel kız kardeşi ile tonla ülke geziyor. İyi para kazanıyor. Makalesini de tamamlayıp yayımlamayı başarıyor bu arada. Başarı duygusunun ondaki tezahürü sıradan insanlara kıyasla farklı; her şeyi bırakıp mağarasına geri dönmek istiyor her fırsatta. Çok geçmeden bu başarının ona hediye edilmiş, ona harçlık verilmiş bir başarı olduğunu hissediyor ve kendini "esas oğlan" sanarken figüran olduğunu öğrendiği sahneden iniyor derhal. "Evin erkeği" olarak annesinin de gözündeki itibarını yitirdiğini hissedince ömründe ilk kez bir kadın habitatı olan evini terk etmeyi deniyor. Bir kadından kaçıp başka bir kadına sığınmaya yeltenmek ne kadar evi terk etmekse o kadar...

Bir kaybeden resmi çiziyor Süreyya Evren. Kasedin B yüzündeki adamlardan biri. A yüzündeki "hit"lere kıyasla, B yüzünde ıskalanmış, ama iyi bir şarkı.

Hiç Kimseyi İlgilendirmeyen Kişisel Bir Felaket, eril dişil kutuplarda geziniyor.

Evren, bir deneme ya da kurmaca yazarı olarak ne yazdığını bilen, metnin denetimini asla yitirmeyen bir yazar olduğunu düşündürmüştür bana hep. Yazarlığın alametifarikası kafa karışıklığından kendini ayıklamış, sözü berrak, taze ve turnayı ekseriyetle gözünden vuran bir yazar olarak bildim ben onu. Bu son roman da, onun yazarlık hünerinden nasibini almış. Evren, bu kitapta da gevezelik yapmıyor, boşluk doldurmuyor, baymıyor, yormuyor. Denemelerinden aşına olduğum politik duruşu kurmacanın içinde de baki. Artık dilimize pelesenk olsa da bu deyiş, sistem eleştirisi bu kitabında da var. Sinan'ın hayatına serpiştirdiği detaylar bugünün dünyasına referanslar veriyor sık sık: Simit sarayına dönüşen birahaneler, akbillerle, İstankartlarla, İSPARK'larla bütün şehri paraya tahvil eden belediyeler, Starbucks'ta Chai Tea Latte kuyruğu, günün modası gereği GDO'lu gulukoz şuruplu Efes yerine Tuborg yoksa Bomonti içmek, iPhone'da yol bulmak, saatlerce Farmville'den konuşmak... Kitap beri yandan yan yana koyduklarıyla da enteresan bir hava estiriyor: "Harbiye'de Dunkin Donuts'a oturup 90'ların *Özgür Gündem*'i üzerine konuşuyoruz ve tam o anda caddeden birbiri ardına motosikletli milliyetçiler bayraklar ve sloganlarla geçiyorlar. Hiç öyle bir şey fonda gerçekleşmiyormuş gibi Türkiye, Kürtler vesair hakkında tartışmayı sürdürüyoruz. Dunkin Donuts'da kahveler berbat." "Bir şarap açıyorum. Papazkarası. Peynir, zeytin ve jambondan bir tabak hazırlıyorum. Bir film seyretmeye başlıyorum. Afgan savaşına giden Amerikalı askerler."

Hiç Kimseyi İlgilendirmeyen Kişisel Bir Felaket, gündelik olaylar çevresinde cereyan eden bir hikaye olsa da, eril dişil kutuplarda gezinen, felsefesi bol bir kitap. Burjuvaziyle ve onun kent insanına dikte ettiği pek çok şeyle inceden dalga geçiyor. Gündelik hayatın içine serpiştirilmiş evliya tespitleri var. Ayraçsız okunacak ve bittiğinde illa "bis" yapması istenecek kitaplardan biri.

HAYAT PİS BİR KAFA KARIŞIKLIĞI

“Beckett, nasıl bir roman yazmak istemediğini açıkça dile getiriyor.”

Romanın kahramanı Belacqua her şeyden önce “zihnin özgürlüğünde inzivaya çekilmek” ve böylece “küçük evren”i –yani insanı– serbest bırakmakla alakadar. (Görsel çalışma: Kathryn Corlett)

Sıradan Kadınlar Düşü, Samuel Beckett'in ilk romanı. 1932 yazı içerisinde, yazar henüz 26 yaşında Paris'te yaşarken, birkaç hafta gibi kısa bir sürede yazılmış. Beckett, kitabı birçok yayıncıya göndermiş, ancak girişimleri (büyük ölçüde İrlanda Sansür Kurulu ve dönemin Katolik baskıları neticesinde) sonuçsuz kalınca, eserini rafa kaldırmış. Neticede bir bütün olarak yazarın ölümünden üç yıl sonra, 1992 yılında yayımlanan kitap, belirli bir zamana sahip olmayan Beckett kurgusunun ilk örneği. Bu yönüyle demir atamayan bir roman *Sıradan Kadınlar Düşü*, denizde süzülüyor, akıyor, gidiyor. Bir yerlerde durmuş gibi yapsa da sadece ilerliyor, beklemeden, çapayı salmadan, halatları bağlamadan.

Romanın kahramanı Belacqua her şeyden önce “zihnin

özgürlüğünde inzivaya çekilmek” ve böylece “küçük evren”i – yani insanı – serbest bırakmakla alakadar. Bu açıdan bakıldığında *Sıradan Kadınlar Düşü*, Beckett'in daha iyi bilinen romanlarındaki temalarla benzerlik gösteriyor. Ancak Belacqua'nın farkı sadece makro gerçekliklerden uzaklaşıp mikro gerçekliğe çekilmesi değil, bir süre sonra “kendi başına küçük bir alem olan insan” idealinden de uzaklaşması. Sadece diğer insanlarla temastan kaçınmıyor, aynı zamanda kendisini de görmezden gelmek istiyor. Başkaları kadar kendinden de tiksiniyor. Bu açıdan, inşa ettiği dalgakıranlar, insanların ve olayların ona akışını engellemekten çok kendisinin insanlar ve olayların içine batışını önlemek için. Belacqua'nın esas özlemi “aldırmazlık, kayıtsızlık ve meraksızlıktan oluşan bir bataklık” içerisinde kendinden ve diğerlerinin kimliğinden kurtulmak.

“Kendini tek başına bir odada bulmayı şiddetle arzu ediyordu; aynada kendini seyredip, burnunu adamakıllı karıştırabileceği ve hatta neresi olursa olsun ve ne kadar kaşınırsa kaşınısın hiç utanıp çekinmeden kendini adamakıllı kaşıyabileceği bir odada. Ve başarısız olsa da, canı isterse eğer, ne kadar uzun bir süre için olursa olsun mağarasına çekiliyor, kendini ilkelleştiriyordu; böyle zamanlarda kapıyı çarparak kilitliyor, ışığı söndürüyor ve hiç kimse için evde olmuyordu.” (s. 141)

Genç Beckett, nasıl bir roman yazmak istemediğini de açıkça dile getiriyor. Öncelikle, romanın güzel olmayacağından emin. İronik bir dille biçimsel tutkularını bir yana bıraktığını (“nerede o zamanında kendini basılı kağıdın Cézanne'ı sanan hayalperest”), hikayenin neresinde olduğunu, olduğumuzu, nereye gideceğini bilmediğini söylüyor (“biz -oybirliğiyle ben- ... en ufak bir fikre sahip değiliz. Birkaç dumanlı yön dışında hiçbir planımız yok, geç sonbahar ve kış için”). Bu kitap muhakkak döküntü olacaktır, yıkılıp dökülecektir, sicimlerle birbirine tutturulmuş külüstür bir araba gibi. Hatta anlatıcı, kitabın ortasında ufak bir zora geldiği vakit, okuru yazmayı bırakmakla tehdit ediyor (“tüm gösteriyi sona erdiriyoruz, kitabı sona erdiriyoruz, kitap korkunç bir şekilde yavaş yavaş kayboluyor”).

DÜŞÜNCE ALDATICI YAŞAM SAHTE

Yazar, daimi bir bütünlük ve özbilinç yanılmasıyla inşa edilen kurguların, insanın mutad insicamsızlık ve kafa karışıklığından ibaret gerçekliğini karanlıkta bıraktığının altını çiziyor. Bu bağlamda, "büyük yazarların", örneğin Balzac'ın, kloroformla bayıltılmış bir dünya kurmasına, olayların baştan sona büyülenmiş bir atmosfer içinde gerçekleşmesine, böylelikle gerçek hayata ve insana dair tutarsızlık ve karmaşanın, makul olmayan bir ahenk bulutuyla sahtekarca boğulmasına itiraz ediyor. Dolayısıyla, *Düş* okuyucusu kitaptaki takibi pek kolay olmayan iç mantığın ve tutarlılığın bir anda yerle bir olacağını aklında tutmalı.

Benzer şekilde, anlatıcının roman kişilerini tanıtmak gibi bir kaygısı asla yok. Tüm karakterler, insanın varoluşsal tutarsızlık ve parçalanma eğilimlerini öne çıkarıyor. Ölçüp biçilmeleri, toplanmaları, tanımlanmaları mümkün olmayan -matematiğe gelmeyen- varlıklar. Sıklıkla ellerinden bir şey gelmediğini fark eden, "Ne biçim bir hayat bu!" diye yakınan; velhasıl kendilerinden daha büyük bir sistemin (bir romanın) parçası olup, onunla bütünleşmeye müsait olmayan; zira kendileri başlı başına çözülmeye meyilli tipler. İnancsızlık da diyebiliriz buna, Beckett'in ne kişiliğin kalıcılığına (değişmez bütünlük) ne de sanatın gerçekliğine itimadı yok; düşünce aldatıcı, yaşam sahte.

Düş'ü okurken insan çoğu zaman "ben bunu zaten okumuştum"la "hayatımda böyle bir şey duymadım" arası tuhaf bir his yaşıyor. Okuyucu tanıdıklıkla sürpriz arasında ince bir çizgide geziniyor. Kaybettiğiniz bir şeyi bulmuşsunuz gibi. Sahi neydi o?

Tüm karakterler, insanın varoluşsal tutarsızlık ve parçalanma eğilimlerini öne çıkarıyor. Ölçüp biçilmeleri, toplanmaları, tanımlanmaları mümkün olmayan -matematiğe gelmeyen- varlıklar. (Görsel çalışma: Yvetta Fedorova)

SIRADAN KADINLAR DÜŞÜ

Samuel Beckett

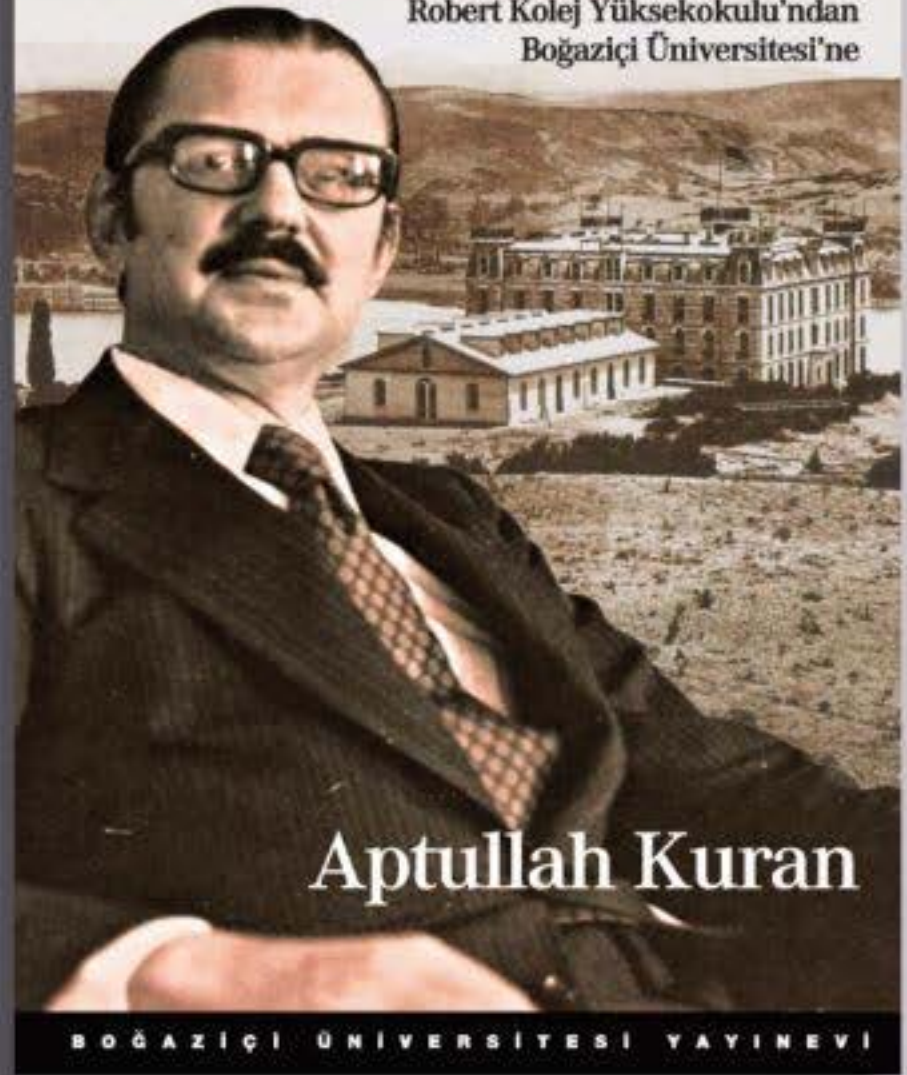
Sel Yayıncılık

Çeviren: Hülde Öklem Süloş

Bir Kurucu Rektörün Anıları

Robert Kolej Yüksekokulu'ndan
Boğaziçi Üniversitesi'ne

Boğaziçi Üniversitesi'nin kurucu rektörü Aptullah Kuran, Robert Kolej Yüksekokulu'nun üniversiteye dönüşmesinin perde arkasında meydana gelen olayları anlatmak ve döneme ilişkin yazışmaların büyük ölçüde kaybolmuş olmasının yarattığı boşluğu doldurmak amacıyla bu anıları kaleme almıştır. Boğaziçi Üniversitesi'nin kuruluş yıllarını, tuttuğu notların, yaptığı konuşmaların ve hafızasında kalan olayların yardımıyla yeniden biçimlendiriyor. Böylece Boğaziçi Üniversitesi'nin unutulmaya yüz tutmuş 1970'li yıllarının tarihini kayda geçiriyor.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bupress@boun.edu.tr Telefon/Faks: 0212 257 87 27
www.bupress.org

SİPARİŞ

www.pandora.com.tr Telefon/Faks: 0212 230 09 62-63
www.bupress.org

www.idefix.com
www.prefix.com.tr

YÜKSEK ÇÖZÜNÜRLÜKLÜ, BORGESYEN ÖYKÜLER

“ Bir yazardan Borges’in eriştiği tinsel kafa berraklığına erişmesini bekleyebilir miyiz? Körleşmesini? Üstelik yaşadığımız çağ, yüksek çözünürlükler sererken daha iyi görebilelim diye.

Jorge Luis Borges, baba tarafından kalıtsal körlüğün zamanla gözlerine yerleşeceğini hep bildi. Körlükte bir arınma buldu. Etrafındaki görsel uyaranlar ortadan kalktı. Etraf bile ortadan kalktı. Geriye sadece zaman kaldı. Dış dünya ile düş dünya arasındaki sınır geçirgen hale geldi. Kaypak bir imge, körlükte sonsuzlaşır, o kadar büyür ki, öyle muğlak şekiller alır ki, bilinmeyen bir kainata dönüşür. İşte bu bilinmeyene olan takıntılı merak, kendini “inançsız” olarak tanımlayan Borges’e tinsel, söylensel, mistik, ezoterik, gnostik bir gerçeklik kazandırdı. Aynı zamanda politik tavrını destekleyen bir metafor oldu. Düşünceleriyle değil, içgüdüleriyle yazıyordu.

Borgesyen, bir edebiyat terimi. Borges’in kurmaca tekniğinden, öykülerinin labirentvari yapısından, mesellerindeki paradokstan, ayna imgesinden, hipermetinlerde benliğin ve dilin parçalanmasından ilham almış edebiyat için, yazarlara iltifat olsun diye kullanıyoruz. (Ya da edebiyat eleştirmenleri, bir öyküye Borgesyen teşhisi koymakla aferini kendilerine istiyor.) İlk öykü kitabı *Keyfekader Kahvesi* ile 2011 Ömer Seyfettin Hikaye Ödülü’nü kazanan Aykut Ertuğrul, hem kendi tanımıyla, hem eleştirmen teşhisiyle Borgesyen bir yazar. *Keyfekader Kahvesi*’ndeki gelenekten beslenen öykülerde fantastik, büyülü gerçekçi ve postmodern edebiyatın bütün tekniklerine hakim yazarın, öğrendiği teknikleri içselleştirdiği bir üslubu var. Bu teknikleri bilen okurla bambaşka bir ilişki kuracağı, karşılıklı üst kurmaca ve metinlerarasılık oyunlarından zevk alacakları kesin.

Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor. (Görsel çalışma: Griefillo August)

Bilmeyenler, öykücülüğümüzde tema kadar biçime de kafa yoran bir yazarla karşılaşacaklar. Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor.

Borges’in ne kadar dipsiz bir ilham kaynağı olduğunu, Aykut Ertuğrul’un ikinci öykü kitabı *Mümkün Öykülerin En İyisi*’nde de görüyoruz. Ancak yazar, çalışkan bir Borges öğrenciliğinden biraz uzaklaşıp kendi sesini de arıyor. Böyle bir arayış içinde olacağını bir söyleşide söylemiş zaten: “Birkaç yıl öncesine kadar Müslüman bir yazar olmak, modernist olmak ya da olmamak –her ne kadar kendimi bir Müslüman olarak tanımlasam ve eserlerimin Müslüman bir zihinden çıktığına dair bir şüphe taşımasam da– bir hassasiyet olarak gündemimde yoktu. Yani hâlâ idrak etmeye, kavramaya, kendi konumumu belirlemeye çalışıyorum, bu yüzden söylediklerimle yaptıklarım, yaptıklarım ile söylediklerim her zaman birbirini tutmuyor.” Bu arayış, kitabı üç farklı öykü grubuna ayırıyor. İlk grup öyküler, Aykut Ertuğrul’un Müslüman yazarlığını “hassasiyet olarak” ortaya koyuyor ve yazarın politik gündemle ilgili tavrını saklamıyor. Ancak güncel politikayla ilgili pek çok öykünün ve

YÜKSEK ÇÖZÜNÜRLÜKLÜ, BORGESYEN ÖYKÜLER

“ Bir yazardan Borges’in eriştiği tinsel kafa berraklığına erişmesini bekleyebilir miyiz? Körleşmesini? Üstelik yaşadığımız çağ, yüksek çözünürlükler sererken daha iyi görebilelim diye.

Jorge Luis Borges, baba tarafından kalıtsal körlüğün zamanla gözlerine yerleşeceğini hep bildi. Körlükte bir arınma buldu. Etrafındaki görsel uyaranlar ortadan kalktı. Etraf bile ortadan kalktı. Geriye sadece zaman kaldı. Dış dünya ile düş dünya arasındaki sınır geçirgen hale geldi. Kaypak bir imge, körlükte sonsuzlaşır, o kadar büyür ki, öyle muğlak şekiller alır ki, bilinmeyen bir kainata dönüşür. İşte bu bilinmeyene olan takıntılı merak, kendini “inançsız” olarak tanımlayan Borges’e tinsel, söylensel, mistik, ezoterik, gnostik bir gerçeklik kazandırdı. Aynı zamanda politik tavrını destekleyen bir metafor oldu. Düşünceleriyle değil, içgüdüleriyle yazıyordu.

Borgesyen, bir edebiyat terimi. Borges’in kurmaca tekniğinden, öykülerinin labirentvari yapısından, mesellerindeki paradokstan, ayna imgesinden, hipermetinlerde benliğin ve dilin parçalanmasından ilham almış edebiyat için, yazarlara iltifat olsun diye kullanıyoruz. (Ya da edebiyat eleştirmenleri, bir öyküye Borgesyen teşhisi koymakla aferini kendilerine istiyor.) İlk öykü kitabı *Keyfekader Kahvesi* ile 2011 Ömer Seyfettin Hikaye Ödülü’nü kazanan Aykut Ertuğrul, hem kendi tanımıyla, hem eleştirmen teşhisiyle Borgesyen bir yazar. *Keyfekader Kahvesi*’ndeki gelenekten beslenen öykülerde fantastik, büyülü gerçekçi ve postmodern edebiyatın bütün tekniklerine hakim yazarın, öğrendiği teknikleri içselleştirdiği bir üslubu var. Bu teknikleri bilen okurla bambaşka bir ilişki kuracağı, karşılıklı üst kurmaca ve metinlerarasılık oyunlarından zevk alacakları kesin.

Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor. (Görsel çalışma: Griefillo August)

Bilmeyenler, öykücülüğümüzde tema kadar biçime de kafa yoran bir yazarla karşılaşacaklar. Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor.

Borges’in ne kadar dipsiz bir ilham kaynağı olduğunu, Aykut Ertuğrul’un ikinci öykü kitabı *Mümkün Öykülerin En İyisi*’nde de görüyoruz. Ancak yazar, çalışkan bir Borges öğrenciliğinden biraz uzaklaşıp kendi sesini de arıyor. Böyle bir arayış içinde olacağını bir söyleşide söylemiş zaten: “Birkaç yıl öncesine kadar Müslüman bir yazar olmak, modernist olmak ya da olmamak –her ne kadar kendimi bir Müslüman olarak tanımlasam ve eserlerimin Müslüman bir zihinden çıktığına dair bir şüphe taşımasam da– bir hassasiyet olarak gündemimde yoktu. Yani hâlâ idrak etmeye, kavramaya, kendi konumumu belirlemeye çalışıyorum, bu yüzden söylediklerimle yaptıklarım, yaptıklarım ile söylediklerim her zaman birbirini tutmuyor.” Bu arayış, kitabı üç farklı öykü grubuna ayırıyor. İlk grup öyküler, Aykut Ertuğrul’un Müslüman yazarlığını “hassasiyet olarak” ortaya koyuyor ve yazarın politik gündemle ilgili tavrını saklamıyor. Ancak güncel politikayla ilgili pek çok öykünün ve

HAYAT PİS BİR KAFA KARIŞIKLIĞI

“Beckett, nasıl bir roman yazmak istemediğini açıkça dile getiriyor.”

Romanın kahramanı Belacqua her şeyden önce “zihnin özgürlüğünde inzivaya çekilmek” ve böylece “küçük evren”i –yani insanı– serbest bırakmakla alakadar. (Görsel çalışma: Kathryn Corlett)

özgürlüğünde inzivaya çekilmek” ve böylece “küçük evren”i – yani insanı – serbest bırakmakla alakadar. Bu açıdan bakıldığında *Sıradan Kadınlar Düşü*, Beckett’in daha iyi bilinen romanlarındaki temalarla benzerlik gösteriyor. Ancak Belacqua’nın farkı sadece makro gerçekliklerden uzaklaşıp mikro gerçekliğe çekilmesi değil, bir süre sonra “kendi başına küçük bir alem olan insan” idealinden de uzaklaşması. Sadece diğer insanlarla temastan kaçınmıyor, aynı zamanda kendisini de görmezden gelmek istiyor. Başkaları kadar kendinden de tiksiniyor. Bu açıdan, inşa ettiği dalgakıranlar, insanların ve olayların ona akışını engellemekten çok kendisinin insanlar ve olayların içine batışını önlemek için. Belacqua’nın esas özlemi “aldırmazlık, kayıtsızlık ve meraksızlıktan oluşan bir bataklık” içerisinde kendinden ve diğerlerinin kimliğinden kurtulmak.

“Kendini tek başına bir odada bulmayı şiddetle arzu ediyordu; aynada kendini seyredip, burnunu adamakıllı karıştırabileceği ve hatta neresi olursa olsun ve ne kadar kaşınırsa kaşınısın hiç utanıp çekinmeden kendini adamakıllı kaşıyabileceği bir odada. Ve başarısız olsa da, canı isterse eğer, ne kadar uzun bir süre için olursa olsun mağarasına çekiliyor, kendini ilkelleştiriyordu; böyle zamanlarda kapıyı çarparak kilitliyor, ışığı söndürüyor ve hiç kimse için evde olmuyordu.” (s. 141)

Genç Beckett, nasıl bir roman yazmak istemediğini de açıkça dile getiriyor. Öncelikle, romanın güzel olmayacağından emin. Ironik bir dille biçimsel tutkularını bir yana bıraktığını (“nerede o zamanında kendini basılı kağıdın Cézanne’i sanan hayalperest”), hikayenin neresinde olduğunu, olduğumuzu, nereye gideceğini bilmediğini söylüyor (“biz -oybirliğiyle ben- ... en ufak bir fikre sahip değiliz. Birkaç dumanlı yön dışında hiçbir planımız yok, geç sonbahar ve kış için”). Bu kitap muhakkak döküntü olacaktır, yıkılıp dökülecektir, sicimlerle birbirine tutturulmuş külüstür bir araba gibi. Hatta anlatıcı, kitabın ortasında ufak bir zora geldiği vakit, okuru yazmayı bırakmakla tehdit ediyor (“tüm gösteriyi sona erdiriyoruz, kitabı sona erdiriyoruz, kitap korkunç bir şekilde yavaş yavaş kayboluyor”).

Sıradan Kadınlar Düşü, Samuel Beckett’in ilk romanı. 1932 yazı içerisinde, yazar henüz 26 yaşında Paris’te yaşarken, birkaç hafta gibi kısa bir sürede yazılmış. Beckett, kitabı birçok yayıncıya göndermiş, ancak girişimleri (büyük ölçüde İrlanda Sansür Kurulu ve dönemin Katolik baskıları neticesinde) sonuçsuz kalınca, eserini rafa kaldırmış. Neticede bir bütün olarak yazarın ölümünden üç yıl sonra, 1992 yılında yayımlanan kitap, belirli bir zamana sahip olmayan Beckett kurgusunun ilk örneği. Bu yönüyle demir atamayan bir roman *Sıradan Kadınlar Düşü*, denizde süzülüyor, akıyor, gidiyor. Bir yerlerde durmuş gibi yapsa da sadece ilerliyor, beklemeden, çapayı salmadan, halatları bağlamadan.

Romanın kahramanı Belacqua her şeyden önce “zihnin

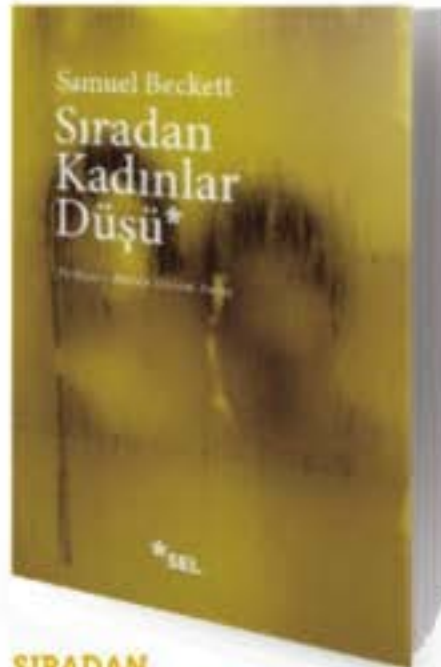
DÜŞÜNCE ALDATICI YAŞAM SAHTE

Yazar, daimi bir bütünlük ve özbilinç yanılmasıyla inşa edilen kurguların, insanın mutad insicamsızlık ve kafa karışıklığından ibaret gerçekliğini karanlıkta bıraktığının altını çiziyor. Bu bağlamda, "büyük yazarların", örneğin Balzac'ın, kloroformla bayıltılmış bir dünya kurmasına, olayların baştan sona büyülenmiş bir atmosfer içinde gerçekleşmesine, böylelikle gerçek hayata ve insana dair tutarsızlık ve karmaşanın, makul olmayan bir ahenk bulutuyla sahtekarca boğulmasına itiraz ediyor. Dolayısıyla, *Düş* okuyucusu kitaptaki takibi pek kolay olmayan iç mantığın ve tutarlılığın bir anda yerle bir olacağını aklında tutmalı.

Benzer şekilde, anlatıcının roman kişilerini tanıtmak gibi bir kaygısı asla yok. Tüm karakterler, insanın varoluşsal tutarsızlık ve parçalanma eğilimlerini öne çıkarıyor. Ölçüp biçilmeleri, toplanmaları, tanımlanmaları mümkün olmayan -matematiğe gelmeyen- varlıklar. Sıklıkla ellerinden bir şey gelmediğini fark eden, "Ne biçim bir hayat bu!" diye yakınan; velhasıl kendilerinden daha büyük bir sistemin (bir romanın) parçası olup, onunla bütünleşmeye müsait olmayan; zira kendileri başlı başına çözülmeye meyilli tipler. İnancsızlık da diyebiliriz buna, Beckett'in ne kişiliğin kalıcılığına (değişmez bütünlük) ne de sanatın gerçekliğine itimadı yok: düşünce aldatıcı, yaşam sahte.

Düş'ü okurken insan çoğu zaman "ben bunu zaten okumuştum"la "hayatımda böyle bir şey duymadım" arası tuhaf bir his yaşıyor. Okuyucu tanıdıklıkla sürpriz arasında ince bir çizgide geziniyor. Kaybettiğiniz bir şeyi bulmuşsunuz gibi. Sahi neydi o?

Tüm karakterler, insanın varoluşsal tutarsızlık ve parçalanma eğilimlerini öne çıkarıyor. Ölçüp biçilmeleri, toplanmaları, tanımlanmaları mümkün olmayan -matematiğe gelmeyen- varlıklar. (Görsel çalışma: Yvetta Fedorova)

SIRADAN KADINLAR DÜŞÜ

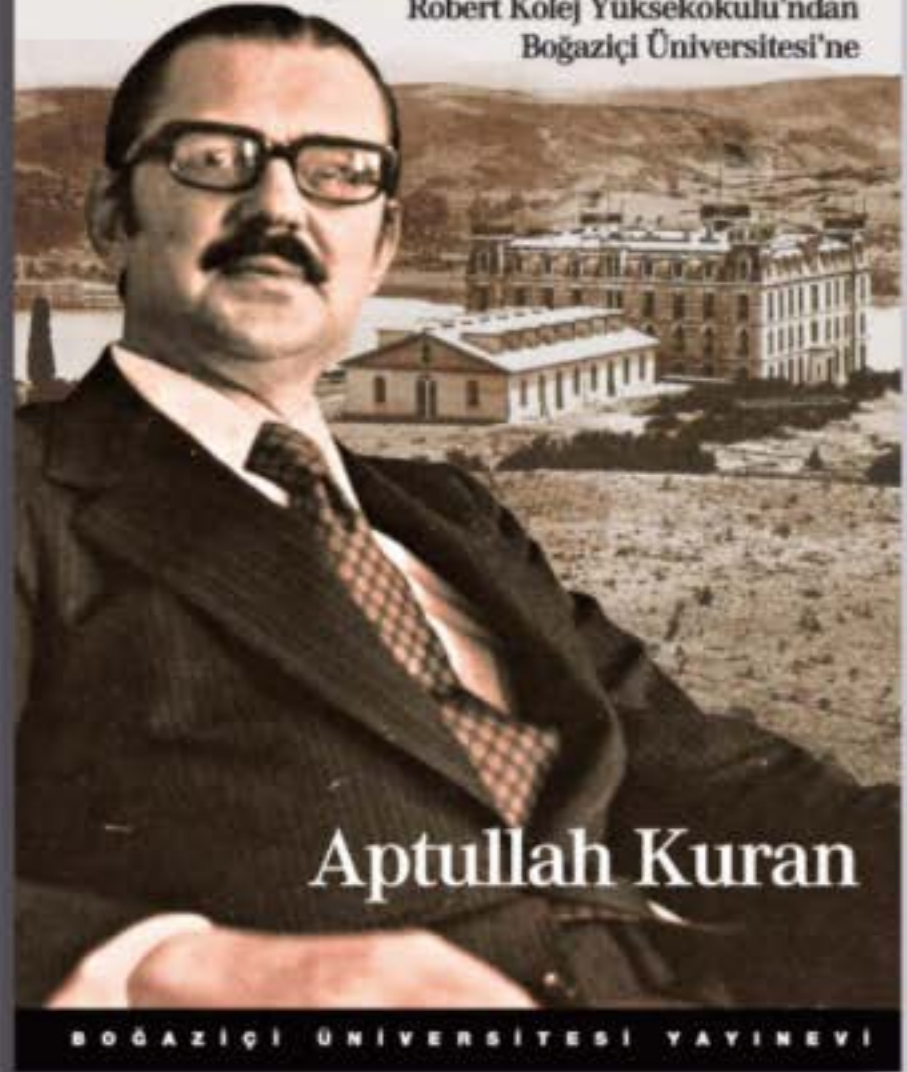
Samuel Beckett

Sel Yayıncılık

Çeviren: Hülâda Öklem Söloş

Bir Kurucu Rektörün Anıları

Robert Kolej Yüksekokulu'ndan
Boğaziçi Üniversitesi'ne

Aptullah Kuran

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Boğaziçi Üniversitesi'nin kurucu rektörü Aptullah Kuran, Robert Kolej Yüksekokulu'nun üniversiteye dönüşmesinin perde arkasında meydana gelen olayları anlatmak ve döneme ilişkin yazışmaların büyük ölçüde kaybolmuş olmasının yarattığı boşluğu doldurmak amacıyla bu anıları kaleme almıştır. Boğaziçi Üniversitesi'nin kuruluş yıllarını, tuttuğu notların, yaptığı konuşmaların ve hafızasında kalan olayların yardımıyla yeniden biçimlendiriyor. Böylece Boğaziçi Üniversitesi'nin unutulmaya yüz tutmuş 1970'li yıllarının tarihini kayda geçiriyor.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bupress@boun.edu.tr Telefon/Faks: 0212 257 87 27
www.bupress.org

SIPARIŞ

www.pandora.com.tr Telefon/Faks: 0212 230 09 62-63
www.bupress.org

www.idefix.com
www.prefix.com.tr

YÜKSEK ÇÖZÜNÜRLÜKLÜ, BORGESYEN ÖYKÜLER

“ Bir yazardan Borges’in eriştiği tinsel kafa berraklığına erişmesini bekleyebilir miyiz? Körleşmesini? Üstelik yaşadığımız çağ, yüksek çözünürlükler sererken daha iyi görebilelim diye.

Jorge Luis Borges, baba tarafından kalıtsal körlüğün zamanla gözlerine yerleşeceğini hep bildi. Körlükte bir arınma buldu. Etrafındaki görsel uyaranlar ortadan kalktı. Etraf bile ortadan kalktı. Geriye sadece zaman kaldı. Dış dünya ile düş dünya arasındaki sınır geçirgen hale geldi. Kaypak bir imge, körlükte sonsuzlaşır, o kadar büyür ki, öyle muğlak şekiller alır ki, bilinmeyen bir kainata dönüşür. İşte bu bilinmeyene olan takıntılı merak, kendini “inançsız” olarak tanımlayan Borges’e tinsel, söylensel, mistik, ezoterik, gnostik bir gerçeklik kazandırdı. Aynı zamanda politik tavrını destekleyen bir metafor oldu. Düşünceleriyle değil, içgüdüleriyle yazıyordu.

Borgesyen, bir edebiyat terimi. Borges’in kurmaca tekniğinden, öykülerinin labirentvari yapısından, mesellerindeki paradokstan, ayna imgesinden, hipermetinlerde benliğin ve dilin parçalanmasından ilham almış edebiyat için, yazarlara iltifat olsun diye kullanıyoruz. (Ya da edebiyat eleştirmenleri, bir öyküye Borgesyen teşhisi koymakla aferini kendilerine istiyor.) İlk öykü kitabı *Keyfekader Kahvesi* ile 2011 Ömer Seyfettin Hikaye Ödülü’nü kazanan Aykut Ertuğrul, hem kendi tanımıyla, hem eleştirmen teşhisiyle Borgesyen bir yazar. *Keyfekader Kahvesi*’ndeki gelenekten beslenen öykülerde fantastik, büyülü gerçekçi ve postmodern edebiyatın bütün tekniklerine hakim yazarın, öğrendiği teknikleri içselleştirdiği bir üslubu var. Bu teknikleri bilen okurla bambaşka bir ilişki kuracağı, karşılıklı üst kurmaca ve metinlerarasılık oyunlarından zevk alacakları kesin.

Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor. (Görsel çalışma: Griefillo August)

Bilmeyenler, öykücülüğümüzde tema kadar biçime de kafa yoran bir yazarla karşılaşacaklar. Öyküyü öyküsü için okuyanları –ki hep imrenirim kurmacaya kendini bırakabilenlere– sarıp sarmalayan rüyalar bekliyor.

Borges’in ne kadar dipsiz bir ilham kaynağı olduğunu, Aykut Ertuğrul’un ikinci öykü kitabı *Mümkün Öykülerin En İyisi*’nde de görüyoruz. Ancak yazar, çalışkan bir Borges öğrenciliğinden biraz uzaklaşıp kendi sesini de arıyor. Böyle bir arayış içinde olacağını bir söyleşide söylemiş zaten: “Birkaç yıl öncesine kadar Müslüman bir yazar olmak, modernist olmak ya da olmamak –her ne kadar kendimi bir Müslüman olarak tanımlasam ve eserlerimin Müslüman bir zihinden çıktığına dair bir şüphe taşımasam da– bir hassasiyet olarak gündemimde yoktu. Yani hâlâ idrak etmeye, kavramaya, kendi konumumu belirlemeye çalışıyorum, bu yüzden söylediklerimle yaptıklarım, yaptıklarım ile söylediklerim her zaman birbirini tutmuyor.” Bu arayış, kitabı üç farklı öykü grubuna ayırıyor. İlk grup öyküler, Aykut Ertuğrul’un Müslüman yazarlığını “hassasiyet olarak” ortaya koyuyor ve yazarın politik gündemle ilgili tavrını saklamıyor. Ancak güncel politikayla ilgili pek çok öykünün ve

romanın düştüğü, konjonktürü olduğu gibi, kurmacanın filtresinden geçirilmeden tekrarlama tuzağına düşüyor. "Güneş Yaralarımızı Yakıyor" bölümündeki öyküler ve "Atiye'nin Ölüler" öyküsü bu özellikleri taşımakta.

Öykülerdeki karakterleri haberlerden tanıyoruz. Ülkenin resmi haber ajansı servis etmiş gibi bir montajla bir aradalar: Bizi kim vurdurttu birbirimize diye ölen mekaplı, eşinin kıyafetleri laikliğe uymayınca zorla emekli edilen asker, Mavi Marmara'da çekirilen fotoğraf, ezan okunduğu esnada oğlunun ölüm haberini alan anne, Şam'ın üzerinde uçan jetler ve uçaksavar sesleri, Muhaliflerden Abdullah ile Halepli Leyla'nın Öncüpınar sınır kapısında karşılaşması, Arakan'daki beş yaşında oğlan çocuğu ile Filistin'deki eli sapanlı çocuğun aynı göğe dua etmesi.

Burada Borges'e danışalım yeniden. Ustamız, Arjantin politikalarıyla ilgili bir makalesinde şöyle bir iddiada bulunmuş: *Kuran*'ın Arap diyarına inmiş olduğunun kanıtı, onda develerden hiç söz edilmiyor olmasındadır. Çünkü develer Arabistan'ın gerçeğidir ve özellikle vurgulanmaları malumu ilamdır. Develerin yokluğu bilgisini tarihçi Gibbon'dan almış Borges ama bu bilginin yanlış olduğu söyleniyor. Önemli olan, Borges'in Arjantinli entelektüellere söylemek istediği. Ülkeyi anlatırken, ülke politikalarıyla ilgili tavır belirlerken, daha evrensel, daha felsefi bir dil mümkün.

SAHİCİ KARAKTERLER

İkinci grup öykülere "geçiş öyküleri" diyelim. "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu" ve "Mahir Ressam ya da Babamı Nasıl Öldürdüm?" öyküleri en güzel örnekler. Popüler kültür ile muhafazakar gelenek arasında kalmış karakterler son derece sahici, içgörülere dayanıyor, inandırıcı. Munch'un *Çılgılık* tablosundan kaçıp kendini Jason Statham gibi hisseden adamın 500T otobüsünün içinde, "Ayasofya ibadete açılsın," diye galeyana gelmesi mesela.

Postmodern edebiyat, eleştiri geleneğinde apolitik bulunur. Yazar, muhafazakarlık ile Batılı kültür arasındaki karakterin psikolojisini ve sosyolojik bocalamasını postmodern teknikle anlatarak, bu edebiyat türüne politik bir bağlam katmayı başarmış. Popüler kültür bombardımanı ve kimliği parçalanmış muhafazakar karakterlerdeki kafa karışıklığının kendini bulduğu

Aykut Ertuğrul, muhafazakarlık ve Batılı kültür arasındaki karakterin psikolojisini postmodern teknikle anlatarak, bu edebiyat türüne politik bir bağlam katmayı başarmış.

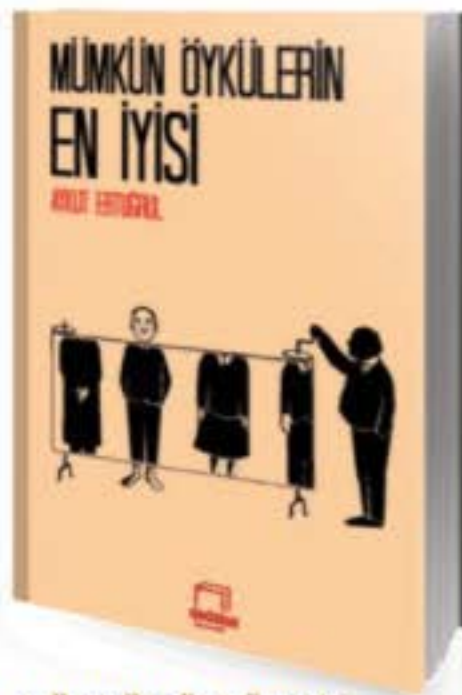

Öykülerdeki karakterleri haberlerden tanıyoruz: Bizi kim vurdurttu birbirimize diye ölen mekaplı, eşinin kıyafetleri laikliğe uymayınca zorla emekli edilen asker, Mavi Marmara'da çekirilen fotoğraf...

fantastik evrenin merkezinde toplumsal bir gerçek var. İlk öykülerde eksik bulduğum her şey bu iki öyküde tamamlanmış.

Yine de, Aykut Ertuğrul, Borges'in labirentlerine girdiğinde, üst kurmacanın emniyetinde kendini kontrolde hissediyor en çok. Etkilenmekle tam teslimiyet arası bir yer burası. Son gruptaki "Urdn Medeniyeti Hakkında Birkaç Mühim Belge", "Yok Kimse Yok", "Erzurum Üçlemesi", "Kırmızı Pazartesi", "Son Anahtar ve Başka İhtimaller" öyküleri en iyi kanıt. Borges'in "Babil Kütüphanesi"ne selam çakan, "öyküyü yazar mı yazar, okur mu yazar" paradoksuyla uğraşan, dipnotlarla alternatif bir hikaye anlatan, okuru hikayenin içine çağırarak öyküler, bir oyuna davet aslında. Aykut Ertuğrul'a inanacak olursak, her şeyi başlatan da Borges: "göz çukurlarını aynaya dikmiş (...) ölümünden 24 yıl 11 ay 17 gün sonra bu anın hikayesini yazacak işgüzar yazara hazırlayacağı çıkışsız labirentin planlarını yapmış."

Bir yazardan Borges'in eriştiği tinsel kafa berraklığına erişmesini bekleyebilir miyiz? Körleşmesini? Körleşsin ki içgüdüleriyle yazsın diyebilir miyiz? Üstelik yaşadığımız çağ, yüksek çözünürlükler, retina ekranlar sererken daha iyi görebilelim diye...

MÜMKÜN ÖYKÜLERİN EN İYİSİ

Aykut Ertuğrul
Dedalus Kitap

AKİL AKİL, GEL PEŞİME TAKIL

Takip edemediğim çalımlarıyla Ronaldo'nun gollerine de, mecazi anlamda bize atılan gollere de alıştım.

**“Okuma listesinde
akil kitapları mı
önereyim, yoksa
kendi okuduklarımı
mı? Kime önereyim?
Akilinsanlar’a mı, yoksa
Bülent Ersoy’a mı,
yoksa Fatih Terim gibi
meşgaleli insanlara mı?”**

Real Madrid-Galatasaray maçının olduğu akşam “akilinsanlar”ın 63 kişi olduğunu öğrendiğime, dokuzuncu dakikada Ronaldo’nun attığı golden daha çok şaşırıyordum. Oysa takip edemediğim çalımlarıyla Ronaldo’nun gollerine de, mecazi anlamda bize atılan gollere de alıştım. Evdeki seslerden biri, “O kadar çok akıl insan vardı meğer, ülke neden bu halde,” diye yürüyüp gittiğinde, ben de akıl telefonumdan 63 kişilik listeyi işaretparmağım marifetiyle taradım. Vay be! Hiç yazar yok. Gazeteci yazar var, köşe yazar var, hedef gösterip yazar var, su nereye akıyorsa oraya yazar var, jüride puan yazar var, “cici başbakan” yazar var ama yazar yok. Benim de düştüğüm derde bak değil mi? Babaannem derdi; o kadar çok okuma diye. İnsanın kafası nasıl karışıyor, dünyası nasıl genişliyor, zihni nasıl da oradan oraya yönlülüyor... N’apayım, devre arasında ben de düştüm üzüme. (bkz. *Leyla ile Mecnun*)

Geçen ayki yazımda Avrupa seyahatleri karşılığı “PiAr” çalışanlarının yazdığı övgülü reklam metinlerini kendi imzalarıyla yayımlayıp, sosyal medyada “emek, özgürlük ve adalet” üçlemesini dillerine yapıştırıp, sıra kovulan mesai arkadaşlarının uğradığı haksızlıklara gelince ağızlarına hediye yılbaşı sepeti tıkmış gibi susup kalan akıl gazeteciler geldi aklıma. Şunu bir kabullenin: Hepiniz yalancısınız. Dün arkasından “virvir” konuştuklarınız bugün akılinsan listesine girince siz de akıllı davranıp kendinizi hatırlatmak amacıyla tebrik mesajı yolladınız.

Geçen gün okuduğum bir romanda şöyle diyordu: “Sevap işlemleri için bir araya gelebilmeleri gerekiyor. Günahla birbirlerine kavuşuyorlar, sevabı da ancak öyle işliyorlar, birbirlerini günahattan temizlemeye uğraşarak...” (bkz. Ahmet Altan’ın romanı *Son Oyun*) TBMM’de 550 milletvekili var. Düşünüyorum; bunlar akıl değil mi? Milletvekili olamayan mı akılinsan oluyor, yoksa vekil olmadan bir önceki “level” mi bu hareket? Bir de tuhaftır ki, bu listedeki isimlerin çoğu yandaş. Hiç muhalif

yok. Bana bazen, “Hep muhalif yazılar yazıyorsunuz”, “Ama siz de hep iktidardan yiyorsunuz,” cümlelerinden oluşan mektuplar geliyor. N’apayım? Ülke olmuş atama cehennemi, 63 tane akılinsan varmış, çoğu ya suspusmuş ya yandaşmış, sesleri de hiç çıkmazmış. Hepsi akıl ise bu durumda benim zaten yapacağım bir şey yok. Ki ben bu süreçte twitter’da içinde “akil” sözcüğü geçen hiçbir cümleye imzama atmadım. Ama bu rahatsız derginin hınzır yayın yönetmeni kaşdı yaramı, akılinsanlar’ı yaz dedi. Ben de emir kuluyum sonuçta. Hem zaten akıl bana ne gerek. Bir edebiyat dergisinin en arka sayfasında yazan, sanki yazacak, övecek hiç kitap yokmuş, pohpohlayacak yazar dostum yokmuş gibi “okuma listesi” maskesi altında sürekli muhalif yazılar yazıyorum. Şimdi düşünüyorum; bu ay okuma listesinde akıl kitapları mı önereyim, yoksa kendi okuduklarımı mı? Kime önereyim? Akilinsanlar’a mı, yoksa Bülent Ersoy’a mı, yoksa Başbakan’ın “Akilinsanlar listesine alacaktık ama onun meşgalesi var,” dediği Fatih Terim gibi meşgaleli insanlara mı? Ayrıca biz deplasmanda üç golü nasıl yedik de rövanşta nasıl üç gol attık? Kafam karışmış değil mi? Ah! (bkz. Defne Sandalcı’nın *Ah!* kitabındaki “Aşk İçin İstediklerimiz Başka Hayvanlar” başlıklı metni)

1. *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*, Simon Kuper, Çeviren: Sinan Görtünca
2. *Akıl Sağlığımızı Nasıl Koruruz*, Philippa Perry, Çeviren: M. Onur Doğan
3. *Bana Modern Türkün Tarifini Yapabilir misin*, Kaan?, Vivet Kanetti
4. *Aptal Beyaz Adamlar ve Ülkenin Berbat Durumu İçin Diğer Bahaneler!*, Michael Moore, Çeviren: Ayşe Göktürk Tunceroğlu
5. *% Kaç Aptalızsınız?*, Aziz Nesin